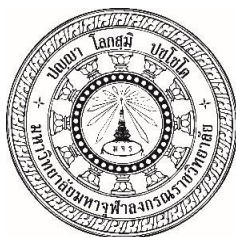

พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์
THE ALMS-FOOD OFFERING BEHAVIOR OF TEENAGERS
IN BURIRAM MUNICIPALITY

นางสาวบุญรัตน์ อุตส่าห์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

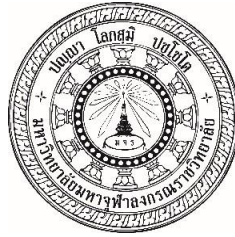
พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

นางสาวบุญรัตน์ อดุลย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

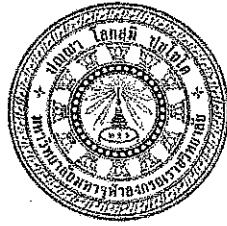
The Alms-food Offering Behavior of Teenagers in Buriram Municipality

Miss Boonyarat Utsa

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์
เรื่อง “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาดนัยพัชร คมภิรปญโญ, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.วีระชัย ยศโสธร)

กรรมการ

(ผศ.ดร. ทวีศักดิ์ ทองทิพย์)

กรรมการ

(ดร.บรรพต แคนโซสง)

กรรมการ

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโญ,ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร.บรรพต แคนโซสง

ประธานกรรมการ

พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโญ,ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวบุญรัตน์ อุตสาห์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์
ผู้วิจัย : นางสาวบุญรัตน์ อุตสาห์
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ดร.บรรพต แคนไธสง, พธ.บ.(พระพุทธศาสนา), M.A.(Philosophy),
Ph.D.(Philosophy)
: พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร., ศศ.บ.(ปรัชญา)
ศน.ม.(พระพุทธศาสนาและปรัชญา), ศน.ด.(พระพุทธศาสนาและปรัชญา)
วันสำเร็จการศึกษา : ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ๓) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง คือ วัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ การหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การทำบุญตักบาตรจะสมบูรณ์ได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ๑) ต้องเตรียมใจให้พร้อม ขอนี้ถือว่าสำคัญมาก เพราะบุญที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ใจของผู้ถวาย ท่านแนะนำให้รักษาเจตนาให้บริสุทธิ์ทั้ง ๓ ขณะ คือ ก่อนถวาย ตั้งใจเสียสละอย่างแท้จริง ขณะถวาย ก็มีใจเลื่อมใส ถวายด้วยความเคารพ หลังจากถวายแล้ว ต้องยินดีในทานของตัวเองจิตใจเบิกบานเมื่อนึกถึงทานที่ตนเองได้ถวายไปแล้ว ๒) ผู้รับ คือ พระภิกษุสามเณร เป็นผู้สำรวมระวัง มีข้อวัตรปฏิบัติที่ตรงตามพระธรรมวินัย ฝึกศึกษาเล่าเรียน พระพุทธพจน์ ทรงจำ นำมาบอกกล่าว สั่งสอนได้ และเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรเทาโรค โทสะ โมหะ จนสามารถละขาดได้อย่างสิ้นเชิง ๓) สิ่งของที่ถวาย จะต้องได้มาด้วยวิธีที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน และที่สำคัญคือสิ่งนั้นต้องเหมาะสมแก่พระภิกษุสามเณรด้วย

๒. การศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษา ๓ ด้านคือ ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร และด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าสูงสุดคือด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๕) รองลงมาคือด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๗) และค่าต่ำสุดคือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๔)

๓. แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ คือ ๑) แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ๒) แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ๓) แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระสงฆ์ ๔) แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ ๕) แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในการทำบุญตักบาตรพบว่าบิดา มารดาควรปลูกฝังให้วัยรุ่นเข้าวัดทำบุญตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เกิดความรักและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โรงเรียนควรมีกิจกรรมที่ตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาเพื่อที่ครูและนักเรียนจะได้ทำบุญและเป็นแบบอย่างให้กับวัยรุ่นในการทำบุญตักบาตร วันสำคัญทางศาสนา พระสงฆ์ควรที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร การถวายสังฆทานเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน การให้ความรู้โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาควรทำงานในเชิงรุกคือการเข้าไปสั่งสอนธรรมกับวัยรุ่นแบบบูรณาการในโรงเรียนและชุมชน โดยมีวิธีการสั่งสอนที่หลากหลายและนำเสนอสื่อมัลติมีเดียในการเผยแพร่ข่าวสารด้านที่ดีของพระสงฆ์อย่างทั่วถึงและเป็นระบบแบบแผนโดยความร่วมมือของชุมชน

Thesis Title : The Alms-food Offering Behavior of Teenagers in Buriram Municipality

Researcher : Miss Boonyarat Utsa

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committees

: Dr.Banpot Khathaisong, B.A.(Buddhism),
M.A.(Philosophy), Ph.D.(Philosophy)

: Phrakruwinaithon Amnat Palapanyo,Dr., Pali III,
B.A.(Philosophy), M.A. (Buddhism & Philosophy),
Ph.D.(Buddhism & Philosophy)

Date of Graduation : March 16, 2018

Abstract

This thesis “The Alms-food Offering Behavior of Teenagers in Buriram Municipality” have the three objectives ; 1) to study of concept of charity by offer food in Buddhism, 2) to study of level of charity by alms-food offering of teenager in Buriram municipality, 3) to survey of application in promotion of behavior in charity by alms-food offering of teenager in Buriram municipality. The research is mixed method between quantitative and qualitative research. The collection of quantitative datum used questionnaire from example group as teenager in Buriram municipality. The collection of qualitative datum used group discussion. The analysis of quantitative datum used statics, frequency, percentage, average, standard deviation and analysis of complex regression. While the analysis of qualitative datum used the analysis of content and produce deductive conclusion.

The result of research found that :

1.The alms-food offering will complete, it must consist the important factors namely : 1) to prepare of mind : it is very importance because the true merit is in offered mind. We should preserve motivation purely in three steps namely: 1) Before alms-food offering ; one should scarify really. 2) The moment of alms-food offering ; one should have devotion and offer with respect. 3) After alms-food offering : one should please in own charity, mind should joyous when rethink offered charity. 2. Receiver as monks and novice are composed person, have a good practice according to Dhamma-vinayas, interest in learning of Buddha’s teaching, remember and present, teaching and practice for reduce greed, angry and delusion until destroy all absolutely. 3. The offered material ; we must get it purely manner, do not violate other afflicted and the importance is suitable things for monks and novice.

2. In a study of behavior in alms-food offering of teenager in Buriram municipality, researcher have study in three dimensions namely ; belief in Buddhism, belief about the alms-food offering and behavior in alms-food offering. The result of research found that behavior in alms-food offering of teenage in Buriram municipality mostly is in high level. The absolute point is behavior in alms-food offering (average = 4.25). Secondary point is belief on the alms-food offering (average = 3.97), and the low point is faith in Buddhism (average = 3.54).

3. The applications in promotion of behavior in alms-food offering of teenage in Buriram municipality are : 1) the promotion of faith in Buddhism, 2) the establishment of confidence in the doctrine of Buddhism, 3) the establishment of faith in Buddhist monks, 4) the establishment of understanding in practical way of monks, 5) the establishment of understanding in alms-food offering. We found that parent should cultivate teenage go to temple and charity in young age for the growing of love and faith in Buddhism. The school should have activities as alms-food offering in full moon day and religious important days. Accordingly, teacher will make merit and be model for teenager in alms-food offering. The monks should give knowledge about alms-food offering and alms-food offering to the Order for understanding together. The giving of knowledge which the monks play main role in propagation of Buddhism should be active working such as teaching of Dhamma to teenager integrative in school and community. There are many techniques of teaching and bring the multimedia in spreading of good communication of the order widely and systematically by cooperation of community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลงด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์และผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการทำ การวิจัยในครั้งนี้มา ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณพระศรีปริยัตติธาดา รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์และผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระมหาดนัยพัชร คัมภีรปัญญา รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประธานกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่าน คือ ดร.บรรพต แคนไชยสง ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และพระครูวินัยธรอำนาจ พลปัญญา กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ คอยช่วยเหลือและอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยด้วยตลอดมา

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์

ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกๆ ท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทศิลปวิทยาให้เกิดความรู้ แนวคิดสร้างสรรค์ และประสบการณ์ต่างๆ ในขณะศึกษาอยู่ในสถาบันนี้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่หลักสูตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาทุกๆ ท่าน ที่ได้อำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลสำหรับการทำงานวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เสียสละเวลาให้ข้อมูลและให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือด้วยดี งานวิจัยเล่มนี้จะมีไม่ได้ถ้าขาดการสนับสนุนจากครอบครัวผู้จัดทำทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือในทุกเรื่อง พร้อมทั้งให้กำลังใจด้วยดีมาโดยตลอด

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะสำเร็จไม่ได้ถ้าขาด ดร.ธนัตชัย พัฒนะสิงห์ ที่เมตตาให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งยังให้คำปรึกษาและช่วยเหลือจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จไปด้วยดีผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

คุณความดีและประโยชน์จากการทำวิทยานิพนธ์นี้ ขอน้อมถวายบูชาพระคุณบิดามารดา พระคุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้มาตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนกัลยาณมิตรและญาติพี่น้องทุกคนที่คอยให้กำลังใจมาตั้งแต่ต้นจนสำเร็จการศึกษา

นางสาวบุญรัตน์ อุตสารี

๑๗ มีนาคม ๒๕๖๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อแทนชื่อคัมภีร์ตามที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยอ้างอิงจาก พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ธรรมปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับ มหามกุฏราชวิทยาลัย

ก. รูปแบบการอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะ ขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อคัมภีร์แล้วตามด้วยเล่ม/ข้อ/หน้า ตัวอย่างเช่น อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๐/ ๒๐๓.หมายถึง อังคุตตรนิกาย ทิณปิฏก พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๔๐ หน้าที่ ๒๐๓ ดังนี้

คำย่อ		พระวินัยปิฎก	
	ชื่อคัมภีร์		
วิ.มหา. (ไทย) =	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย) =	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ. (ไทย) =	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป. (ไทย) =	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

		พระสุตตันตปิฎก	
	ชื่อคัมภีร์		
ที.ปา. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ส.ส.. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค (ภาษาไทย)
ส. นิ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค (ภาษาไทย)
อง.ทุก (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.สตุตค. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตคนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ข. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท (ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิบาตชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทศ (ภาษาไทย)
ขุ.อป. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน (ภาษาไทย)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาของการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบิณฑบาตในพระพุทธศาสนา	๖
๒.๑.๑ ความหมายของการบิณฑบาตในพระพุทธศาสนา	๗
๒.๑.๒ ความสำคัญของการบิณฑบาต	๗
๒.๑.๓ วัฒนธรรมการบิณฑบาตของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา	๙
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น	๑๐
๒.๒.๑ ความหมายของวัยรุ่น	๑๐
๒.๒.๒ เกณฑ์การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น	๑๐
๒.๒.๓ ลักษณะของวัยรุ่น	๑๑
๒.๒.๔ พัฒนาการด้านต่างๆ ของวัยรุ่น	๑๑
๒.๒.๕ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่น	๑๒
๒.๒.๖ พฤติกรรมและความต้องการของวัยรุ่น	๑๒
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร	๑๓
๒.๓.๑ ความหมายของบุญ	๑๓
๒.๓.๒ ความหมายตามคำอธิบายของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา	๑๓
๒.๓.๓ ความสำคัญของบุญ	๑๔
๒.๓.๔ ประเภทของบุญ	๑๕
๒.๓.๕ ลักษณะของบุญ	๑๕

๒.๓.๖ ประโยชน์แห่งการบำเพ็ญบุญ	๔๒
๒.๓.๗ พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่น	๕๒
๒.๔ ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๓
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๙
๓.๑ ระยะที่ ๑ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา	๕๙
๓.๒ ระยะที่ ๒ ศึกษาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์	๖๐
๓.๓ ระยะที่ ๓ แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์	๖๔
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๕
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๑ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา	๖๕
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๒ ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์	๖๖
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๓ แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์	๗๒
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย	๗๗
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๘๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๖
๕.๒ อภิปรายผล	๘๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๑
บรรณานุกรม	๙๓
ภาคผนวก	๙๗
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๘
ภาคผนวก ข การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น	๙๘
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๐๔
ภาคผนวก ง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม	๑๐๗
ภาคผนวก จ หนังสือราชการ	๑๑๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไป	๖๗
ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์	๖๙
ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญ ตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์	๗๐
ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร ของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์	๗๑
ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร ของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวม	๗๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๒ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทำบุญให้ทานในสังคมไทย นั้น มีมาทุกยุคทุกสมัย เพราะคนไทยได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า การให้ทานจะทำให้เกิดความร่ำรวยทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เมื่อตายไปก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์ หรือถึงพร้อมซึ่งมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ความเชื่อเหล่านี้ ล้วนเกิดจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น^๑ ยิ่งไปกว่านั้น การให้ทานยังเป็นการกำจัดความโลภ ซึ่งจะเห็นได้จากอุปนิสัยของคนไทย เมื่อตื่นเช้ามาก็นำอาหารมาใส่บาตรให้กับพระภิกษุ สามเณร เป็นภาพที่เห็นกันอยู่ทั่วไป การให้ทานนั้น ถือว่าเป็นการทำความดีเบื้องต้นของชาวพุทธก็ว่าได้ การให้ทานย่อมได้อานิสงส์ และส่งผลดีงามแก่ผู้ให้ทาน การให้ทานโดยทั่วไปคือการให้เพื่อความอนุเคราะห์แก่ผู้ขาดแคลนที่สมควรอนุเคราะห์ เพื่อสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ เป็นการผูกมิตรภาพไมตรี หรือเพื่อบูชาผู้ที่ควรบูชา เป็นการบูชาครูหรือตอบแทนคุณ หรือเป็นการบำเพ็ญในบุญเขต คือการทำทานแบบถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ และเป็นการบำรุงพระศาสนาอย่างแท้จริง สำหรับการใส่บาตร นั้น จะมีพระภิกษุสงฆ์มาบิณฑบาต คำว่า บิณฑบาต หมายถึง การนำอาหารใส่ลงในบาตรของพระภิกษุ ในภาษาไทยใช้ในความหมายว่า พระที่ไปบิณฑบาต คือ ไปรับอาหารที่เขาจะใส่ลงในบาตร^๒ การบิณฑบาตนี้ จึงเกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์โดยตรง เป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามตราบเท่าทุกวันนี้

ในสมัยพุทธกาล มีพระภิกษุสงฆ์ชื่อว่า อัสสิเถระ เดินบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ มีอิริยาบถที่งดงาม ก้าวไป ถอยกลับ แลเหลียว คู้แขน เหยียดแขน นำนมเลื่อมใส มีนัยนตาทอดลงขณะนั้น อุปติสสมานพ เห็นแล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง จึงตามไปและสนทนากับพระเถระว่า “อินทริย์ของท่านผ่องใส ผิวพรรณบริสุทธิผุดผ่อง ท่านบวชเฉพาะใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน หรือท่านขอบใจในธรรมของใคร”^๓ เป็นการเอากิริยาทางกายเดินบิณฑบาตและเป็นสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อุปติสสมานพเห็นอาการโดยรวมแล้วก็มีจิตน้อมศรัทธาในพระอัสสิเถระ นอกจากนี้ บิณฑบาตยังเป็นเครื่องมือหนุนชีวิต และเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^๔ ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ ๔ เรื่อง ทรงอนุญาตให้บอกนิสสัย ๔ พระพุทธเจ้าทรงให้อโวกา พระสงฆ์ผู้บวชใหม่ว่า “บรรพชาอาศัยโภชนะ คือ คำข้าวอันหาได้ด้วยปลีแข้ง เธอพึงทำอุตสาหะในสิ่ง

^๑ บุญมี แท่นแก้ว, ประวัติศาสตร์ต่างๆ และปรัชญาธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๒.

^๓ ธรรมสภา, อสัทธิมหาเถระสาวก, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๘๒.

นั้นตลอดชีวิต”^๕ ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับพระภิกษุสงฆ์ เพราะว่าการบิณฑบาตนั้นเป็นการปฏิบัติตามพระวินัย พระพุทธเจ้าทรงมอบบาตรเอาไว้ให้เป็นเครื่องมือสำหรับเลี้ยงชีพของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อต้องการให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพระภิกษุกับชาวบ้าน โดยชาวบ้านถวายปัจจัย ๔

ส่วนพระภิกษุก็ให้ธรรมะเป็นการตอบแทน การบิณฑบาตเป็นหน้าที่และเป็นกิจวัตรประจำวันของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติ ในครั้งพุทธกาล เวลาที่พระพุทธเจ้าสนทนาธรรมกับภิกษุอาคันตุกะมักจะตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอสบายดี เป็นอยู่ดี พวกเธอเป็นผู้พร้อมเพรียงกันดี ร่วมใจกัน ไม่ทะเลาะกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และบิณฑบาตดีอยู่หรือ” สิ่งนี้เป็นพุทธประเพณีที่ดีงาม ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เรื่องการบิณฑบาตมีความสำคัญต่อพระสงฆ์ เพราะเป็นการฝึกหัดพัฒนาดน และต้องมีผลกำลังความเป็นอยู่ที่เหมาะสม โดยอาศัยอาหารจากการบิณฑบาตที่เพียงพอ หรือที่เรียกว่าอาหารสัปปายะ ที่พระพุทธเจ้าเล็งเห็นความสำคัญของอาหารบิณฑบาตว่า เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการชีพของภิกษุสงฆ์^๖ การทำบุญตักบาตรในอดีตมีความสำคัญต่อสังคมไทยมาช้านาน เพราะวัดเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญต่อสังคมไทย เป็นแหล่งอบรมให้ความรู้ เป็นศูนย์รวมในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา วัดกับชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะชาวบ้านและวัดต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่เกิดจนตายชาวบ้านมีความเกี่ยวข้องอยู่กับวัด^๗ ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีความเจริญด้านเทคโนโลยี และมีความเจริญทางด้านวัตถุมาก แต่ด้านจิตใจเสื่อมถอยลงจากศีลธรรม ทำให้การดำเนินชีวิตเกิดปัญหาต่าง ๆ และเกิดความเครียด

ประชาชนในเทศบาลเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ ก็เป็นสังคมเมืองที่ต้องทำงานแข่งขันกัน จึงทำให้ไม่มีเวลาไปทำบุญที่วัด และวัยรุ่นก็ไม่เข้าใจในกิจวัตรของพระสงฆ์ ประกอบกับในปัจจุบันมีข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์ในด้านลบทำให้เกิดวิกฤตศรัทธา จึงเป็นเหตุทำให้วัยรุ่นที่ไม่มีศรัทธาอยู่แล้วก็ไม่มีศรัทธาที่จะไปทำบุญตักบาตร และที่มีศรัทธาอยู่แล้วก็มีศรัทธาเสื่อมถอยลง จนทำให้จำนวนการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นลดลง^๘

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์” เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา เพื่อหาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ และหาแนวทางส่งเสริมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสืบทอดและรักษาไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามของพระพุทธศาสนาต่อไป

^๕ วิ. มหา. (ไทย) ๔/๑๘๒/๑๙๗.

^๖ พระสุริยนต์ ทสสนีโย (น้อยสงวน), “การศึกษาวิเคราะห์บิณฑบาตในฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

^๗ เสถียร โกเศศ, **ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน**, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๐), หน้า ๑๓๕.

^๘ ธนัตถชัย พัฒนะสิงห์, “อิทธิพลของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางปัญญาของวัยรุ่น, **ดัชนีพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๓๐.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์
๓. เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๓ ปัญหาของการวิจัย

๑. พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างไร
๒. พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับใด
๓. แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Reseach) วิธีการเชิงคุณภาพเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดังนี้

๑) ขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาเอกสาร

๑. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

๒. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่างๆทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่เกี่ยวข้องเช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต

๒) ขอบเขตการวิจัยภาคสนาม (Field Research) มีขอบเขต ดังนี้

๑. สอบถามพฤติกรรมในการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่บ้าน ชาวพุทธวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๑๗๙,๒๔๘ คน^๙

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชาวพุทธวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๓๘๔ คน โดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยตารางของ Krejcie and Morgan^{๑๐} ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่

ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับผลการเรียน จำนวนเพื่อนสนิท จำนวนพี่น้องในครอบครัวรวมทั้งตัวเรา ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ รายได้ครอบครัว (ต่อเดือน) การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

^๙ วิกิพีเดีย, อำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์, แหล่งที่มา (ออนไลน์) : <https://th.wikipedia.org> (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙).

^{๑๐} Krejcie and Morgan, อ้างใน สุภาพ ฤทธิ์บำรุง, “ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๐”, วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖).

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ๓ ด้านคือ ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ด้านความเชื่อในการทำบุญตักบาตรและด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร

๒. สนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรหมายถึงพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลบุรีรัมย์ มี ๓ ด้าน คือ

๑. ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนาหมายถึงมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความศรัทธาในพระสงฆ์ มีความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ เชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วเชื่อว่าผลของทาน รู้สึกมีความสุขที่ได้ทำบุญตักบาตร เชื่อว่าพระสงฆ์จะทำให้ข้าพเจ้าได้ใกล้ชิดกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นเพื่อนบุญควรแก่การถวายความเคารพ เชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

๒. ด้านความเชื่อในการทำบุญตักบาตรหมายถึงเชื่อในผลที่ได้จากการทำบุญตักบาตร เชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา เชื่อว่าการทำบุญตักบาตรของพระสงฆ์เป็นการช่วยโปรดสัตว์ เห็นว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการสั่งสมบุญ เห็นว่าการทำบุญตักบาตรทำให้จิตใจเบิกบาน รู้สึกมีความสุขเมื่อได้ทำบุญตักบาตร

๓. ด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรหมายถึงการเตรียมอาหารสำหรับตักบาตรอย่างสุกสะอาดแต่งกายสุภาพเพื่อรอตักบาตรให้พระสงฆ์ นำอาหารมารอตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ ก่อนที่จะตักบาตรข้าพเจ้าตั้งใจถวายด้วยความศรัทธา ขณะตักบาตรข้าพเจ้ามีความสำรวม ทำบุญตักบาตรด้วยความเคารพในพระสงฆ์ ทำบุญตักบาตรเพราะเห็นว่าการทำบุญตักบาตรเป็นประเพณีที่นิยมกันมา

วัยรุ่น หมายถึง วัยรุ่นที่เป็นชาวพุทธวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

๑.๖.๑ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยโดยตรง

๑. ได้เข้าใจแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา
๒. ทราบระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์
๓. ได้เข้าใจแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๖.๒ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยโดยอ้อม

๑. เป็นข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

๒. เป็นแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล
จังหวัดบุรีรัมย์

๓. ผลการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล
จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นประโยชน์ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นต่างคือเอกสารที่เกี่ยวข้องการ
บิณฑบาตในพระพุทธศาสนา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม
การทำบุญตักบาตร ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นคือ

- ๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบิณฑบาตในพระพุทธศาสนา
 - ๒.๑.๑ ความหมายของการบิณฑบาตในพระพุทธศาสนา
 - ๒.๑.๒ ความสำคัญของการบิณฑบาต
 - ๒.๑.๓ วัฒนธรรมการบิณฑบาตของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น
 - ๒.๒.๑ ความหมายของวัยรุ่น
 - ๒.๒.๒ เกณฑ์การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น
 - ๒.๒.๓ ลักษณะของวัยรุ่น
 - ๒.๒.๔ พัฒนาการด้านต่างๆ ของวัยรุ่น
 - ๒.๒.๕ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่น
 - ๒.๒.๖ พฤติกรรมและความต้องการของวัยรุ่น
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร
 - ๒.๓.๑ ความหมายของบุญ
 - ๒.๓.๒ ความหมายตามคำอธิบายของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา
 - ๒.๓.๓ ความสำคัญของบุญ
 - ๒.๓.๔ ประเภทของบุญ
 - ๒.๓.๕ ลักษณะของบุญ
 - ๒.๓.๖ ประโยชน์แห่งการบำเพ็ญบุญ
 - ๒.๓.๗ พฤติกรรมการทำบุญตักบาตร
- ๒.๔ ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบิณฑบาตในพระพุทธศาสนา

๒.๑.๑ ความหมายของการบิณฑบาตในพระพุทธศาสนา

คำว่า บิณฑบาต ในทางพระพุทธศาสนานั้นมีความหมายกว้างขวาง สามารถอธิบายได้หลายอย่าง หลายแง่ ขึ้นอยู่กับว่าจะนำไปอธิบายในแง่ไหน บริบทไหน ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้แยกอธิบายความหมายของคำว่า บิณฑบาต ออกเป็นเป็น ๓ ความหมายด้วยกัน คือ ความหมายตามคำศัพท์ ความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจ และความหมายที่ให้ในสำนวนพูด ดังต่อไปนี้

๑. ความหมายตามคำศัพท์

คำว่า บิณฑบาต มาจากภาษาบาลี คือ ปิณฑปาต ซึ่งเป็นศัพท์ที่มาจากสองคำรวมกัน แปลว่า อาหารที่ใส่ลงในบาตรพระ, อาหารถวายพระ, รับอาหารที่เขาใส่ลงในบาตร^๑

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่าบิณฑบาต แปลว่าอาหาร (ใช้สำหรับพระภิกษุสามเณร)เช่น รับบิณฑบาต มาจากภาษาบาลีว่าปิณฑปาต แปลว่า ก้อนข้าวที่ตก^๒

พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ อังกฤษ-ไทย ได้ให้ความหมายของคำว่า บิณฑบาต ตามศัพท์แปลว่า การตกแห่งก้อนข้าว อาหารที่ใส่ลงไปในบาตรของพระ^๓

พจนานุกรมไทย ฉบับพิศดาร ได้ให้ความหมายของคำว่าบิณฑบาตแปลว่ารับของใส่บาตร ก้อนข้าวที่ตกไป^๔

พระธรรมปิฎก ได้ให้ความหมายของคำว่า บิณฑบาต หมายถึง อาหารที่ใส่ลงในบาตรพระ อาหารถวายพระ^๕

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้ให้ความหมายของคำว่า บิณฑบาต หมายถึงการตกลงแห่งก้อนข้าว เป็นคำ เรียกก้อนข้าวที่เขาใส่ลงในภาชนะที่รองรับ เช่น บาตร เป็นต้น^๖

พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์ ได้ให้ความหมายของคำว่า บิณฑบาต แปลว่า รับของใส่บาตร^๗

๒. ความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจ

^๑ พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๗.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๒๖.

^๓ สุชีพ ปุญญานุภาพ, พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ อังกฤษ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒๕.

^๔ สมพร เจริญพงศ์, พจนานุกรมไทยฉบับพิศดาร, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๒๘๔.

^๕ พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๗,

^๖ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช),พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง; ๒๕๔๘) , หน้า ๔๖๓.

^๗ ปิ่น มุทุกันต์, ประมวลศัพท์ ๖ ศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสารมวลชนจำกัด, ๒๕๓๔) หน้า ๑๔๙.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า บิณฑบาต หมายถึง กิริยาที่พระภิกษุสามเณรรับของที่เขานำมาใส่บาตร^๘

พระธรรมปิฎก ได้ให้ความหมายของคำว่า บิณฑบาต ภาษาไทยใช้ในความหมายว่ารับของใส่บาตร เช่นที่ว่า พระไปบิณฑบาต คือ ไปรับอาหารที่เขาจะใส่ลงในบาตร^๙

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้ให้ความหมายของคำว่า บิณฑบาต ในคำวัด หมายถึง อาหารสำหรับถวายพระซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งใน ๔ สำหรับพระสงฆ์จะถวายโดยใส่บาตรหรือใส่ภาชนะอื่นใดก็เรียกเหมือนกัน^{๑๐}

ปิ่น มุทุกันต์กล่าวว่า บิณฑบาต หมายถึง การที่ภิกษุสามเณรไปรับอาหารที่เขาถวายโดยบาตรก็ได้ เช่น ใช้ว่า “พระออกไปบิณฑบาตกันแต่เช้า ยังไม่กลับจากบิณฑบาตเลย” มักเขียนผิดว่า บิณฑบาตโดยอาจเข้าใจว่าเป็นคำเดียวกับ บาตร ซึ่งออกเสียงเหมือนกัน^{๑๑}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ให้ความหมายของการที่พระบิณฑบาต หมายความว่า เดินเพื่อรับการใส่บาตร หรือเดินเพื่อรับอาหารที่ชาวบ้านถวาย^{๑๒}

โดยทั่วไปคำนี้หมายถึงกิจวัตรของพระภิกษุสามเณร โดยการออกเดินถือบาตรเพื่อรับการถวายภัตตาหารหรือสิ่งของจากชาวบ้านในเวลาเช้า เรียกว่า การออกบิณฑบาต ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงมีพุทธานุญาต เอาไว้ว่าการบิณฑบาต เป็นกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรพึงปฏิบัติ โดยมีการประเพณีปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าการบิณฑบาตเป็นกิจวัตรอันประเสริฐ เรียกว่า “ การโปรดสัตว์ ” การออกบิณฑบาตจึงถือว่าการเผยแผ่และพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย

๓. บาตรเป็นบริวารในฐานะปัจจัย ๔

คำว่า “ปัจจัย” หมายถึง เหตุเป็นทางให้เกิดผลที่มีความหมายในส่วนปัจจัย ๔^{๑๓} เป็นชื่อสารธารณ์ แก่ จีวร, บาตร, เสนาสนะ, และเภสัช ของภิกษุในพระพุทธศาสนา ในส่วนนี้จะขยายความคำว่า “บาตร” เท่านั้น

คำว่า “บาตร” หมายถึง ภาชนะชนิดหนึ่งสำหรับภิกษุสามเณรใช้รับอาหารบิณฑบาต^{๑๔} บาตรเป็นบริวารที่สำคัญของภิกษุที่ต้องนำติดตัวไปด้วย จะขาดไม่ได้จำเป็นต้องมีบาตรใช้รับอาหารเลี้ยงชีพเมื่อย้อนประวัติการใช้บาตร เริ่มมีการใช้มาก่อนสมัยพุทธกาล อย่างเช่นการนำ ผลไม้เต่า, เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ ขนาดใหญ่ที่แห้ง เอาเมล็ดออก ดินเผา กะโหลกผี เป็นต้นของนักบวชสันยาสีที่ตัดก้านออกและใช้เชือกร้อยเป็นห่วงสำหรับใช้ถือ หรือหิ้ว หรืออาจจะคล้องที่บ่าด้วยก็ได้เพื่อใช้รับ

^๘ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๖๒๖.

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๓๗.

^{๑๐} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, หน้า ๔๖๓.

^{๑๑} ปิ่น มุทุกันต์, ประมวลศัพท์ ๖ ศาสนา, หน้า ๑๔๙.

^{๑๒} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ อังกฤษ - ไทย, หน้า ๑๒๔.

^{๑๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖) หน้า ๖๘๖.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๒.

อาหาร แต่อาหารส่วนใหญ่จะเป็นอาหารสด ที่จะต้องนำมาประกอบในการหุงต้มเองแทนที่จะเป็นอาหารที่สุก^{๓๕}

สำหรับการใช้บาตรในพระพุทธศาสนา ภิกษุผู้ดำรงตนเป็นนักบวช เป็นผู้เว้นประกอบอาชีพอื่น มีชีวิตที่ต้องอาศัยผู้อื่น เพราะคำว่า “ภิกษุ” แปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอ มีปกติของการขอตามอย่างพระอริยะ คือไม่ออกปากขอ เพียงแต่ยืนนิ่งอยู่ ด้วยภิกขาจารวัตรเท่านั้น นี่เป็นอาการขอของพระอริยะทั้งหลาย บาตรที่นับว่าเป็นใบแรกในพุทธประวัติ ที่ทำฆริการมหาพรตถวายบริวาร ซึ่งมีบาตรรวมอยู่ด้วยถวายต่อพระองค์

๒.๑.๒ ความสำคัญของการบิณฑบาต

การบิณฑบาตมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของพระภิกษุสามเณรพระพุทธองค์ ทรงตรัสให้พระภิกษุสามเณรเป็นอยู่ด้วยอาหารบิณฑบาตที่ชาวบ้านเขาถวายเพราะฉะนั้น การออกบิณฑบาตจึงเป็นวิธีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมสำหรับบรรพชิต จึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเป็นกรณีกิจของบรรพชิต ที่พึงประพฤติปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันเพื่อการดำรงชีพ สร้างอัตตโยชน์ ประตูประโยชน์ และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ตามพุทธทศานุญาตพระพุทธเจ้าในอดีตทุก ๆ พระองค์ก็ประพฤติปฏิบัติกิจวัตรขอรับบิณฑบาตนี้ เช่นเดียวกันไม่ว่าจะเป็นพระที่ปิงกรพุทธเจ้า พระโกณฑัญญะ พุทธเจ้า พระมังคลพุทธเจ้า พระสมณพุทธเจ้า โสภิตพุทธเจ้า เป็นต้น ทรงถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ต่างก็ดำรงชีวิตด้วยอาศัยอาหารที่ผู้อื่นถวาย เพื่อสร้างประโยชน์สุข แก่กุลแก่สรรพสัตว์ทั้งปวง การบิณฑบาตจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพุทธวงศ์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นถึงศาสดา ก็ให้มีความสำคัญกับการบิณฑบาตในฐานะเป็นพุทธกิจ คือกิจที่พระองค์ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน ไม่ว่าพระพุทธองค์จะเสด็จไปประทับ ณ แห่งหนตำบลใดก็ได้ทรงละกิจขอรับบิณฑบาตนี้ การเสด็จออกบิณฑบาตของพระพุทธองค์นั้นมีประโยชน์มากมาย ทรงถือว่าการบิณฑบาตเป็นการโปรดสัตว์ ช่วยให้ชาวบ้านได้มีโอกาสบำเพ็ญทาน ได้ฟังธรรมการบิณฑบาตมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอาชีวปริสุทธิกถาคือเป็นอาชีพที่บริสุทธิ์สำหรับนักบวช ผู้ละบ้านเรือน ไม่เกี่ยวข้องด้วยบ้านเรือนแล้ว พระภิกษุสงฆ์ต้องไม่ดำรงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพคหกรรมชาวบ้าน ด้วยการหลอกลวงหรือด้วยอาการอื่นใดที่ไม่เอื้อต่อพระธรรมวินัย มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ สันโดษด้วยปัจจัย ๔ มุ่งกระทำความดีอย่างสูงคือการฝึกจิตให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง นอกจากนี้การบิณฑบาตยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นธุดงค์วัตร อันเป็นการฝึกหัด พัฒนาทางจิต ได้แก่ การสมาทานองค์แห่งผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร สมาทานองค์แห่งผู้ถือเทียวบิณฑบาตไปตามลำดับเป็นวัตร สมาทานองค์แห่งผู้ถือนั่งฉัน ณ อาสนะเดียวเป็นวัตร สมาทานองค์แห่งผู้ถือนั่งเฉพาะในบาตรเป็นวัตร สมาทานองค์แห่งผู้ถือห้ามภักที่ถวายภายหลังเป็นวัตร เป็นต้นเพื่อความเป็นอยู่อย่างสมณะ เรียบง่าย มกน้อย สันโดษ เกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างไร ก็ตาม ถึงแม้ว่าการบิณฑบาตจะมีความสำคัญในหลายๆ ด้านดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่การบิณฑบาตก็เป็นวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร ไม่ใช่เป็นศีล ไม่ใช่เป็นข้อบังคับ ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามเณรสามารถรับนิมนต์ได้ การรับนิมนต์ไปฉัน

^{๓๕} พระวิจิตร ฐานุตโร (เกิดไผ่ล้อม), “วิเคราะห์การใช้บริการของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑). หน้า ๓๓.

อาหารที่บ้านของคฤหัสถ์ก็เรียกว่า การรับบิณฑบาต ต่างกันแต่ไม่ได้อุ้มบาตรออกไปเดินตามบ้านของคนนั้นคนนั้นเท่านั้น^{๑๖}

๒.๑.๓ วัฒนธรรมการบิณฑบาตของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

๑. อาหารบิณฑบาตที่ควรรับตามพุทธานุญาต

พระพุทธองค์ทรงมีพุทธานุญาตให้พระภิกษุสงฆ์สามารถรับอาหารบิณฑบาตประเภทนี้ได้ ดังมีเนื้อความปรากฏในพระไตรปิฎกอันว่าด้วย หมอชีวกได้เข้าไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า มีคนกล่าวว่าคนทั้งหลายฆ่าสัตว์เพื่อนำ มาถวายพระพุทธองค์ พระองค์รู้อยู่ก็ยังคงฉันอาหารนั้น คำกล่าวเหล่านี้เป็นจริงหรือไม่ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ชีวก ชนเหล่าใดกล่าวอย่างนี้ว่า “ชนทั้งหลายฆ่าสัตว์ เจาจะถวายสมณโคดม พระสมณโคดมก็ทราบการนั้น แต่ก็ยังเสวยเนื้อที่เขาฆ่าเจาจะพระองค์ ที่เขาอาศัยพระองค์ทำ ” ชนเหล่านั้นไม่เชื่อว่าพูดตรงตามที่เรากล่าวไว้ แต่เชื่อว่ากล่าวตู่เราด้วยคำเท็จที่ไม่มีอยู่ เรากล่าวเนื้อที่ภิกษุไม่ควรฉันไว้ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ

- ๑) เนื้อที่ตนเห็น
- ๒) เนื้อที่ตนได้ยิน
- ๓) เนื้อที่ตนสงสัย

เรากล่าวเนื้อที่ภิกษุควรฉันไว้ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ

- ๑) เนื้อที่ตนไม่เห็น
- ๒) เนื้อที่ตนไม่ได้ยิน
- ๓) เนื้อที่ตนไม่สงสัย^{๑๗}

ทั้งนี้มิได้หมายความว่าพระพุทธองค์ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการฆ่าสัตว์ หรือนำอาหารที่เป็นเนื้อมาถวายพระภิกษุสงฆ์ แต่เพราะเหตุว่า พระภิกษุสงฆ์นั้นมีวิถีชีวิตที่เนื่องด้วยผู้อื่น อาศัยอาหารที่ชาวบ้านเขาถวาย เมื่อชาวบ้านเขากินอาหารอย่างไร เขาก็นำอาหารอย่างนั้นมาถวาย จะเห็นได้ว่า แม้เพียงแค่นี้ก็สงสัยว่าเนื้อนั้นชาวบ้านเขาฆ่าเพื่อนำมาถวายพระภิกษุ หากพระภิกษุขึ้นฉันเข้าไปก็ถือว่าเป็นอาบัติ ปรับอาบัติทุกคำที่ฉันอาหารที่พระภิกษุสามารถรับได้นอกจากเนื้อแล้วยังมีอาหารที่ทำด้วยแป้งทุกชนิดรวมถึงพวกผักทั้งหลายด้วย ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก เกสัชชขันธกะ โรขมัลลวัตถุ ว่าด้วยเจ้ามัลลสะชื่อโรชะถวายผักกาดสดและของฉันของทำด้วยแป้ง ดังความว่าพระผู้มีพระภาครับสั่งกับพระภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผักสดทุกชนิด และของฉันทำด้วยแป้งทุกชนิด”^{๑๘}

นอกจากนี้ อาหารจำพวกน้ำนมก็สามารถรับได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นปญฺจโครส คือ นมสด นมเปรี้ยว เปรียง เนยข้น และเนยใส พระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามารถรับได้ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก เกสัชชขันธกะ ว่าด้วยทรงอนุญาตปญฺจโครส เป็นต้น ความว่า เมณฑกคหบดีได้ทราบข่าวว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปที่อังคตตราปะพร้อมกับภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่จำนวน ๑,๒๕๐ รูป” ลำดับนั้น คหบดีสั่งคนเลี้ยงโค ๑,๒๕๐ คนไปว่า “ท่านทั้งหลายพวกท่านจงช่วยกันจับแม่โคนม

^{๑๖} พระราชญาณวิสิฐ และคณะ, รวบรวมและเรียบเรียง, “คู่มือการศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา” พิมพ์ ครั้งที่ ๕, (นครปฐม : บริษัท เพชรเกษมพรินต์ติ้ง กรู๊ป จำกัด , ๒๕๕๓), หน้า ๔๙ -๕๐.

^{๑๗} วิ.ม.(ไทย) ๕/๓๐๒/๑๓๖.

^{๑๘} วิ.ม.(ไทย) ๕/๒๙๙/๑๒๗-๑๒๙.

คนละตัวแล้วยืนใกล้ภิกษุรูปละคนๆ เราจะเลี้ยงพระด้วยนมสดรีดใหม่ที่ยังอุ่น” แล้วนำของเคี้ยวของฉันทันประณีตและนํ้านมสดที่เพิ่งรีดด้วยตนเอง ประเคนภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธานด้วยตนเองกระทั่งอิมหันตภิกษุทั้งหลายยำเกรงอยู่จึงไม่ยอมรับประทานนํ้านมสดพระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงรับประทานฉันทันเถิด” เมณฑกคหบดี ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ในหนทางกันดารอดัดค้ำน้ำ อดัดอาหาร ภิกษุไม่มีเสบียงเดินทางไปต้องลำบาก ขอประทานวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงอนุญาตเสบียงเดินทางแก่ภิกษุด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้พระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตโครส ๕ ชนิด คือนมสด นมเปรี้ยว เปรี้ยวเนยข้น และเนยใส^{๑๙}

ในเวลาวิกาลไปแล้วนั้น พระภิกษุไม่สามารถรับประทานอาหารจำพวกของขบเคี้ยวได้แต่หากศรัทธาญาติโยมปรารภนาที่จะถวายอาหารแด่พระภิกษุสามเณรก็สามารถถวายได้ แต่ต้องเป็นอาหารจำพวกน้ำ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตน้ำอัฐฐบาน คือน้ำผลไม้คั้นทั้ง ๘ ชนิด ความว่าพระผู้มีพระภาคทรงรับสั่งกับพระภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำอัฐฐบาน คือ

๑. นํ้ามะม่วง	๒. นํ้าหว่า
๓. นํ้ากล้วยมีเมล็ด	๔. นํ้ากล้วยไม่มีเมล็ด
๕. นํ้ามะขาง	๖. นํ้าลูกจันทร์หรืออุ้ง
๗. นํ้าเหง้าบัว	๘. นํ้ามะปรางหรือลิ้นจี่ ^{๒๐}

นอกจากนี้ก็มีอนุบัญญัติเพิ่มเติมอีก คือ น้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มเมล็ดข้าวเปลือก น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำฝักทอง น้ำดอกไม้มากชนิด เว้นน้ำดอกมะขาง และน้ำอ้อยสด ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก เกสัชชขันธกะ เกณียขุทฺธวรรต ๖ ว่าด้วยเกณียขุทฺธวรรตถวายน้ำอัฐฐบาน ความว่าภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มเมล็ดข้าวเปลือก ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำฝักทองภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำดอกไม้มากชนิด เว้นน้ำดอกมะขาง ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตน้ำอ้อยสด^{๒๑}

เมื่อครั้งที่กรุงราชคฤห์เกิดข้าวยากหมากแพง ประชาชนไม่สามารถจะจัดสังฆภัตตาหารถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ได้ แต่ปรารภนาที่จะถวายภัตตาหารอย่างอื่นแทน จึงกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบพระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตภัตตาหารต่างๆ ดังความว่า สมัยนั้น กรุงราชคฤห์เกิดข้าวยากหมากแพง ประชาชนไม่สามารถจะจัดสังฆภัตตาหารแต่ปรารภนาจะจัดอุทเทสภัต นิมนตภัต สลากภัต ปักชิกภัต อุโปสถิกภัต ปาฏิปติกภัต พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตสังฆภัต อุทเทสภัต นิมนตภัต สลากภัต ปักชิกภัต อุโปสถิกภัต ปาฏิปติกภัต”^{๒๒} (คำว่า สังฆภัต หมายถึงภัตตาหารที่ถวายสงฆ์ทั่วไป อุทเทสภัต หมายถึง ภัตตาหารที่เจาะจงถวายเฉพาะตัว นิมนตภัต หมายถึง ภัตตาหารในที่นิมนต์ สลากภัต หมายถึง ภัตตาหารที่ถวายโดยฉลากปักชิกภัต หมายถึง ภัตตาหารที่ถวายประจำปักข์ อุโปสถิกภัต หมายถึง ภัตตาหารที่ถวายประจำวันอุโบสถ ปาฏิปติกภัต หมายถึง ภัตตาหารที่ถวายประจำวันปาฏิบตคือวันแรม ๑ ค่ำ) เมื่อพระภิกษุสามเณรเป็นไข้ ไม่สบาย พระพุทธองค์ทรงอนุญาต

^{๑๙} วิ.ม.(ไทย) ๕/๓๐๐/๑๒๙-๑๓๑.

^{๒๐} วิ.ม.(ไทย) ๕/๓๐๐/๑๓๒.

^{๒๑} วิ.ม.(ไทย) ๕/๓๐๐/๑๒๙-๑๓๑.

^{๒๒} วิ.จ.(ไทย) ๗/๓๒๕/๑๕๔.

ภัตตาหารที่เป็นยา สำหรับรักษาไข้ เช่น น้ำข้าวใส น้ำต้มกล้วยเปียว น้ำต้นเนื้อ^{๒๓} แต่เมื่อยามปกติอาหารเหล่านี้ พระพุทธร่องค์ทรงห้าม หรือภิกษุเป็นไข้พระภิกษุอมมนุษย์เข้าสิง พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเนื้อดิบ เลือดสด ในเมื่อมีโรคมนุษย์เข้าสิง”^{๒๔}

หากมีสิ่งใดที่พระพุทธร่องค์เจ้าไม่ได้บัญญัติเป็นสิกขาบทเอาไว้ ก็ให้พระสงฆ์ใช้หลักมหาปเทศ ๔ ในการตัดสินว่า สิ่งนั้นขจัดอยู่ในมหาปเทศข้อไหน แล้วพิจารณาว่าควรหรือไม่ควร ดังพุทธพจน์ความว่า

๑) ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร (เช่น ธัญชาติ ๗ อย่าง คือ ข้าวสาลี ข้าวเจ้า หล้ากับแก้ว ข้าวละมาน ข้าวเหนียว ข้าวฟ่าง เป็นสิ่งที่ทรงห้ามฉันในเวลาตั้งแต่เที่ยงวันจนถึงอรุณขึ้นวันใหม่ ส่วนมหาผล ๔ อย่าง คือ ตาล มะพร้าว ผลขนุน ขนุน สำปะลอ บวบ พักเขียว แตงกวา แตงโม พักทอง รวมทั้งอุปกรณ์ชาติทั้งหมด เช่น ถั่ว กล้วย ถั่วราชมาส งา พืชผักที่กินหลังภัตตาหาร แม้จะไม่ได้ทรงห้ามไว้แต่อนุโลมเข้ากับธัญชาติ ๗ อย่าง เพราะฉะนั้น จึงทรงห้ามฉันในเวลาตั้งแต่เที่ยงวัน จนถึงอรุณขึ้นวันใหม่

๒) ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร (พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตน้ำอัฐฐบาน ส่วนน้ำดื่มที่นับเนื่องในน้ำอัฐฐบาน ๘ ชนิดนั้น เช่น น้ำหวน น้ำผลไม้ น้ำต้นเล็บเขียว และน้ำผลไม้เล็กเป็นต้น แม้จะไม่ทรงอนุญาตไว้แต่อนุโลมเข้ากับน้ำอัฐฐบาน เพราะฉะนั้น จึงเป็นอันอนุญาตด้วย

๓) ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

๔. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดเราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร^{๓๔}

๒. บุคคลที่พระสงฆ์ไม่ควรรับอาหารบิณฑบาต

พระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุสงฆ์รับอาหารจากมือภิกษุณี ทั้งนี้ก็เพื่ออนุเคราะห์ภิกษุณีไม่ได้รับความลำบากจากการให้ทาน จนตนเองต้องอด เพราะมีเหตุเกิดขึ้น จึงทำให้พระพุทธร่องค์ต้องบัญญัติเป็นสิกขาบท ห้ามไม่ให้พระภิกษุสงฆ์กระทำโดยปรับอาบัติปาฏิเทสนียะแก่พระภิกษุที่รับอาหารบิณฑบาตมาจากมือนางภิกษุณี ดังเรื่องนี้นางภิกษุณีนุรูปหนึ่งไปเที่ยวบิณฑบาตได้แล้ว ขากลับเห็นพระภิกษุรูปหนึ่ง จึงบอกถวายอาหารที่ได้มา ภิกษุนั้นก็รับจนหมด นางจึงอดอาหารเพราะหมดเวลาที่จะเข้าไปบิณฑบาตอีกแล้ววันที่ ๒ วันที่ ๓ ก็เป็นเช่นนี้ จนเวลาหลังรทศรชฐานางถึงกับหมดแรงล้มลง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท ดังปรากฏในพระวินัยปิฎกสิกขาบทที่๑แห่งปาฏิเทสนียะความว่า ภิกษุได้รับของเคี้ยวหรือฉันด้วยมือตนเอง จากมือของภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ ผู้เข้าไปในละแวกบ้าน เคี้ยวหรือฉัน ภิกษุนั้นพึงแสดงคืนว่า “ท่าน กระผมต้องธรรมคือปาฏิเทสนียะ เป็นธรรมที่น่าตำหนิ ไม่เป็นสัพปาเยะ กระผมขอแสดงคือธรรมนั้น”^{๒๕}

^{๒๓} วิ.ม.(ไทย) ๕/๒๖๙/๖๒-๖๓.

^{๒๔} วิ.ม.(ไทย) ๕/๒๖๔/๔๙.

^{๒๕} วิ.มหา.(ไทย) ๒/๕๕๒-๕๕๓/๖๒๗-๖๒๘.

พระพุทธองค์ทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุสงฆ์รับอาหารบิณฑบาตจากสกุลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสขะ ทั้งนี้ก็เพราะว่าบุคคลเหล่านี้มีความศรัทธาเลื่อมใสอย่างแรงกล้า ไม่ว่าจะอะไรย่อมสละได้หมดแม้กระทั่งตัวเองจะอดก็ตาม ดังความว่าในสมัยนั้น สกุลบางสกุลเลื่อมใสทั้งเป็นสกุลเจริญด้วยศรัทธา แต่เสื่อมลาภ (เป็นสกุลพระอรียบุคคล) บุคคลเหล่านี้ย่อมสละของเคี้ยวของกินที่เกิดขึ้นทั้งหมดแก่ภิกษุทั้งหลาย บางครั้งตัวเองถึงอด คนทั้งหลายพากันติเตียนภิกษุว่ารับไม่รู้จักประมาณ พระผู้มีพระภาคจึงทรงอนุญาตให้สงฆ์สวดประกาศสมมติสกุลนั้นว่าเป็นสกุลของพระเสขะ แล้วทรงบัญญัติห้ามเข้าไปรับของเคี้ยวของฉันในสกุลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสขะ ด้วยมือของตนมาเคี้ยวและฉัน ทรงปรบอบาติปาฏิเทสนียะแก่ผู้ภิกษุผู้ล่วงละเมิด ดังปรากฏใน สิกขาบทที่ ๓ แห่งปาฏิเทสนียะ ความว่าภิกษุใดรับของเคี้ยวหรือของฉัน ในตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะเช่นนั้นด้วยมือตนเอง แล้วเคี้ยวหรือฉัน ภิกษุนั้นพึงแสดงคินว่า “ท่าน กระผมต้องธรรม คือปาฏิเทสนียะเป็นธรรมที่น่าตำหนิ ไม่เป็นสัปายะ กระผมขอแสดงคินธรรมนั้น”^{๒๖}

๓. ประมวลในการรับอาหารบิณฑบาต

ในการรับอาหารบิณฑบาตนั้น ทรงบัญญัติไม่ให้พระภิกษุสามเณรรับอาหารเกิน ๓ บาตร ในที่นั้นๆ เมื่อได้มาแล้วให้นำมาแบ่งปันกัน จะได้ไม่ให้อาหารบ้านเดือดร้อน โดยมีเรื่องต้นเหตุดังนี้ สมัยนั้น พ่อค้าเกวียนกลุ่มหนึ่งต้องการจะเดินทางจากกรุงราชคฤห์ ภิกษุผู้ถือเทวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่งเข้าไปบิณฑบาตถึงหมู่เกวียน อุบาสกคนหนึ่งได้ให้ถวายข้าวตู แก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น อุบาสกได้ถวายข้าวตูแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น อุบาสกก็ได้ถวายข้าวตูแก่ภิกษุรูปนั้นจนกระทั่งเสบียงที่จัดเตรียมไว้หมดสิ้นไป ครั้นนั้น อุบาสกนั้นได้กล่าวถวายเป็นพยานพ่อค้าดังนี้ว่า “วันนี้ พวกท่านโปรดรอก่อน เเสบียงที่จัดเตรียมไว้กระผมถวายพระคุณเจ้าทั้งหลายไปแล้ว กระผมจะจัดเตรียมเสบียง” พวกพ่อค้าเกวียนกล่าวว่า “ท่านครับ พวกเราไม่สามารถรอได้ พ่อค้าเกวียนออกเดินทางแล้ว” ไปได้แล้ว เมื่ออุบาสกจัดเตรียมเสบียงเสร็จแล้วเดินทางไปภายหลังจึงถูกพวกโจรปล้น พวกพ่อค้าพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงรับโดยไม่รู้จักประมาณ อุบาสกคนนี้ซึ่งเมื่อถวายเสบียงแก่พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้แล้วเดินทางไปภายหลังได้ถูกโจรปล้น” พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ความว่าทายกนำขนมหรือข้าวตู มาปวารณาภิกษุผู้เข้าไปถึงตระกูล ภิกษุผู้ต้องการพึงรับได้เต็ม ๒ - ๓ บาตร ถ้ารับเกินกว่านั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ครั้นรับเต็ม ๒ - ๓ บาตรแล้วเมื่อนำออกจากที่นั้นแล้วพึงแบ่งปันกับภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น^{๒๗}

พระวินยปิฎกโกชนวรรค กาลมตฺตสิกขาบท มีบัญญัติปรบอบาติแก่พระภิกษุที่ล่วงละเมิด ดังนี้ ภิกษุรับขนมเต็ม ๒-๓ บาตร แล้วรับเกินกว่านั้น ต้องอาบัติ ๒ อย่าง คือ

- ๑) กำลังรับ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะพยายาม
- ๒) เมื่อรับแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์^{๒๘}

^{๒๖} วิ.มหา.(ไทย) ๒/๕๖๒-๕๖๓/๖๓๕-๖๓๖.

^{๒๗} วิ.มหา.(ไทย) ๒/๒๓๑-๒๓๒/๓๘๘-๓๘๙.

^{๒๘} วิ.ป.(ไทย) ๘/๑๖๘/๑๔๑-๑๔๓.

พระพุทธองค์ทรงบัญญัติเอาไว้ให้พระภิกษุสามเณรรับอาหารบิณฑบาตให้พอเหมาะกันทั้งข้าวแกงและกับ ดังความในสิกขาบทที่ ๙ แห่งเสขยิกัณฑ์ ขัมภตกวรรค บัญญัติว่าภิกษุ พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักรับบิณฑบาตพอเหมาะกับแกง^{๒๙}

พระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุรับบิณฑบาตจนอาหารล้นขอบบาตร เพราะถือว่าเป็นการไม่รู้จักประมาณ มองดูแล้วไม่เหมาะสม ไม่เป็นไปเพื่อสันโดษ ดูเหมือนเป็นคนมักมากจึงทรงบัญญัติเอาไว้ในพระวินัยปิฎก เสขยิกัณฑ์ ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐ ความว่าภิกษุ พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักรับบิณฑบาตเสมอขอบปากบาตร^{๓๐}

พระภิกษุสามเณรจะต้องรู้จักประมาณในการรับอาหารบิณฑบาตที่ชาวบ้านถวาย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ ความว่าภิกษุรู้จักประมาณโดยการรับ คือ แม้เมื่อท่ายกถายน้อย ภิกษุก็รับเพื่อความเอ็นดูตระกูล เพื่อการรักษาตระกูล เพื่อการอนุเคราะห์ตระกูล แม้เมื่อท่ายกถายมาก ภิกษุก็รับบิณฑบาตพอบริหารห้อง ภิกษุชื่อว่ารู้จักประมาณโดยการรับ เป็นอย่างนี้^{๓๑}

พระพุทธองค์ทรงบัญญัติเกี่ยวกับการรับประทานอาหารบิณฑบาตเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารชนิดใดบ้างที่สามารถรับได้ อาหารชนิดใดที่ทรงห้ามเอาไว้ บุคคลที่พระสงฆ์ไม่ควรรับอาหารบิณฑบาตมีใครบ้าง และทรงบัญญัติให้พระภิกษุสามเณรรู้จักประมาณในการรับอาหารบิณฑบาต รับให้พอเหมาะแก่ความต้องการของร่างกายที่จะเป็นอยู่ได้ภายในวันหนึ่ง ไม่รับให้มากเกินไปจนความจำเป็น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการอนุเคราะห์พระวินัย และยังเป็นการอนุเคราะห์ตระกูลอีกด้วย

๔. บทบัญญัติเกี่ยวกับการแบ่งปันอาหารบิณฑบาต

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์สามารถนำอาหารบิณฑบาตมาแบ่งปันกันได้ตามความเหมาะสม และไม่เป็นการขัดกับพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติเอาไว้ ในการแบ่งปันอาหารบิณฑบาตนั้น ผู้วิจัยได้แยกประเด็นในการศึกษาออกเป็นบทบัญญัติที่ทรงอนุญาตและบทบัญญัติที่ทรงห้าม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ บทบัญญัติที่ทรงอนุญาต

บทบัญญัติเกี่ยวกับการแบ่งปันอาหารบิณฑบาต มีปรากฏในพระไตรปิฎก ตั้งแต่สมัยต้นพุทธกาล เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ ในคราวนั้นได้มีการแบ่งหน้าที่โดยให้ภิกษุ ๓ รูปออกไปบิณฑบาต แล้วภิกษุอีก ๒ รูป ก็อยู่ฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าสลับสับเปลี่ยนกัน วันต่อมาเมื่อภิกษุ ๒ รูปออกไปบิณฑบาต ภิกษุที่เหลือ ๓ รูปก็อยู่ฟังธรรม โดยภิกษุที่ออกไปบิณฑบาตเมื่อได้อาหารมาก็จะนำมาแบ่งปันกัน ดังความในพระวินัยปิฎกว่าเรากล่าวสอนภิกษุ ๒ รูป ภิกษุ ๓ รูป ก็เที่ยวบิณฑบาต เราทั้ง ๖ ฉนบิณฑบาตที่ภิกษุ ๓ รูปนำมา เรากล่าวสอนภิกษุ ๓ รูป ภิกษุ ๒ รูป ก็เที่ยวบิณฑบาต เราทั้ง ๖ ฉนบิณฑบาตที่ภิกษุ ๒ รูป นำมา^{๓๒}

หากพระภิกษุสงฆ์มีของเคี้ยวของฉนเหลือมาก พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้นำไปแจกจ่ายแก่บุคคลต่างๆ ได้ ดังปรากฏเนื้อความต่อไปนี้ พระสงฆ์มีของเคี้ยวเหลือเพื่อ ท่านพระอานนท์จึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ ถ้าเช่นนั้นเธอจง

^{๒๙} วิ.มหา.(ไทย) ๒/๖๐๔/๖๗๘.

^{๓๐} วิ.มหา.(ไทย) ๒/๖๐๕/๖๘๐.

^{๓๑} ขุ.ม.(ไทย) ๒๙/๒๐๖/๖๐๑.

^{๓๒} ม.ม.(ไทย) ๑๒/๒๘๖/๓๑๓.

แจกขนมเป็นทานแก่พวกคนกินเดน” สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายมีอามิสมากพระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถวายแก่สงฆ์” อามิสก็ยังมีเหลือเพื่อพระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถวายของส่วนบุคคลได้” ภิกษุทั้งหลายเก็บอามิสไว้มากพระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายรับอามิสที่ภิกษุทั้งหลายเก็บไว้มากบริโภคได้” สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายมีอามิสมากพระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถวายแก่สงฆ์” อามิสก็ยังมีเหลือเพื่อพระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถวายเป็นของส่วนบุคคลได้” ภิกษุทั้งหลายเก็บอามิสไว้มากพระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายรับอามิสที่ภิกษุทั้งหลายเก็บไว้มากฉันได้”^{๓๓๓}

ในพระวินยปิฎก อุปัชฌาย์วัตตกลา ว่าด้วยวัตรปฏิบัติในพระอุปัชฌาย์ ได้กล่าวเอาไว้ว่าพระภิกษุสามเณรเมื่อบิณฑบาตได้มาแล้ว สามารถนำอาหารบิณฑบาตนั้นแบ่งให้กับพระอุปัชฌาย์ได้ ดังความว่า สัทธิวาริกพึงประพடுத்தขอบในอุปัชฌาย์ วิธีประพடுத்தขอบในอุปัชฌาย์นั้นมีดังนี้ สัทธิวาริกพึงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่... ถ้าข้าวต้มมี พึงล้างภาชนะใส่ข้าวต้มเข้าไปถวายเมื่อพระอุปัชฌาย์ฉันข้าวต้มเสร็จ พึงถวายน้ำ ถ้าบิณฑบาตมี และอุปัชฌาย์ต้องการจะฉัน พึงถวายน้ำ แล้วน้อมบิณฑบาตเข้าไปถวาย นำน้ำฉันมาถวาย เมื่ออุปัชฌาย์ฉันเสร็จแล้ว พึงถวายน้ำ รับบาตรมาถืออย่างระมัดระวังไม่ให้ครูด ล้างแล้วเช็ดให้สะอาด น้ำ ผึ่งแดดครู่หนึ่ง ไม่พึงผึ่งแดดทิ้งไว้ที่แดด^{๓๓๔}

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามเณร สามารถนำอาหารที่บิณฑบาตได้มาแบ่งปันให้กับพ่อแม่ได้ หมายความว่า พระภิกษุสามเณรสามารถบิณฑบาตเลี้ยงพ่อแม่ได้ พระองค์ทรงตรัสว่า “ขอบยั้งนัก พราหมณ์ ท่านทำดังนี้เชื่อได้ว่าทำกิจที่ควรทำแท้ ด้วยว่าผู้ใดแสวงหาภิกษาโดยธรรมได้มาแล้วเลี้ยงมารดาบิดา ผู้นั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก”^{๓๓๕} ดังมีเรื่องที่ปรากฏในอรรถกถาชาดก ภาค ๒ พาหิรนิทานวรรค ความว่าบุตรเศรษฐีคนหนึ่ง ในกรุงสาวัตถี พึงเทศน์ของพระศาสดาแล้วได้บรรพชาอุปสมบท จนเวลาผ่านไปทรัพย์สมบัติของบิดามารดา ร่อยหรอลงจนเที่ยวขอรานอาศัยฝารเรือนของผู้อื่นอยู่ ในวันรุ่งขึ้น ท่านถือสลากยาคุและสลากภัตอันถึงแล้วแก่ตน เข้าไปบ้านถือเอาข้าวยาคุและภัตให้แก่บิดามารดา จำเดิมแต่นั้น ก็ปรนนิบัติ (มารดาบิดา) เนื่องนิตย์ ท่านถูกความกังวลในการบำรุงบิดามารดาจนซูบผอม ภิกษุทั้งหลายพบเข้าก็ติเตียนกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงประทานสาธุการ ๓ ครั้ง แล้วตรัสว่า เธอตั้งอยู่ในทางที่เราดำเนินแล้ว แม้เราเมื่อประพடுத்தบุพพจริยา ก็เลี้ยงบิดามารดาแล้ว^{๓๓๖}

๔.๒ บทบัญญัติที่ทรงห้าม

แม้อาหารที่ได้มาจากการบิณฑบาตสามารถนำมาแบ่งปันให้แก่กันละกันได้ก็ตาม แต่ก็มิพุทธบัญญัติบางข้อที่ทรงห้ามไม่ให้เอาอาหารบิณฑบาตได้นำไปแจกให้แก่บุคคลบางคน บางพวก ตัวอย่างเช่น พวกออกเจลกปริพาชก เป็นต้น ความว่าครั้งนั้น พระสงฆ์ผู้มีของเคี้ยวฉันอย่างเหลือเพื่อพระอานนท์จึงได้เข้าไปทูลถามพระพุทธองค์ว่าจะทำอย่างไรดี พระพุทธองค์ตรัสให้นำไปแจกแก่พวกคนกินเดนพระอานนท์จัดพวกคนกินเดนให้นั่งตามลำดับ แจกขนมให้คนละชิ้น แจกขนมให้ปริพาชกา

^{๓๓๓} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๒๑/๓๔๓-๓๔๔.

^{๓๓๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๗๖/๒๔๔-๒๕๐.

^{๓๓๕} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๐๕/๒๕๗.

^{๓๓๖} พุ.ชา.ทุก.อ. (ไทย) ๖๓/๑๗๑-๑๗๓.

คนหนึ่ง ๒ ขึ้นด้วยสำคัญว่าเป็นขึ้นเดียวพวกปริพาชกาที่อยู่ใกล้ๆได้กล่าวกับปริพาชกานั้นดังนี้ว่า “สมณรูปนั้นเป็นคู่รักของเธอหรือ” ปริพาชกานั้นตอบว่า “สมณรูปนั้นไม่ใช่คู่รักของดิฉัน ท่านแจกให้ ๒ ขึ้นด้วยสำคัญว่าเป็นขึ้นเดียว” แม้ครั้งที่ ๒.. แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอานนท์ก็แจกขนมให้ปริพาชกานั้น ๒ ขึ้น พวกปริพาชกาเหล่านั้นได้เถียงกันว่า “เป็นคู่รัก ไม่ใช่คู่รัก” พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ความว่า “ภิกษุใดให้ของเคี้ยวหรือของแกล่ของแกลก ปริพาชกหรือปริพาชกาด้วยมือตน ต้องอาบัติปาจิตตีย์”^{๓๗}

พระพุทธองค์ทรงปรับอาบัติภิกษุที่ให้ของเคี้ยวหรือของฉั่นแกล่ของแกลกปริพาชกหรือปริพาชกาด้วยมือตน ว่าต้องอาบัติ ๒ อย่าง คือ

๑) กำลังให้ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะพยายาม

๒) เมื่อให้แล้ว ต้องอาบัติ ปาจิตตีย์^{๓๘}

เมื่อพระพุทธองค์ทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุให้อาหารแก่พวกเดียรฉัตร เพราะภิกษุรูปหนึ่งคลุกข้าวกับเนยใสก้อนใหญ่ให้แก่อาชีวก ผู้ต้องการติเตียนพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ ดังมีปรากฏในพระวินัยปิฎก อเจลกวรรค อเจลกสิกขาบท อันว่าด้วยนักบวชเปลือย ความว่า อาชีวกคนหนึ่งได้เข้าไปที่ที่เลี้ยงอาหาร ภิกษุรูปหนึ่งคลุกข้าวกับเนยใสจำนวนมากได้แจกข้าวก้อนใหญ่แก่อาชีวกนั้น อาชีวกนั้นได้ถือก้อนข้าวนั้นไป อาชีวกอีกคนหนึ่งได้กล่าวกับอาชีวกนั้นดังนี้ว่า “ท่านได้ก้อนข้าวมาจากที่ไหน” อาชีวกนั้นตอบว่า “ข้าพเจ้าได้มาจากที่เลี้ยงอาหารของคหบดีโล้นสมณโคตม” พวกอุบาสกได้ยินอาชีวกเหล่านั้นสนทนากัน ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “พระพุทธเจ้าข้า พวกเดียรฉัตรเหล่านี้ต้องการติเตียนพระพุทธ ต้องการติเตียนพระธรรม ต้องการติเตียนพระสงฆ์ ขอประทานวโรกาสเถิดพระพุทธเจ้าข้า ข้าพระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดอย่าให้สิ่งของแก่พวกเดียรฉัตรด้วยมือตนเองเลย” พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบท ความว่า “ภิกษุใดให้ของเคี้ยวหรือของฉั่นแกล่ของแกลก ปริพาชกหรือปริพาชกาด้วยมือตนต้องอาบัติปาจิตตีย์”^{๓๙}

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงบัญญัติห้ามไม่ให้นางภิกษุณีให้ของเคี้ยวของฉั่นด้วยมือของตนเองแก่ชาวบ้าน ปริพาชก และปริพาชกา ผู้ต้องการติเตียนพระพุทธ ติเตียนพระธรรม และติเตียนพระสงฆ์ หากภิกษุณีรูปใดให้ทรงปรับอาบัติ ดังปรากฏใน ปาจิตตีย์กัณฑ์ จิตตาคารวรรคสิกขาบทที่ ๖ ความว่าภิกษุณีให้ของเคี้ยวหรือของฉั่นด้วยมือตนแก่ชาวบ้าน แก่ปริพาชกหรือปริพาชกาต้องอาบัติ ๒ อย่าง คือ

๑) กำลังให้ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะพยายาม

๒) เมื่อให้แล้ว ต้องอาบัติ ปาจิตตีย์^{๔๐}

คนทั้งหลายได้นำอามิสถวายแก่พระภิกษุและภิกษุณีจำนวนมาก พระภิกษุและภิกษุณีจึงนำไปถวายแก่ผู้อื่น คนทั้งหลายรู้เข้าจึงตำหนิ ประณามว่าทำไมจึงเอาของที่ตนถวายไปให้ผู้อื่นทำเหมือนกับว่าพวกตนไม่รู้จักรับการให้ทาน ดังความว่า สมัยนั้น คนทั้งหลายถวายอามิสแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายให้อามิสและภิกษุณีทั้งหลาย คนทั้งหลายจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า

^{๓๗} วิ.มहा.(ไทย) ๒/๒๖๙-๒๗๐/๔๑๘-๔๒๐.

^{๓๘} วิ.ป.(ไทย) ๘/๑๖๙/๑๔๓.

^{๓๙} วิ.มहा.(ไทย) ๒/๒๗๐/๔๒๐.

^{๔๐} วิ.ป.(ไทย) ๘/๒๓๕/๒๙๘.

“โฉนดามิสที่เขาถวายให้ตนฉัน พวกพระคุณเจ้าจึงให้แก่ผู้อื่นเล่า พวกเราไม่รู้จักให้ทานเองหรือ” ฤๅษีทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ฤๅษีทั้งหลาย อามิสที่เขาให้ตนฉัน ฤๅษีไม่พึงให้แก่ผู้อื่น รูปใดให้ ต้องอาบัติทุกกฏ” สมัยนั้น ชาวบ้านถวายอามิสแก่ฤๅษีทั้งหลาย ฤๅษีทั้งหลายจึงถวายแก่ฤๅษีทั้งหลาย คนทั้งหลายจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนดามิสที่เขาถวายให้ตนฉัน ฤๅษีจึงให้แก่ผู้อื่นเล่า พวกเราไม่รู้จักให้ทานเองหรือ” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ฤๅษีทั้งหลาย อามิสที่เขาให้ตนฉัน ฤๅษีไม่พึงให้แก่ผู้อื่นรูปใดให้ ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๔๑}

นอกจากนี้ ในสิกขาบทที่ ๖ จิตตาคารวรรค ปาจิตตยิกัณฑ์ ปราภุญเรื่องของนางอุลลันทาฤๅษีให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตนแก่นักแสดงเพื่อให้เขาสรรเสริญตนในที่ชุมชน พระพุทธร่องค์จึงทรงห้ามมิให้นางฤๅษีให้ของกินแก่คฤหัสถ์ นักบวชชายหญิงก็ตามด้วยมือของตน ดังความว่า นางอุลลันทาฤๅษี ให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตนแก่นักแสดงละครบ้าง นักกระโดดบ้าง นักเล่นกลบ้าง นักเล่นกลองบ้าง เพื่อให้เขาสรรเสริญตนในที่ชุมชนพวกนั้นก็พากันสรรเสริญต่างๆ มีผู้ติเตียนพระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ปรับอาบัติปาจิตตยิกัณฑ์แก่นางฤๅษี ผู้ให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตนแก่คฤหัสถ์ก็ตาม แก่นักบวชชายก็ตาม หญิงก็ตาม^{๔๒}

พระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติเกี่ยวกับการแบ่งปันอาหารบิณฑบาตเอาไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักแบ่งปัน อนุเคราะห์ชาวบ้าน อนุเคราะห์พระวินัย ที่ทรงห้ามก็เพราะว่าคนเหล่านั้นต้องการติเตียนพระรัตนตรัย ไม่ประสงค์ดีกับพระสงฆ์

๕. บทบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตร

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตร อันเป็นแบบอย่างที่ดีของพระภิกษุสามเณร ในการประพฤติให้สมกับเป็นพุทธบุตร เพื่อจะได้ยังความศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดแก่อุบาสกอุบาสิกาและผู้ที่พบเห็น ดังความว่า เมื่อทรงรับน้ำล้างบาตร ไม่ทรงชูปาตรลงรับ ไม่ทรงย่นบาตรคอยรับ ไม่ทรงแกว่งบาตรคอยรับ ทรงรับน้ำล้างบาตรไม่น้อยนักไม่มากนัก ไม่ทรงล้างดังซลุกๆ ไม่ทรงล้างบาตรด้วยวิธีหมุน ไม่ทรงวางบาตรที่พื้น ทรงล้างบนพระหัตถ์เมื่อทรงล้างพระหัตถ์ก็เป็นอันทรงล้างบาตร เมื่อทรงล้างบาตรก็เป็นอันล้างพระหัตถ์ ทรงเทน้ำล้างบาตรไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก และทรงเทน้ำล้างบาตรไม่ให้น้ำกระเซ็น^{๔๓}

บาตรถือว่าเป็นบริวารที่สำคัญอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องมือในการยังชีพของพระภิกษุสามเณรจึงจำเป็นต้องมีการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ต้องให้ความเคารพ ให้ความสำคัญ โดยการปฏิบัติให้ถูกต้องตรงตามที่พระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติไว้ ดังความว่า สมัยนั้น ฤๅษีทั้งหลายใช้บาตรรองรับเศษอาหารบ้าง ก้างบ้าง น้ำบ้วนปากบ้าง คนทั้งหลายตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ฉันในภาชนะที่ตัวเองใช้เป็นกระโถน” พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรับสั่งว่า “ฤๅษีทั้งหลาย ฤๅษีไม่พึงใช้บาตรรองรับเศษอาหาร ก้างหรือน้ำบ้วนปาก รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ ฤๅษีทั้งหลายเราอนุญาตให้ใช้กระโถน”^{๔๔}

^{๔๑} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๒๑/๓๔๓-๓๔๔.

^{๔๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๗๙.

^{๔๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๗๙.

^{๔๔} วิ.ป. (ไทย) ๗/๒๕๕/ ๒๔.

บทบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตรนั้น มีกล่าวเอาไว้ในพระวินัยปิฎก ดังนี้สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเก็บบาตรไว้ทั้งที่ยังไม่แห้ง บาตรเหม็นอบพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเก็บบาตรไว้ทั้งที่ยังไม่แห้ง รูปใดเก็บไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เอาบาตรผึ่งแดดก่อนแล้วจึงค่อยเก็บ” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเอาบาตรผึ่งแดดทั้งที่ยังมีน้ำรูปใดเอาผึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เช็ดบาตรเสียก่อนแล้วค่อยผึ่งแดดเก็บไว้” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงวางบาตรเอาไว้ในที่ร้อน รูปใดเอาผึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เอาบาตรผึ่งแดดไว้ในที่ร้อนสักชั่วครู่แล้วจึงค่อยเก็บ” ภิกษุทั้งหลายวางบาตรจำนวนมากที่ไม่มีเชิงรองไว้ในที่แจ้ง บาตรถูกพายุพัดกลิ้งตกแตก พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตที่วางบาตร” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงวางบาตรไว้ที่ริมดั่งไม้ รูปใดวาง ต้องอาบัติทุกกฏ” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงวางบาตรไว้ที่ริมดั่งไม้เถื่อนนอกฝา รูปใดวาง ต้องอาบัติทุกกฏ” สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายคว่ำบาตรไว้ที่พื้นดิน ขอบบาตรสึกหรอ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้หญ้ารอง” หญ้าที่รองถูกปลวกกัด พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ท่อนฝารอง” ท่อนฝารองถูกปลวกกัด พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตขึ้นวางบาตร” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้หม้อปากกว้างเก็บบาตร” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ใช้ถลกบาตร” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตสายโยกเป็นด้ายถัก” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงแขวนบาตรไว้ รูปใดแขวนไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเก็บบาตรไว้บนเตียง รูปใดเก็บไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเก็บบาตรไว้บนดั่ง รูปใดเก็บไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุไม่พึงวางบาตรไว้บนตัก รูปใดวางไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ” พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุไม่พึงเก็บบาตรไว้บนกลด รูปใดเก็บไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๕๕} พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุไม่พึงถือบาตรผลักบานประตูเข้าไป รูปใดผลักต้องอาบัติทุกกฏ”^{๕๖}

เมื่อพระภิกษุรูปใดมรณภาพลง บาตรและจีวรของภิกษุรูปนั้น ให้ตกเป็นของสงฆ์ หากมีภิกษุรูปใดพยาบาลภิกษุผู้เป็นไข้ก่อนท่านมรณภาพ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้มอบบาตรและจีวรแก่ภิกษุผู้พยาบาลไข้นั้น เพราะถือว่าท่านเป็นผู้มีอุปการะมากกับภิกษุที่เป็นไข้ ดังปรากฏในจีวรขันธกะ มตสันตกถา ว่าด้วยการให้บริวารของภิกษุมรณภาพแก่ผู้พยาบาลไข้ ความว่าพระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุมรณภาพ สงฆ์เป็นเจ้าของบาตรและจีวร แต่ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุไข้เป็นผู้มีอุปการะมาก ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สงฆ์มอบไตรจีวรและบาตรแก่ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุไข้”^{๕๗} หากสามเณรมรณภาพ ก็ให้ปฏิบัติเหมือนกับภิกษุมรณภาพ^{๕๘}

พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตรเอาไว้ ก็เพราะว่า ในสมัยพุทธกาล โดยมากแล้วบาตรจะทำมาจากดิน จึงง่ายแก่การแตก พระภิกษุสามเณรจึงจำเป็นต้องระมัดระวังดูแลรักษาเป็นอย่างดี การระมัดระวังดูแลรักษาบาตรดังกล่าวก็เป็นการฝึกหัดพัฒนาให้

^{๕๕} วิ.ป.(ไทย) ๘/๒๔๕/๒๐-๒๓.

^{๕๖} วิ.ป.(ไทย) ๘/๒๔๕/๒๓-๒๔.

^{๕๗} วิ.ป.(ไทย) ๕/๓๖๗/๒๔๓-๒๔๕.

^{๕๘} วิ.ป.(ไทย) ๕/๓๖๘/๒๔๔-๒๔๕.

พระภิกษุสามเณรมีความรอบคอบ มีความรับผิดชอบ ฝึกจิตให้มีสติ มีความอดทน อันเป็นการเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณร

สรุปได้ว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับการบิณฑบาต สรุปได้ว่า พระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้พระภิกษุสามเณรนั่งห่มให้เรียบร้อย เป็นปริณทล คือ ให้นั่งสงบ โดยด้านบนจะต้องปิดสะดือ ด้านล่างจะอยู่ตรงกลางระหว่างแข้ง ส่วนการห่มจีวร ต้องห่มคลุมให้เรียบร้อย ไม่เปิดไหล่ ชายจีวรด้านล่างต้องไม่กวัดพ่น โดยทา ชายจีวรทั้ง ๒ ข้างให้เสมอกันเวลาออกไปบิณฑบาต และทรงอนุญาตให้ใช้ประคดเอวเพื่อกันไม่ให้ผ้าที่นุ่งหลุด บทบัญญัติเกี่ยวกับการโคจรบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุ สามเณรเข้าไปบิณฑบาตยังสถานที่ที่เรียกว่า อโคจร หมายถึง สถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่บรรพชิตเสี่ยงต่อการเสียหายที่จะเกิดขึ้น เช่น ร้านขายสุรา ที่อยู่ของหญิงขายบริการ บ่อนก่อนพนัน เป็นต้นสถานที่ใดเสี่ยงต่อการดำเนินติเตียนและโพนทะนาของชาวบ้าน ล้วนเป็นอโคจรทั้งสิ้นลักษณะการโคจรบิณฑบาต จะต้องมีความสำรวม ระวัง คุ่มครองทวารทั้ง ๖ สายตามองทอดลงเบื้องต่ำสติสัมปชัญญะอยู่ทุกขณะแห่งการก้าว เดินบิณฑบาต

บทบัญญัติเกี่ยวกับกิริยามารยาทในการรับบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้พระภิกษุสามเณรรับบิณฑบาตด้วยความเคารพ ให้ความสำคัญในบาตรขณะรับบิณฑบาต ให้รู้จักประมาณในการรับอาหาร ไม่รับจนล้นขอบบาตร ให้รับพอเหมาะกันทั้งข้าวแกงและกับ ให้เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายที่จะเป็นอยู่ได้ภายในวันหนึ่ง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการรับอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงอนุญาตเนื้อที่ประกอบด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ เนื้อที่ตนไม่เห็น เนื้อที่ตนไม่ได้ยิน และเนื้อที่ตนไม่สงสัยอาหารที่ทำด้วยแปงทุกชนิด ผักสดทุกชนิด อาหารจำพวกน้ำมัน น้ำผลไม้คั้น ทรงห้ามไม่ให้พระภิกษุรับอาหารจากมือของภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ผู้เข้าไปในละแวกบ้าน จากสกุลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสขะทรงกำหนดไม่ให้พระภิกษุสามเณรรับอาหารมากเกินไป ๓ บาตรในที่นั้นๆ แล้วให้นำมาแบ่งปันกันให้รู้จักประมาณโดยการรับ คือ รับพออิ่มท้อง รับเพื่อความเอ็นดู เพื่อการรักษา เพื่อการอนุเคราะห์ตระกูล

บทบัญญัติเกี่ยวกับการแบ่งปันอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามเณรนำอาหารบิณฑบาตมาแบ่งปันกันได้ แบ่งปันให้กับพระอุปัชฌาย์ได้ นำไปแจกแก่พวกคนกินเดนได้ ถวายแก่สงฆ์ได้ ให้เป็นของส่วนบุคคลได้ ให้ภิกษุณีได้ และทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุสามเณรภิกษุณีให้ของเคี้ยวหรือของฉันแก่เอกเจลกปริพาชกปริพาชิกาด้วยมือของตน ห้ามไม่ให้แก่นักแสดงละคร นักฟ้อน เป็นต้น เพื่อให้เขาสรรเสริญคน ห้ามไม่ให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตน แก่คฤหัสถ์ แก่นักบวชชาย นักบวชหญิง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการฉันอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงห้ามการฉันปริมปรโภชนะเมื่อบอกเลิกแล้วห้ามเคี้ยวหรือฉันอาหารอีก ห้ามไม่ให้พระภิกษุฉันอาหารในเวลาวิกาลห้ามฉันอาหารที่ยังไม่มีผู้ถวาย ห้ามฉันอาหารที่เก็บไว้ค้างคืน ทรงบทบัญญัติเกี่ยวกับกิริยามารยาทในการฉันอาหารบิณฑบาต เอาไว้ในเสขยกันทมามากมาย เช่น ฉันบิณฑบาตโดยเคารพ ฉันบิณฑบาตพอเหมาะกับแกง ไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่เกิน ไม่ฉันทำเสียงดังจ๊ับๆ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการฝึกให้มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา และเป็นการรักษาสุขภาพอนามัยด้วย

บทบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตร บาตรเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีพของพระภิกษุสามเณร จึงต้องมีการดูแลรักษาเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการฝึกหัดพัฒนาจิตให้มีสติสัมปชัญญะอยู่

ตลอดเวลา ทรงบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตรเอาไว้ ไม่ให้ใช้บาตรรองรับเศษอาหาร ให้เช็ดบาตรเสียก่อนแล้วจึงค่อยผึ่งแดดเก็บไว้ ให้ผึ่งแดดสักชั่วโมงแล้วจึงค่อยเก็บ ทรงอนุญาตที่วางบาตรไม่พึงวางบาตรไว้ที่ริมตั่งไม้ ทรงอนุญาตให้ใช้ถลกบาตร ไม่พึงแขวนบาตรไว้ ไม่พึงเก็บบาตรไว้บนเตียง ไม่พึงวางบาตรไว้บนตัก ไม่พึงเก็บบาตรไว้บนกลด ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามารถใช้บาตรครองได้เพียงใบเดียว หากมีรอยซ่อมไม่เกิน ๕ แห่งห้ามออกปากขอบาตรใบใหม่ ไม่ให้ทำการสะสมบาตร

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น

๒.๒.๑ ความหมายของวัยรุ่น

คำว่า วัยรุ่น ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Adolescence มาจากภาษาลาตินว่า Adolenscer หมายถึง To Grow in to Maturity แปลว่า การเจริญเติบโตสู่วุฒิภาวะหรือเป็นวัยที่พัฒนามาจากสภาวะความเป็นผู้ใหญ่^{๔๙}

โครว์ ให้ความหมายของวัยรุ่นว่า การเจริญเติบโตอันเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ เด็กจะพัฒนามาจากการพึ่งพิงผู้ใหญ่ไปสู่ความเป็นอิสระอย่างเห็นได้ชัดในทุกๆ ด้าน และการที่เด็กจะบรรลุถึงขั้นวุฒิภาวะนั้นมีใช้เจริญเติบโตแต่เพียงด้านร่างกายอย่างเดียวเท่านั้น ทางด้านจิตใจก็เจริญเป็นเงาตามไปด้วยนั่นคือต้องมีการพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ไปพร้อมๆ กัน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา^{๕๐}

แบลร์และโจนส์ ให้คำจำกัดความของวัยรุ่นว่าเป็นช่วงชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งอยู่ระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเช่น เด็กที่มาจากชนชั้นกลางเป็นวัยรุ่นนานกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่ฐานะเศรษฐกิจและสังคมต่ำ การย่างเข้าสู่วัยรุ่นของเด็กชายและเด็กหญิงไม่พร้อมกันโดยปกติเด็กหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชาย ๑ - ๒ ปี การเข้าสู่ระยะวัยรุ่นนั้น เด็กจะเกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ ได้แก่ พัฒนาด้านร่างกาย ทางอารมณ์ จิตใจ และสังคม^{๕๑}

ฮอลล์ กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยพายุบุแคม เป็นวัยของการกระทำที่เหมือนเด็กและเหมือนผู้ใหญ่ด้วย ระยะเวลาของวัยรุ่นเป็นระยะเวลาที่เริ่มตั้งแต่วัยเด็กตอนปลายจนย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ในช่วงเวลาดังกล่าวอาจจะมีการกระทำที่แสดงออกถึงความเป็นเด็กอยู่หลายอย่าง แม้ว่าจะเป็นเวลาที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ก็ตาม วัยรุ่นเป็นวัยที่ไม่ควรได้รับการปฏิบัติเยี่ยงเด็กแต่ก็ยังไม่พร้อมในการปฏิบัติเยี่ยงผู้ใหญ่ ช่วงเวลาระหว่างเด็กและผู้ใหญ่จึงเรียกว่าวัยรุ่น^{๕๒}

^{๔๙} Herlock, E.B., **Adolescence Development**, (New York: Mc Graw – Hill Kogakuka Company, 1973). P. 391.

^{๕๐} Crow, Lester Donald, **Education in The Secondary School**, (New York: America. ,1961). P. 113.

^{๕๑} Blair ;&Jones, **Psychology of Adolescence for Teacher**, (New York: Mc Millin Company, 1964). P. 1 - 2.

^{๕๒} Hall, **Psychology of adolescence** , (New York: Holt, Rinchit and Winston , 1964). P.55.

ศรีเรือน แก้วกังวาล กล่าวว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการลักษณะเด่นในด้านต่างๆ ทุกด้าน เช่น ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก และเห็นได้ชัดเจน วัยรุ่นมีความแตกต่างจากวัยอื่นๆ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงมากในทุกด้าน^{๕๓}

นภาพร สังข์กระแสน กล่าวว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนแปลงจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ มีพัฒนาการเจริญเติบโตด้านร่างกายและพัฒนาการทางเพศ เด็กหญิงตั้งแต่เริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก และเด็กชายเมื่อเริ่มมีการผลิตเซลล์สืบพันธุ์^{๕๔}

สรุปได้ว่า วัยรุ่น คือ ภาวะการเจริญเติบโตเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ มีพัฒนาการที่เด่นชัดทั้ง ๔ ด้านคือด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เด็กผู้หญิงจะเข้าสู่กระบวนการเป็นวัยรุ่นก่อนเด็กชาย ๑ – ๒ ปี ในขณะเดียวกันดังจะเห็นได้จากเด็กหญิงตั้งแต่เริ่มมีประจำเดือนครั้งแรกและเด็กชายเมื่อเริ่มมีการผลิตเซลล์สืบพันธุ์

๒.๒.๒ เกณฑ์การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น

เกณฑ์การแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น มีนักวิชาการแบ่งเกณฑ์อายุไว้ ดังนี้

ศรีเรือน แก้วกังวาล กล่าวว่าช่วงอายุของวัยรุ่นเริ่มตั้งแต่ ๑๒ – ๒๕ ปี โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากเด็กทุกวันนี้ต้องอยู่ในสถานศึกษานานขึ้น การเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ต้องยืดระยะเวลาออกไป อีกทั้งรูปแบบชีวิตสมัยใหม่ ทำให้เด็กมีวุฒิภาวะทางจิตใจ (maturity) ช้ากว่ายุคสมัยที่ผ่านมา ในช่วงยาวของความเป็นวัยรุ่น อาจแบ่งช่วงเวลาเป็น ๓ ระยะ โดยใช้เกณฑ์ความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ตัดสิน ดังนี้ ช่วง ๑๒ – ๑๕ ปี เป็นช่วงวัยแรกเริ่ม ยังมีพฤติกรรมค่อนข้างไปทางเด็กอยู่มาก ช่วงอายุ ๑๖ – ๑๗ ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนกลาง มีพฤติกรรมก้ำกึ่งระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ช่วงอายุ ๑๘ – ๒๕ ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนปลาย กระบวนพฤติกรรมค่อนข้างไปทางผู้ใหญ่^{๕๕}

สุชา จันทรเฒ่ กล่าวว่า วัยรุ่นมีลำดับขั้นในการพัฒนาซึ่งแบ่งได้เป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๑. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ ๑๓ – ๑๕ ปี ซึ่งเป็นระยะที่ร่างกายเริ่มมีการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ทั้งในเด็กหญิงและเด็กชาย สำหรับเด็กหญิงนั้นแสดงให้เห็นความเจริญของร่างกายเต็มที่ก็คือ การมีประจำเดือนครั้งแรก ส่วนเด็กชายนั้นไม่มีลักษณะบ่งชี้ชัดเจน เด็กผู้หญิง แต่เราสังเกตได้จากการหลั่งอสุจิครั้งแรก การมีขนตามอวัยวะเพศ น้ำเสียงที่พูดยังเปลี่ยนเป็นห้าวขึ้น และมีลักษณะที่เรียกว่า แตกพาน ส่วนเด็กหญิงนอกจากการมีประจำเดือน สัดส่วนต่างๆ ของร่างกายก็เปลี่ยนแปลงไป

๒. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) อายุ ๑๕ – ๑๘ ปี มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และความนึกคิด การเจริญเติบโตในระยะเวลานี้มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ใน

^{๕๓} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒๙.

^{๕๔} นภาพร สังข์กระแสน, ผลการเตรียมมารดาเรื่องเพศศึกษาต่อความรู้ เจตคติ และการสอนเพศศึกษาบุตรสาววัยรุ่นตอนต้น, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

^{๕๕} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒๙.

ร่างกายแม้ว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเป็นสิ่งปกติของเด็กทุกคน แต่การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน

๓. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ ๑๘ – ๒๑ ในระยะนี้พัฒนาการของวัยรุ่นเริ่มเข้าสู่ภาวะอย่างสมบูรณ์ ซึ่งมักมีพัฒนาการด้านจิตใจมากกว่าด้านร่างกายโดยเฉพาะด้านเกี่ยวกับความนึกคิดและปรัชญาชีวิต เด็กวัยนี้มักพยายามปรับปรุงร่างกายของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมมากยิ่งขึ้นและพยายามตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ก่อให้เกิดความมั่นใจในตนเอง^{๕๖}

กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า เด็กวัยรุ่นอายุระหว่าง ๑๕ - ๑๘ ปี มีลักษณะทางร่างกายที่เจริญเติบโตเต็มที่ เริ่มมีพัฒนาการทางเพศ ลักษณะทางอารมณ์ ต้องการความอิสระมากขึ้นจึงมักขัดแย้งกับบิดา มารดาอยู่เสมอ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย มีการแสดงออกที่แข็งกร้าวเป็นการเปลี่ยนจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ ทำตามกลุ่มเพื่อน มีความขัดแย้งกับผู้ใหญ่มากขึ้น^{๕๗}

สรุปได้ว่า การแบ่งช่วงอายุวัยรุ่นนั้นแบ่งได้เป็นช่วงอายุ ๑๒ - ๑๕ ปี เป็นช่วงวัยแรกเริ่ม ยังมีพฤติกรรมค่อนข้างไปทางเด็กอยู่มาก ช่วงอายุ ๑๖ – ๑๗ เป็นระยะวัยรุ่นตอนกลาง มีพฤติกรรมก้าวร้าวระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ช่วงอายุ ๑๘ – ๒๕ ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนปลาย กระบวนพฤติกรรมค่อนข้างไปทางผู้ใหญ่

๒.๒.๓ ลักษณะของวัยรุ่น

โดยทั่วไปในช่วงวัยรุ่นเด็กจะรู้สึกสับสนทางอารมณ์มากกว่าวัยที่ผ่านมา เพราะสาเหตุเกี่ยวพันซับซ้อนหลายประการด้วยกันคือ

๑. เป็นช่วงเปลี่ยนวัย เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เป็นระยะที่เด็กเรียนทำบทบาทย่างผู้ใหญ่ ในด้านความประพฤติ ความปรารถนาในชีวิต ความรับผิดชอบ นิสัยใจคอ แต่เนื่องจากเป็นระยะแรกเริ่มเด็กจึงมีความสับสนลังเลใจ ไม่นั่นใจ ไม่ทราบว่าจะถูกที่ควรนั้นควรจะเป็นเช่นไร

๒. ร่างกายเติบโตเป็นชายหนุ่มหญิงสาวเต็มที่ ต้องวางตัวในสังคมกับเพื่อนร่วมวัย เพื่อนต่างเพศ และเพื่อนต่างวัยในแนวใหม่ การวางตัวอย่างถูกต้องนั้นกระทำไม่ได้ง่ายๆ ต้องอาศัยเวลาบ้าง ในระยะที่ปรับตัวไม่ได้เด็กจะมีความรู้สึกสับสนในใจเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น

๓. เด็กจะต้องเลือกอาชีพเพื่อเตรียมตัวสำหรับประกอบอาชีพต่อไปในระยะวัยผู้ใหญ่ การเลือกอาชีพเป็นเรื่องที่สำคัญต่อชีวิตจิตใจ อารมณ์ ความต้องการของเด็ก และบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งที่บ้าน โรงเรียน และกลุ่มเพื่อน ความสับสนใจเกิดง่ายเพราะเด็กอยู่ภายใต้ความบีบบังคับ ข้อจำกัดของระบบการศึกษา สติปัญญา ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ความนิยมของท้องถิ่น โรงเรียนและสังคมส่วนรวม และยังไม่ทราบแน่ในความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และบุคลิกภาพของตัวเอง

๔. สภาพปัจจุบันของสังคมเป็นสาเหตุใหญ่ซึ่งพอแยกย่อยได้ว่า

๑) สังคมเปลี่ยนแปลงง่ายและรวดเร็ว เด็กปรับตัวตามไม่ทันเพราะยังมีความชัดเจนในโลกและชีวิตไม่เพียงพอ

^{๕๖} สหยา จันทร์อม, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๔๖.

^{๕๗} กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดการศึกษาด้วยตนเอง: การแนะแนวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับที่ ๒ ครูสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกบการแนะแนว, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๘.

๒) สภาพเศรษฐกิจในสังคมปัจจุบันทำให้เด็กต้องใช้เวลาฝึกฝนอาชีพนานขึ้น ไม่มีโอกาสเป็นผู้ใหญ่และประกอบกิจกรรมของชีวิตอย่างผู้ใหญ่สนใจปรารถนา ต้องเก็บกตความรู้สึกเช่นนี้ไว้ การเก็บกตหนักหน่วงขึ้นเมื่อผู้สูงอายุกว่าเหมาเอาว่าหนุ่มสาววัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ไม่ว่าระดับใดก็ตามยังอยู่ในฐานะเหมือนเด็ก

๓) เด็กวัยรุ่นสมัยปัจจุบันจำนวนไม่น้อยต้องออกจากความคุ้มครองของพ่อแม่ ต้องช่วยตัวเองเร็วขึ้น บางคนอาจยังไม่พร้อมสำหรับการออกจากความคุ้มครองของพ่อแม่ จึงตกไปเป็นเหยื่อของผู้หวังเอาประโยชน์จากเด็กโดยปราศจากความหวังดี

๔) ครอบครัวมีขนาดเล็กลง ความอบอุ่นใจมีน้อยกว่าครอบครัวใหญ่สาเหตุความสับสนทางอารมณ์ของวัยรุ่นยังมีอีกมาก เด็กที่แก้ไขความสับสนทางอารมณ์ไม่ได้จะกลายเป็นวัยรุ่นที่มีปัญหา^{๕๘}

สรุปได้ว่า ลักษณะของวัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เด็กจะเริ่มเรียนทำบทบาทแบบผู้ใหญ่ แต่เป็นระยะแรกเริ่มเด็กจึงมีความรู้สึกสับสน และมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายค่อนข้างชัดเจน ต้องปรับตัวเข้ากับเพื่อนต่างวัย เพื่อนต่างเพศ และเพื่อนร่วมวัยเดียวกัน การทำตัวให้ถูกต้องเหมาะสมนั้นกระทำได้ไม่ถนัดต้องอาศัยเวลา จึงกล่าวได้ว่าลักษณะของวัยรุ่นคือ ภาวะการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตในทุกๆ ด้าน

๒.๒.๔ พัฒนาการด้านต่างๆ ของวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นช่วงของการเปลี่ยนวัย เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่เปลี่ยนจากความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ และถ้านับการเริ่มต้นของความเป็นวัยรุ่นตามลักษณะพัฒนาการ สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดชัดเจนว่าช่วงวัยรุ่นเริ่มต้นแล้วก็คือการเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายในร่างกาย พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายก็มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะพัฒนาการด้านอื่นๆ ด้วย^{๕๙}

๒.๒.๒.๑ พัฒนาการทางด้านร่างกายจะเป็นในด้านของความงอกงาม เจริญเติบโตถึงขีดสมบูรณ์เพื่อทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ การเจริญเติบโตมีทั้งส่วนภายนอก เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก สัดส่วนของร่างกาย เป็นต้น ส่วนการเจริญเติบโตภายใน เช่น โครงกระดูกแข็งแรงขึ้น การทำงานของต่อมบางชนิด เช่น ต่อมพิทูอิทารี (pituitary gland) คือต่อมใต้สมอง จะมีฮอร์โมนที่คอยทำหน้าที่ควบคุมการเจริญเติบโตของรังไข่และอัณฑะ และควบคุมการตกไข่ (ovulation) ของเพศหญิง สังเกตเห็นได้จากเด็กหญิงจะเริ่มเป็นสาว มีหน้าอก มีประจำเดือน มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างเป็นทรวดทรง เด็กชายจะเริ่มมีหนวด มีการผิวนอก เสียงแตก ร่างกายจะมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรง ทั้งสองเพศนี้จะมีสิว มีกลิ่นตัว และขนขึ้นในที่ลับ มีร่างกายที่สูงใหญ่อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็ว บางครั้งเด็กปรับตัวไม่ทันจะทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัด กังวลเกี่ยวกับสัดส่วน อวัยวะต่างๆ ของร่างกายตนเอง อาจเห็นได้จากการมีพฤติกรรมซุ่มซำม เก้งก้างเพราะแขนขายืดยาวเร็ว จนกระทั่งระยะต่างๆ ไม่ถูกต้อง^{๖๐}

๒.๒.๒.๒ พัฒนาการทางด้านจิตใจวัยรุ่นจะเริ่มมีความคิดอ่านที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เริ่มสังเกตตนเอง ครอบครัว เพื่อน และสังคมสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จึงทำให้วัยรุ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตนเอง

^{๕๘} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, หน้า ๓๓๖ – ๓๓๙.

^{๕๙} ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕). หน้า ๑๓.

^{๖๐} วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์, จิตวิทยาการปรับตัว, หน้า ๔.

คือมีความรู้ที่ตนเองมีความเป็นหนึ่งที่แตกต่างกันไปจากคนอื่นในสิ่งต่อไปนี้ รูปร่างและเอกลักษณ์ ลักษณะนิสัยของตนเอง ความชอบ ความถนัด ความพึงพอใจทางเพศ เอกลักษณ์ของวัยรุ่น จะพัฒนาได้ดีเมื่อได้เรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มเพื่อน และได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ มีความต้องการเป็นอิสระที่จะคิดที่จะทำอะไรด้วยตนเองหรือกับกลุ่มเพื่อนมากขึ้น มีความรู้สึกอึดอัดคับข้องในกฎระเบียบต่างๆ ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน มีความต้องการเป็นที่ยอมรับ ชื่นชม จากเพื่อนวัยเดียวกัน จึงทำให้เกิดการเลียนแบบต่างๆ ในกลุ่มเพื่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน มีความอยากรู้อยากลอง เนื่องจากความต้องการหาเอกลักษณ์ของตนเอง^{๖๑} และแสวงหาสิ่งที่ทำให้เขามีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองได้ เช่น กิจกรรมกลุ่มกีฬา งานอดิเรก ความสัมพันธ์กับเพื่อนตรงข้ามหรือยาเสพติด เมื่อลองแล้วรู้สึกเหมาะกับตนเองก็จะทำสิ่งนั้นซ้ำๆ ถ้าทำแล้วไม่พอใจจะเลิกไปเอง การลองในสิ่งอันตรายจะมียุคน้อยไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับความรู้จักกับตัวเอง และการตระหนักในโทษหรือข้อเสียในสิ่งที่จะลอง ส่วนในด้านความมึนงง วัยรุ่นจะเริ่มแยกแยะความดี ความชั่ว ข้อดี ข้อเสีย ของบุคคลและเรื่องราวต่างๆ ได้ดีมีมโนธรรมที่ถูกต้อง^{๖๒}

๒.๒.๒.๓ พัฒนาการทางด้านอารมณ์สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางร่างกายทั้งภายในและภายนอก กระบวนการที่ปรับเปลี่ยนอารมณ์ของวัยรุ่น อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กวัยรุ่นนั้นมีทุกประเภท เช่น รัก ชอบ โกรธ เกลียด อิจฉา ริษยา ฯลฯ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ประเภทใดจะมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ง่าย สับสน อ่อนไหว และขาดการควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ของตนเองมีความเข้มของอารมณ์สูง ไม่มั่นคง ระดับความเข้มของอารมณ์ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพดั้งเดิม และสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดอารมณ์ของวัยรุ่น มีนักจิตวิทยาเรียก ลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์ของวัยรุ่นว่า เป็นแบบพายุบุแคม (storm and stress) ซึ่งหมายถึง อารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงง่าย รุนแรง อ่อนไหว สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์หนึ่งไปเป็นอีกอารมณ์หนึ่งได้อย่างรวดเร็ว^{๖๓} เมื่อลักษณะอารมณ์ของวัยรุ่นเป็นเช่นนี้ บุคคลต่างวัยจึงต้องใช้ความอดทนสูงเพื่อจะเข้าใจและสร้างสัมพันธภาพกับพวกเขาซึ่งอาจทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย (generation gap) และเนื่องจากวัยรุ่นเข้ากับบุคคลอื่นได้ยาก วัยรุ่นจึงเกาะกลุ่มกันได้ดีเป็นพิเศษกว่าวัยอื่นๆ เพราะเข้าใจและยอมรับกันได้ง่าย

๒.๒.๒.๔ พัฒนาการทางด้านสังคมความสัมพันธ์ของวัยรุ่นกับพ่อแม่จะเริ่มห่างกันมากขึ้นแต่ความสัมพันธ์กับเพื่อนจะเริ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และจะมีสูงสุดในระยะตอนกลางของวัยรุ่น วัยรุ่นจะเริ่มสนใจเพศตรงข้าม คบเพื่อนที่ถูกใจมีกิจกรรมทำร่วมกัน ได้ฝึกทักษะทางสังคม ค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง ได้รับการยอมรับจากเพื่อน ได้รับการยอมรับเข้ากลุ่ม ซึ่งจะทำให้ตนเองรู้สึกว่ามีค่าสำคัญ วัยรุ่นจึงมีเพื่อนสนิทที่สามารถปรึกษาและเลียนแบบพฤติกรรมซึ่งกันและกัน การคบเพื่อนร่วมวัยเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่สำคัญยิ่งต่อจิตใจของวัยรุ่น แต่การคบเพื่อนมีทั้งประโยชน์และ

^{๖๑} Steinberg, L. **Adolescence**. 4th ed. USA: McGraw-Hill. 1999, pp.55.

^{๖๒} พนม เกตุมาน. **พัฒนาการวัยรุ่น**. สาขาวิชาจิตเวชเด็กและวัยรุ่น ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล. ๒๕๕๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.psyclin.co.th/new_page_57.htm, [๑๐ มกราคม ๒๕๕๘].

^{๖๓} Steinberg, L. **Adolescence**. 2nd ed. Boston, (MA: McGraw-Hill, 1996). อ้างใน พิธีร บุนยรัตพันธุ์ และคณะ, หน้า ๘-๙.

โทษ เพื่อนอาจเป็นผู้ประคับประคองจิตใจในยามทุกข์ร้อน ซึ่งแน่วสิ่งมีประโยชน์ ในทางตรงกันข้าม เพื่อนก็อาจชักนำไปในทางเสื่อมถอย ผู้เป็นอาชญากรวัยรุ่นมากมายในแทบทุกประเทศส่วนมากมีสาเหตุมาจากเพื่อนชักจูง เช่น เกรร ดิตยาเสฟติด^{๖๔}

๒.๒.๒.๕ การพัฒนาทางด้านสติปัญญาวัยนี้จะมีการพัฒนาของสติปัญญาอย่างมาก โดยความคิดจะลึกซึ้งเป็นนามธรรมมากขึ้น มีการใช้เหตุผล รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินได้อย่างดีคล้ายกับความคิดของผู้ใหญ่มากขึ้น แต่ความคิดของวัยรุ่นจะไม่มั่นคง บางครั้งมีความคิดเหมือนเด็ก บางครั้งมีความคิดเหมือนผู้ใหญ่ ซึ่งขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของวัยรุ่นด้วย การเรียนรู้ของวัยรุ่นนี้สามารถที่จะเรียนรู้ได้มากมาย และจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อสภาพอารมณ์สงบ มีความอยากรู้อยากเห็น และได้เรียนรู้ในแบบที่ตนเองมีส่วนร่วมในการคิดและการกระทำด้วย^{๖๕}

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลายประการในวัยรุ่นทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสังคม ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เป็นไปเพื่อการแสวงหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่ที่จะช่วยสร้างความเข้าใจตนเอง และสถานการณ์ต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น โดยปกติวัยรุ่นจะมีพฤติกรรมที่เป็นพัฒนาการตามวัย คือ ความพยายามที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จด้วยตนเอง ความต้องการอิสระ เป็นตัวของตัวเอง การเข้ากลุ่มเพื่อน หรือความอยากลองเพื่อช่วยให้ตนเองเกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่างๆ และด้วยกระบวนการพัฒนาการตามวัยที่เป็นไป

สรุปว่า วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงมากในด้านร่างกาย, เช่น จิตใจ อารมณ์ และวิถีชีวิต รวมทั้งปัจจัยต่างๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับการดื่มสุราของวัยรุ่น คือความรู้สึกลอยล่อง อยากรทดลอง เป็นพฤติกรรมจากสมองที่อยู่ในช่วงพัฒนาการของวัยรุ่น จึงมีแนวโน้มที่มีพฤติกรรมหุนหันพลันแล่น และเข้าไปทดลองสถานการณ์ใหม่และสุมเสี่ยง เช่น การดื่มสุรา และพฤติกรรมที่รุนแรงมากขึ้น รวมทั้งมีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วัยรุ่นจะมีอัตราการดื่มสุราอย่างหนัก (binge drinking) มากกว่าผู้ใหญ่ เนื่องจากสมองของวัยรุ่นที่เริ่มดื่มยังไม่ได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากการดื่มสุรา ในขณะที่สมองก็มีความไวต่อฤทธิ์ด้านบวกของสุรามากกว่าผู้ใหญ่

๒.๒.๕ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่น

พัฒนาการของวัยรุ่น อาจมีลักษณะบางอย่างคล้ายกัน เช่นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และจิตใจ แต่ในขณะเดียวกันสภาพแวดล้อม ก็มีผลสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นมีความแตกต่างกัน^{๖๖} ดังนั้น ในการศึกษาเกี่ยวกับวัยรุ่น นอกจากจะศึกษาโดยตรงที่ตัววัยรุ่นเองแล้ว การศึกษาบริบทแวดล้อมที่สำคัญต่อพัฒนาการ และลักษณะนิสัยของวัยรุ่นก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรศึกษาประกอบไปพร้อมกัน ด้วยเหตุผลนี้ สเตนเบิร์ก (Steinberg, 1996) จึงเสนอให้ศึกษาบริบทแวดล้อมที่สำคัญ ๔ ประการ ที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นอันได้แก่

^{๖๔} ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, หน้า ๑๓.

^{๖๕} Steinberg, L. *Adolescence*. 2nd ed. Boston, (MA: McGraw-Hill, 1996). อ้างใน พิธีร บุนยรัตพันธุ์ และคณะ, หน้า ๙.

^{๖๖} UNFPA, 2005, อ้างใน พิธีร บุนยรัตพันธุ์ และคณะ, “โครงการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การลดผลกระทบทางสังคม จากสถานการณ์สุรากับเยาวชนไทยในอนาคต กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก”, รายงานฉบับสมบูรณ์, ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ๒๕๕๕, หน้า ๙.

๑) วัยรุ่นกับครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม เป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ด้วยการอบรมเลี้ยงดูพร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม^{๖๗} ดังนั้นในการแก้ปัญหาวัยรุ่น หนทางหนึ่ง ที่สามารถเป็นไปได้คือ การเริ่มแก้ปัญหาของครอบครัวก่อน และเมื่อครอบครัวมีปัญหาอันน้อยลง ปัญหาของวัยรุ่นก็จะลดน้อยลงตามไปด้วย ในปัจจุบันครอบครัวในสังคมไทย มีแนวโน้มที่จะมีขนาดลดลงจากครอบครัวขยายกลายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือเป็นครอบครัวที่ขาดพ่อหรือแม่ เนื่องมาจากปัญหาการหย่าร้างที่เพิ่มมากขึ้น โดยผลกระทบของการหย่าร้าง จะปรากฏในพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่น เช่น วัยรุ่นที่เติบโตขึ้น ภายในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ไม่ดีมีแนวโน้มที่จะไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวใหม่ของตน เนื่องจากขาดต้นแบบของครอบครัวที่อบอุ่น ครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น พ่อแม่ขาดการดูแลเอาใจใส่ และขาดความรับผิดชอบจะสร้างปัญหาให้แก่ลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับลูกที่อยู่ในวัยรุ่น ดังนั้น เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาสังคม ที่มีพื้นฐานมาจากปัญหาครอบครัว พ่อแม่จึงควรวางตัวเป็นเพื่อนที่ดีของลูก หลีกเลี่ยงการโต้เถียงกันต่อหน้าลูก อบรมสั่งสอนลูกโดยมีความเมตตาเป็นพื้นฐานเมื่อลูกย่างเข้าสู่วัยรุ่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกจะเริ่มห่างเหินขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากวัยรุ่นต้องการเป็นอิสระ พ่อแม่ควรหาโอกาสพูดคุยกับลูกในเรื่องต่างๆ เช่นการวางตัวในสังคม การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การคบเพื่อน และการรู้จักคุณค่าของเงิน หรืออบรมสั่งสอนโดยยึดหลักของเหตุผล และใช้การแนะนำ แทนการออกคำสั่ง

๒) วัยรุ่นกับโรงเรียน

โรงเรียนจะเริ่มมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการและบุคลิกภาพของวัยรุ่น นับตั้งแต่ความสัมพันธ์กับเพื่อนและครู อาจารย์ ความรู้สึกทางบวกที่มีต่อโรงเรียนย่อมดีกว่าความรู้สึกทางลบ เพราะเป็นการปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมอย่างมีความสุข วัยรุ่นจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนมากกว่าสิ่งแวดล้อมทางบ้านหรือที่อื่น ๆ โรงเรียนจึงเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของวัยรุ่น^{๖๘} เป็นสถานที่ที่เด็กมีโอกาส ได้พบเพื่อนรุ่นเดียวกันได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทั้งที่เป็นวิชาความรู้ และเป็นประสบการณ์ชีวิต เด็กจะได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นหมู่คณะ ความรับผิดชอบงานต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความมีน้ำใจ เรียนรู้บทบาทการเป็นผู้ให้และผู้รับ รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นและยังได้เรียนรู้ ความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ โดยสิ่งต่างๆ ที่เด็กเรียนรู้ในโรงเรียนจะช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่การมีวุฒิภาวะทางสังคม เมื่อเป็นวัยรุ่น ซึ่งเป็นรากฐานของการใช้ชีวิตในสังคมเมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ภายในโรงเรียน บุคคลที่มีความสำคัญต่อวัยรุ่นเป็นอย่างมากคือ ครู หน้าที่ของครูโดยทั่วไปคือ การถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ พร้อมทั้งสั่งสอนให้เป็นพลเมืองที่ดี มี

^{๖๗} อีรณันท์ วรรณศิริ และสมบัติ ประทักษ์กุลวงศา, การพัฒนาสัมพันธภาพวัยรุ่น และผู้สูงอายุในครอบครัวของชุมชน โพรงมะเตือ, วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙), หน้า ๑๐๓.

^{๖๘} โรงเรียนพิชญ์โลกพิทยาคม, อิทธิพลและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น, ม.ป.ป., หน้า ๓๒.

ความรับผิดชอบต่อสังคม ครูเป็นบุคคลที่จะสร้างให้เด็กมีวุฒิภาวะที่สมบูรณ์ จากการศึกษาของ พรพิมล เจียมณาคินทร์^{๖๙} พบว่า เด็กวัยรุ่น คือ อนาคตของชาติ ที่ต้องการเวลาในการเอาใจใส่ดูแลจากครูเป็นพิเศษมากกว่าในวัยอื่นๆ เด็กจะมีความเชื่อถือและไว้วางใจต่อครูมาก แต่ในบางครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียน เช่น เด็กหนีเรียน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบอาจมีสาเหตุมาจากตัวเด็กหรือตัวครู ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากตัวครู เช่น ครูสอนไม่ดี ครูไม่มีความยุติธรรม ครูไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญกับเด็ก และครูเจ้าอารมณ์ เหล่านี้ ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเป็นปัญหาได้ ดังนั้นครูที่สอนเด็กวัยรุ่นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในจิตวิทยาวัยรุ่นจึงจะสามารถควบคุมพฤติกรรมของเด็กได้ นอกเหนือจากความสามารถในการสอน คุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งของครูคือ การมีอารมณ์ขัน เพราะจะช่วยระบายความเครียด และสร้างบรรยากาศการเรียนให้เกิดความสนุกสนาน ทำให้เด็กอยากเรียนมากขึ้น ดังมีคำกล่าวที่ว่า “ครูที่ดีที่สุด คือ ครูที่หัวเราะสนุกสนานไปกับเด็ก ส่วนครูที่เลวที่สุด คือ ครูที่หัวเราะเยาะเด็ก”

๓) วัยรุ่นกับเพื่อน

วัยรุ่นกับกลุ่มเพื่อน ถือเป็นสิ่งที่คู่กัน การคบเพื่อนมีความสำคัญมากสำหรับวัยรุ่น กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก วัยรุ่นมักจะเลือกเพื่อนที่มีรสนิยมตรงกัน มีทัศนคติคล้ายคลึงกัน และมีขนาดของร่างกายเท่าๆ กัน^{๗๐} โดยเด็กชายจะรวมกลุ่มกับเด็กชายด้วยกันก่อน ในทำนองเดียวกัน เด็กหญิงก็จะรวมกลุ่ม และมีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน^{๗๑} จากนั้นเมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นเด็กจะเริ่มมีความรู้สึก อยากรับคบเพื่อนต่างเพศบ้าง ลักษณะการคบเพื่อนของวัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเมื่อวัยรุ่นเติบโตขึ้น ซึ่ง Grimder ได้แบ่งขั้นตอนการพัฒนาการเป็นกลุ่มของวัยรุ่นไว้ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การพัฒนาการของกลุ่มวัยรุ่นชาย-หญิง เป็นแบบอิสระต่อกัน

ขั้นที่ ๒ มีการรวมกลุ่มอย่างมีโครงสร้าง โดยมีการแยกเพศของกลุ่มชายและกลุ่มหญิงแม้ว่าจะรวมอยู่ในกลุ่มเดียวกัน

ขั้นที่ ๓ การปฏิสัมพันธ์ของวัยรุ่นชายหญิงมีลักษณะเป็นกลุ่มย่อยหลายกลุ่มและแต่ละกลุ่มยังคงมีความสัมพันธ์ต่อกัน หมายถึง มีลักษณะของการจับคู่แต่ยังอยู่ภายในกลุ่ม

ขั้นที่ ๔ เริ่มแบ่งแยกจากคู่ที่อยู่ในกลุ่มมาเป็นคู่เดียว

การเข้ากลุ่มของวัยรุ่นนั้น เกิดจากวัยรุ่นมีความกังวลใจ ในการเปลี่ยนแปลงของรูปร่างทำให้เกิดความไม่มั่นใจ จึงต้องการการยอมรับจากสังคมและกลุ่มเพื่อน วัยรุ่นต้องการให้เพื่อนยอมรับตนเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยอาจทำกิจกรรมร่วมกัน แต่งกายแบบเดียวกัน พูดจาโดยใช้ภาษาระดับเดียวกัน การเข้ากลุ่มจะช่วยให้อายุวัยรุ่นมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีสังคมกว้างขวางขึ้น และยังช่วยให้เข้าใจชีวิตมากขึ้น เมื่อได้เห็นปัญหาของผู้อื่นความสัมพันธ์ในครอบครัว ก็มีความเกี่ยวข้องกับ การคบเพื่อนของวัยรุ่น ในครอบครัวที่ไม่อบอุ่น วัยรุ่นจำเป็นต้องรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อหาเครื่องยึด

^{๖๙} พิธีร บุนยรัตพันธุ์ และคณะ, โครงการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการลดผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์สุราภัยกับเยาวชนไทยในอนาคต กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก, **รายงานฉบับสมบูรณ์**, ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ๒๕๕๕, หน้า ๑๐.

^{๗๐} สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม, **จิตวิทยาในห้องเรียน**, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๑).

^{๗๑} Steinberg, L., **Adolescence** (4th ed.), USA: McGraw – Hill, 1999, P. 11.

เหนียวจิตใจ อาศัยความเข้าใจและความอบอุ่นจากเพื่อน มาเป็นสิ่งทดแทนความรักจากครอบครัว โดยวัยรุ่นจะยอมทำตามเพื่อนทุกอย่างซึ่งเป็นเรื่องที่น่ากังวล หากกลุ่มเพื่อนมีพฤติกรรมเกร่ สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นก็อาจทำให้หลงทำในสิ่งที่ผิด และสูญเสียอนาคตได้

๔) วัยรุ่นกับกิจกรรม

ตามธรรมชาติของวัยรุ่นนั้น วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองสิ่งใหม่ๆ ที่ตนสนใจ ทั้งในเรื่องหลักการและแนวคิดต่างๆ เรื่องที่ทำหาย รวมถึงเรื่องเร้นลับ นอกจากนี้ วัยรุ่นยังมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเอง แก้ไขข้อบกพร่องของตน และมีความมุ่งมั่นในงานที่รับผิดชอบ วัยรุ่นจึงมักใช้เวลาว่าง ในการตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ทางเลือกของวัยรุ่นในการใช้เวลาว่างอาจเป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์ หรือเกิดโทษต่อตัววัยรุ่นเอง หรือต่อสังคม พรพิมล เลี่ยมนาคินทร์^{๗๐} กล่าวว่า กิจกรรมบันเทิงที่วัยรุ่นเลือกปฏิบัตินั้น เกิดขึ้นจากเหตุผลเพียงข้อเดียว นั่นคือเพื่อให้ร่างกายผ่อนคลายความตึงเครียด และความกดดันที่เกิดขึ้นในโรงเรียน หรือจากงานที่ได้รับมอบหมายจากทางบ้าน กิจกรรมนั้นหนทางการต่างๆ ที่วัยรุ่นสนใจ มักจะเกี่ยวข้องกับความถนัดของตัววัยรุ่นเอง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีประโยชน์ต่อพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านของวัยรุ่น อันได้แก่ ทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การทำงานพิเศษหรือการทำกิจกรรมนั้นหนทางการของวัยรุ่นอาจเกิดผลกระทบต่อการเรียน หรือเกิดผลเสียต่อตัวของวัยรุ่นเองได้ หากวัยรุ่นไม่รู้จักการจัดการสรรเวลาที่เหมาะสม หรือมีการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด สิ่งผิดกฎหมาย หรือคบเพื่อนที่ไม่ดี ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมาดังที่ปรากฏเป็นข่าวบ่อยครั้ง

๒.๒.๖ พฤติกรรมและความต้องการของวัยรุ่น

๒.๒.๖.๑ พฤติกรรมวัยรุ่น

เด็กและวัยรุ่น เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต อยากรู้อยากเห็น ชอบเลียนแบบและแสดงออก มีอารมณ์รุนแรง ไม่ค่อยมีความยับยั้งชั่งใจ อ่อนความรู้และด้อยประสบการณ์ จึงอาจหลงผิด หรือถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่าย โดยเฉพาะวัยรุ่น เป็นวัยเปลี่ยนจากเด็กสู่ผู้ใหญ่ นับเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตคืออาจเสียคนเสียอนาคตได้ง่ายกว่าช่วงอายุในวัยอื่น ซึ่งนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงคือ G.Stanley Hall ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิชาวัยรุ่น กล่าวว่า “วัยรุ่น เป็นวัยแห่งพายุ (Storm and Stress) เป็นวัยที่มีความต้องการและอารมณ์รุนแรง มีพลังมาก เนื่องจากร่างกายและจิตใจเปลี่ยนจากเด็กมาเป็นผู้ใหญ่ อารมณ์จึงแปรปรวนและจิตใจไม่ปกติ เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีเด็กและวัยรุ่นเหล่านี้ก็จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และนำไปสู่การกระทำผิดได้ง่าย

พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Delinquency) คือความประพฤติที่ออกนอกกลุ่มนอกทางไปจากทำนองคลองธรรมที่ดี (บรรทัดฐาน) ของสังคม ซึ่งถ้าทำสะสมนานเข้าก็จะทำให้ก่ออาชญากรรมได้ในที่สุด

๒.๒.๖.๒ ความต้องการของวัยรุ่น

ต้องการของมนุษย์โดยเฉพาะของวัยรุ่นมักจะขึ้นอยู่กับค่านิยมที่แต่ละคนยึดถือ และส่วนใหญ่ก็มักจะยึดถือค่านิยมในกลุ่มที่ตนเข้าร่วมด้วย กลุ่มมีอิทธิพลมากต่อความต้องการของวัยรุ่น ดังนั้น ความต้องการที่เป็นจริงก็คือความต้องการของตนเองบวกกับความต้องการของสังคม

^{๗๐} พิรธ บุนยรัตน์พันธุ์ และคณะ, โครงการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการลดผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์สุราภัยกับเยาวชนไทยในอนาคต กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก, รายงานฉบับสมบูรณ์, หน้า ๑๑.

อันที่จริงความต้องการของวัยรุ่นคล้ายกับความต้องการของมนุษย์โดยทั่วไปในสังคมคือ ต้องการความมั่นคง ต้องการการยอมรับ ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ฯลฯ แต่ในที่นี้จะสรุปความต้องการออกเป็นข้อ ๆ เพื่อต่อการเข้าใจ คือ

๑) ต้องการความรัก ความรักในที่นี้มีหลายแบบคือ รักพ่อแม่ญาติพี่น้อง รักเพื่อน รักพวกพ้อง ในขณะเดียวกันอยากให้เพื่อนรัก รักตัวเอง อยากดี อยากมีความสำเร็จ รักเพื่อนต่างเพศ ซึ่งเป็นความรักแบบหนุ่มสาว ฯลฯ

๒) ต้องการความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งส่วนมากมักจะออกมาในรูปของกิจกรรมกีฬาหรือการบันเทิง

๓) ต้องการความเป็นอิสระ ความต้องการนี้จะรุนแรงมากในวัยนี้ เพราะเป็นวัยที่อยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ จึงอยากจะแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเอง ฉะนั้น จึงไม่ชอบให้ผู้ใหญ่มากำกวดำเนินชีวิตของตน ไม่ชอบให้ใครสอน คอยช่วยเหลือ บางคนจึงทำอะไรโดยผู้ใหญ่ไม่รู้ไม่เห็น

๔) ต้องการได้รับการยกย่อง ต้องการมีชื่อเสียง วัยนี้เป็นวัยที่อยากให้สังคมยอมรับ หรือชมเชยหรืออยากเด่น อยากดัง เช่น อยากเป็นนักกีฬาที่เก่ง เป็นขวัญใจ เป็นต้น หรืออาจจะออกมาในแง่เทิดทูนนักกีฬาดาวประจำคณะ หรือมหาวิทยาลัย หรือไม่กี่ตั้งชมรมต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นสังคมได้รู้ว่าเขาได้พยายามทำดีที่สุดแล้ว

๕) มีอุดมคติสูง วัยรุ่นยังอยู่ในวัยที่เรียนรู้ทางทฤษฎีและยังไม่เคยออกไปประสบกับสภาพความเป็นจริง จึงละเลยมองข้ามความเป็นจริงไปบ้าง คือ เป็นพวกอุดมคตินิยม (Idealist) มากกว่ามุ่งไปในทางปฏิบัติได้จริง ๆ (Pragmatist) ซึ่งบางครั้งก็ตกเป็นเครื่องมือของผู้ที่มีอำนาจ มีอิทธิพล มีบารมี แสวงหาประโยชน์ได้ เพราะวัยรุ่นมักจะเป็นพวกที่มีอุดมคติแรงกล้า มีความกล้าเสี่ยง และมีพลังผลักดันสูง เชื่อคนง่าย โดยไม่คิดความมนุษย์ในโลกอาจมีวิธีการลึกลับ ซึ่งมีลักษณะไปในทางไม่สุจริตและอาจแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวได้ จุดอ่อนสำคัญของวัยรุ่นอีกประการหนึ่ง คือ ถ้ามีความเชื่อแล้วมักจะเชื่ออย่างจริงจัง แต่ในขณะเดียวกันก็มีความระแวงไม่ยอมเชื่ออะไรง่ายๆ นอกจากจะมีหลักฐานมาอ้างอิงให้เชื่อถือ และถ้าเชื่อแล้วเกิดไม่เป็นจริงจะเปลี่ยนความเชื่ออย่างรวดเร็ว เพราะเป็นวัยที่ชอบวิพากษ์ คือ เชิดชูทั้งคนกล้าจริงและคนกล้าไม่จริง

๖) มีความสนใจเรื่องเพศและเพื่อนต่างเพศ เป็นวัยที่ต้องการความรู้ ความเข้าใจทางเพศอย่างถูกต้อง ถ้าถูกกีดกันจะแสดงออกทางอ้อมโดยการปิดบัง และพูดคุยนินทาในกลุ่มเพศเดียวกันหาความรู้จากการได้ยินได้ฟังคนอื่นพูด ซึ่งอาจถูกบ้างผิดบ้าง หรือไม่ก็อ่านจากหนังสือเรื่องเพศหนุ่มสาวมักจะชอบดู

๗) ต้องการการรวมกลุ่ม เพื่อนมีความสำคัญมาก เป็นวัยที่อยากให้เพื่อนยอมรับ เพราะฉะนั้นจึงพยายามทำตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกล้วนตัวก็ตาม เช่น เพื่อนชวนเดินชวอนแต่ไม่อยากเดินก็เดินด้วย เพราะกลัวเพื่อนจะไม่รักหรือไม่มีสปีริต หรือไม่ก็ไม่กล้าขัดใจเพื่อน เป็นต้น

๘) ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่ คือ อยากให้ผู้ใหญ่ยอมรับบ้างว่ามีความสามารถ หรือมีประโยชน์ต่อสังคม เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่ไม่ควรจะเพิกเฉย ควรให้วัยรุ่นช่วยรับผิดชอบในกิจกรรมบางอย่าง จะช่วยให้วัยรุ่นรู้จักความรับผิดชอบ เป็นตัวของตัวเองหรือช่วยตัวเองได้มากขึ้น

๙) ต้องการแบบอย่างที่ดี วัยรุ่นในปัจจุบันแม้จะชอบความอิสระ ก็ยังอยากได้คำแนะนำจากผู้ใหญ่ที่ดี ผู้ใหญ่จะต้องเป็นปูชนียบุคคลที่ดี วัยรุ่น จึงจะมีแนวโน้มที่ดีได้ ผู้ใหญ่จะต้องคอยนำทางคอยตักเตือนเมื่อทำผิดและให้รางวัลเมื่อทำดี

๑๐) ต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง คือ อยากได้หลักประกันว่าถ้าหากทำในสิ่งที่ดีแล้วจะไม่ถูกลงโทษหรือเป็นที่พอใจของผู้ใหญ่ เพราะในสายตาของผู้ใหญ่สิ่งที่วัยรุ่นคิดว่าเป็นดีแล้ว

๑๑) ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ความต้องการนี้อาจจะรุนแรง และหาความพอใจโดยทางใดทางหนึ่งให้จนได้ ซึ่งผู้ใหญ่บางคนก็มักจะกีดกันห้ามไม่ให้หนุ่มสาวรับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ใหม่ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแต่อย่างใด เช่น อยากแต่งกายแปลกๆ ตามสมัยนิยม อยากมีเพื่อนต่างเพศ เป็นต้น ผลที่ติดตามมา คือ เกิดการช่อนเร้น หลอกลวง และในที่สุดอาจจะเกิดการเสื่อมเสียเพราะเป็นวัยที่มีความรักกับความเกลียดเกลียดกันมาก

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตร

๒.๓.๑ ความหมายของบุญ

คำว่า “บุญ” (บุญ) มีความหมายปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ ดังนี้

บุญ คือ เครื่องชำระสันดาน^{๗๓} หมายถึง เครื่องชำระล้างทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ด้วยการชำระล้างที่ต้นเหตุของความชั่ว (อกุศลกรรม) จึงจะส่งผลให้เกิดบุญ ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นเครื่องกำจัด ชำระ ล้าง และซักฟอกกิเลสทุกชนิด... ทุจริตทุกทาง... ความกระวนกระวายทุกอย่าง... ความเร่าร้อนทุกสถาน... ความเดือดร้อนทุกประการและซักฟอก อกุศลาสภิงสารทุกประเภท”^{๗๔}

บุญ คือ กรรมดี (กุศลกรรม) หมายถึง การกระทำที่ดี^{๗๕} หรือกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาทางกาย วาจา ใจที่ดี จึงเป็นเหตุให้เกิดกรรมดี ดังมีพระพุทธพจน์ว่า

บุคคลทำกรรมใดทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ กรรมนั้นแลเป็นสมบัติของเขา ทั้งเขาจะนำกรรมนั้นไปได้ อนึ่งกรรมนั้นย่อมติดตามเขาไป ดุจเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น เพราะฉะนั้น บุคคลควรทำกรรมดี สะสมไว้เป็นสมบัติในโลกหน้า เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า^{๗๖}

บุญ คือ ความสุข^{๗๗} หมายถึง ความสุขที่ประกอบด้วยทางกาย (กายิกสุข) และทางใจ (เจตสิกสุข) เป็นธรรมที่น่าปรารถนาประการหนึ่งของมนุษย์ ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “สุขที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก”^{๗๘}

^{๗๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (ชำระเพิ่มเติม ช่วงที่ ๑/เสริม), พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : ธนธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๒.

^{๗๔} พ.ม. (ไทย) ๒๙/๒๑/๙๒-๙๔.

^{๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔.

^{๗๖} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๓๑/๑๕๙-๑๖๐.

^{๗๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๕๒.

^{๗๘} อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๓/๖๙-๖๙. (ธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก มี ๕ ประการ คือ ๑. อายุ ๒. วรรณะ ๓. สุข ๔. ยศ และ ๕. สวรรค์)

ดังนั้น บุญ ตามความหมายดังกล่าวมาจึงมุ่งเอาผล คือ ความสุข ความเจริญทั้งทางร่างกายจิตอันก่อให้เกิดความผ่องใส สงบ และเกิดความพอใจที่จะกระทำความดีให้สูงขึ้น ๆ ขึ้นไป ดังมีพระพุทธพจน์ว่า

หากบุคคลทำบุญ ก็ควรทำบุญนั้นบ่อย ๆ ควรทำความพอใจในบุญนั้น เพราะการสั่งสมบุญนำสุขมาให้^{๗๙} ... ผู้ทำบุญไว้ ย่อมบันเทิงใจในโลกนี้ ตายไปแล้วก็ยังบันเทิงใจในโลกหน้า ชื่อว่าบันเทิงใจในโลกทั้งสอง เขาย่อมบันเทิงรื่นเริงใจเพราะเห็นกรรมที่บริสุทธิ์ของตน^{๘๐} ... บุคคลอย่าสำคัญว่าบุญเล็กน้อยคงจักไม่มาถึง แม้หมอน้ำยังเต็มด้วยน้ำที่ตกลงมาทีละหยาด ๆ ได้ ฉันทิ คนมีปัญญาเมื่อสั่งสมบุญแท้ที่ละเกทีละน้อย ก็เต็มด้วยบุญได้ ฉันทิ ... ทานที่บุคคลให้แล้วนั้นย่อมมีผลคือความสุข ที่ยังมีได้ให้ ย่อมไม่มีผลอย่างนั้น โจรยังปล้นเอาไปได้ พระราชายังริบเอาไปได้ ไฟยังไหม้ได้ หรือสูญหายไปได้^{๘๑} ... ผู้ใดใฝ่หาความสุขเพื่อตน แต่กลับให้ท่อนไม้ทำร้ายสัตว์ ทั้งหลายผู้รักสุข ผู้นั้นตายไปแล้วย่อมไม่ได้รับความสุขเลย ส่วนผู้ใดใฝ่หาความสุขเพื่อตน ไม่ใช่ท่อนไม้ทำร้ายสัตว์ทั้งหลายผู้รักสุข ผู้นั้นตายไปแล้วย่อมได้รับความสุข^{๘๒} ... บุคคลเมื่อพิจารณาเห็นภัยนี้ในความตาย ควรทำบุญที่นำสุขมาให้^{๘๓}

อนึ่ง บุญอาจหมายถึงสิ่งเหล่านี้ คือ

๑. หมายถึง ผลบุญ คือ ผลของกุศลหรือผลของความดี ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “บุญนี้ย่อมเจริญขึ้นได้อย่างนี้ เพราะการสมทานกุศลธรรมเป็นเหตุ”^{๘๔}

๒. หมายถึง ความประพฤติสุจริตในระดับกามาวจรและรูปาวจร ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “บุรุษบุคคลนี้ตกอยู่ในอวิชชา ถ้าสังขารที่เป็นบุญปรุงแต่ง วิญญาณก็ประกอบด้วยบุญ”^{๘๕} (เท่ากับบุญญาภิสังขาร)

๓. หมายถึง ภาวะที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นสุคติพิเศษ คือ วิญญาณที่เข้าถึงบุญ ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “พราหมณ์ผู้มุ่งบุญ ควรบูชาจัดถวายเครื่องไทยธรรมให้เหมาะแก่กาล แก่เหล่าชนผู้ไม่มีต้นหา เป็นเหตุให้เกิดภพใหม่ ในโลกไหน ๆ คือในโลกนี้หรือโลกอื่น”^{๘๖}

๔. หมายถึง กุศลเจตนา เช่นในคำว่า บุญกิริยาวัตถุ^{๘๗} (เท่ากับกุศลกรรม)

๕. หมายถึง กุศลลาภสังขาร เป็นเหตุให้เกิดในโลกธาตุ ๓* อย่างใดอย่างหนึ่ง ตรัสเรียกว่า บุญ^{๘๘}

^{๗๙} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๑๘/๖๘.

^{๘๐} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๖/๒๙.

^{๘๑} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๒๒/๖๙.

^{๘๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๑/๕๗.

^{๘๓} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๓๑-๑๓๒/๗๓., พุ.อ. (ไทย) ๒๕/๑๓/๑๙๓.

^{๘๔} อง.ทุก. (บาลี) ๒๐/๕๒/๙๗., อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๕๒/๒๑๔.

^{๘๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๘๐/๖๐.

^{๘๖} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๕๑/๑๐๑.

^{๘๗} พุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๕๐๒/๖๑๔.

^{๘๘} พุ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๖๐/๔๑๕.

* โลกธาตุ ๓ ได้แก่ กามธาตุ รูปธาตุ และอรุธาตุ

^{๘๙} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๒๕/๑๐๘.

๖. หมายถึง กุศลธรรมในภูมิทั้งสาม เช่นในคำว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่ากลัวบุญเลย คำว่า บุญนี้ เป็นชื่อของความสุข”^{๙๐} ข้อนี้ตรงกับคำว่าโลกียกุศลนั่นเอง

สรุปได้ว่า บุญ คือ เครื่องชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นกรรมดี (กุศลกรรม) หรือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาทางกาย วาจา ใจที่ดี ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้บุคคลมีความสุขสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จำกัดสิ่งเศร้าหมองที่เรียกว่า กิเลส ดังนั้น การหมั่นบำเพ็ญบุญจึงเป็นการช่วยลดละเลิกความโลภ ความเห็นแก่ตัว ความมีใจคับแคบ ตระหนี่ถี่เหนียว หวงแหน ยึดติดลุ่มหลงในวัตถุสิ่งของ อันเป็นสาเหตุหนึ่งของความทุกข์ให้ออกไปจากใจ ทำให้ใจเป็นอิสระ พร้อมจะก้าวต่อไปในคุณความดีอย่างอื่นหรือเปิดช่องให้นำเอาคุณสมบัติอันดีงามอื่น ๆ มาใส่เพิ่มเติมแก่ชีวิต เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ขณะเดียวกัน บุญก็เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดภาวะน่ายินดี บุคคลที่หมั่นบำเพ็ญบุญมักเป็นคนน่ายินดี เพราะเป็นบุคคลผู้มีคุณธรรม มีความดี บุญจึงทำให้เกิดภาวะน่ายินดีแก่ผู้ที่บำเพ็ญบุญ และเมื่อได้ทำบุญแล้ว จิตใจก็อิ่มเอิบเป็นสุขที่ประณีตลึกซึ้งขึ้นไป เป็นความสุขที่ยั่งยืนยาวนาน และเป็นความสุขที่สงบประณีต เพราะการได้บำเพ็ญบุญมาดีแล้วจึงส่งผลให้มีความสุขตลอดถึงส่งผลให้ไปสู่พระนิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาได้

๒.๓.๒ ความหมายตามคำอธิบายของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พม. ธรรมธโร) ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” หมายถึง กรรมที่ทำด้วยเจตนาดีมีจิตสะอาดผ่องใส ผลลัพธ์จะออกมาเป็นความสุขท่านเรียกว่า บุญ ใจจะเป็นผู้สั่ง ให้เกิดการกระทำทางกายและทางวาจา การแสดงออกทางกายและทางวาจาที่เป็นบุญ เรียกว่า กายสุจริต วาจาสุจริต^{๙๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” คือ เครื่องชำระสันดานความดี กรรมดี ความประพฤติชอบทางกายวาจาและใจ กุศลกรรม ความสุข และกุศลธรรม^{๙๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” มีความหมายที่สำคัญอยู่ ตรงที่ตรงกันข้ามกับบาป ดังนั้น โดยหลักทั่วไปจึงถือว่า บุญเป็นเครื่องชำระบาป เมื่อชำระบาปได้ก็ทำให้สบายใจ เพราะฉะนั้น เมื่อกล่าวโดยผล บุญก็เป็นชื่อของความสุข ความสบายใจ ความพอใจ ความอิ่มใจนั่นเอง ความสบายใจหรือความสุขนี้มีอยู่เป็นขั้นๆ และสำคัญอยู่ที่ว่าจริงหรือไม่จริง ถ้าเป็น บุญจริงต้องเป็นการทำสิ่งที่ดีเรียกว่า ตัวกู-ของกู จึงจะเป็นบุญจริงไม่เป็นบุญปลอม^{๙๓}

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ) ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” มีความหมายอยู่ ๔ ประการ คือ (๑) แปลว่า ชำระ หมายความว่า ชำระกาย ชำระวาจา และชำระใจให้สะอาด ดุจสบู่ฟอกผ้าให้สะอาด (๒) แปลว่า เต็ม หมายความว่า ผู้ปฏิบัติต้องเต็มใจทำ และตั้งใจของผู้ทำให้เต็มเปี่ยมไปด้วยความดี (๓) แปลว่า กรอง หมายความว่า กรองกิเลสชั้นหยาบชั้นกลาง ขึ้นละเอียดยิ่ง

^{๙๐} อัง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๖๒/๑๒๐., ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๓๖๖.

^{๙๑} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พม. ธรรมธโร), มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๘๖.

^{๙๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๘๒.

^{๙๓} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), บุญยิ่งกว่าบุญ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

ตามส่วนสัดของบุญ และ (๔) แปลว่า ความสุข หมายความว่า บุญนั้นเป็นเหตุให้เกิดความสุข ทั้งภพนี้ และภพหน้า^{๙๔}

พระเทพสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” มีความหมายอยู่ ๓ ลักษณะ คือ (๑) บุญ หมายถึง สภาพของจิต หรือคุณภาพของจิตใจที่ผ่องใส (๒) บุญ หมายถึง ความสุข ความเจริญ และ (๓) บุญ หมายถึง การทำความดี เช่น การให้ทาน รักษาศีล เป็นต้น^{๙๕}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” เมื่อกกล่าวโดยสภาพ ได้แก่ คุณชาติที่ชำระ สันดานให้ผ่องใส กล่าวโดยเหตุ ได้แก่ การทำความดี กล่าวโดยผล ได้แก่ ความสุข^{๙๖}

พ.อ. ปิ่น มุกขนันต์ ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” ตามความหมายของพระพุทธศาสนา หมายถึงอาการที่จิตดีขึ้นเจริญขึ้น พัฒนาการไปในทางที่ดี แต่ความดีของจิตนั้น ส่วนใหญ่ก็คือความ บริสุทธิ์สะอาด อีกอย่างหนึ่ง คำว่า “บุญ” หรือ “บุญญะ” แปลว่า ขาว สะอาด ผุดผ่อง การกระทำที่ เรียกว่าการทำบุญ ก็ต้องเป็นการกระทำที่ทำให้จิตเปลี่ยนแปลงสภาพไปในทางที่ดีขึ้นนั่นเอง^{๙๗}

สุทิวังค์ พงศ์ไพบุลย์ ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” แปลว่า เครื่องชำระ พระพุทธศาสนา หมายถึงเอากุศล ความดี ความงาม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ปราศจากอาสว กิเลส ดังนั้น วิธีที่จะทำให้ได้บุญตามหลักพระพุทธศาสนาจึงอยู่ที่ต้องละเว้นชั่วทำความดีและทำจิตใจ ให้บริสุทธิ์^{๙๘}

วศิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” ว่าโดยส่วนเหตุ ได้แก่สิ่งที่ชำระจิตใจให้สะอาด ว่าโดยส่วนผล ได้แก่ความสุข ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย อย่ากลัวต่อบุญ เลย เพราะคำว่า บุญนี้เป็นชื่อของความสุข”^{๙๙}

ประยูร ดิษฐานพงศ์ ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” มาจากศัพท์ภาษาบาลีว่า “บุญญะ” คำว่า “บุญญะ” นี้ แปลว่า ชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ เหมือนกับเรานำสบู่หรือผงซักฟอกไปซักฟอก เสื้อผ้าให้สะอาดฉนั้นใด การชำระจิตใจก็ฉนั้น^{๑๐๐}

ธ. ธรรมศรี (นามแฝง) ได้นิยามคำว่า “บุญ” ไว้ในหนังสืออานิสงส์ ๑๐๘ ดังนี้

^{๙๔} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิเถระ), มงคล ๓๘ ประการ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สัมปชัญญะ, ๒๕๔๘), หน้า ๔๗.

^{๙๕} พระเทพสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), โทษของกาม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ขวณพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๕.

^{๙๖} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๙๗} ปิ่น มุกขนันต์, พ.อ., ประมวลศัพท์ ๖ ทาง, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สารมวลชน, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๐.

^{๙๘} สุทิวังค์ พงศ์ไพบุลย์, พุทธศาสน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๑๑๐.

^{๙๙} วศิน อินทสระ, สารสำคัญแห่งมงคล ๓๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๓๐), หน้า ๖๕.

^{๑๐๐} ประยูร ดิษฐานพงศ์, พ.ด.อ., ทำบุญอย่างไรจึงจะได้บุญ, (กรุงเทพมหานคร : ไพลิน, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐-๒๑.

๑.หมายความว่า ขำระ คือ ขำระกายให้สะอาดด้วยไม้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิด ในกาม ขำระปากให้สะอาดด้วยการไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ ขำระใจให้สะอาดด้วยไม่ คิดโลภอยากได้ของผู้อื่น ไม่คิดประทุษร้ายผู้อื่น ไม่คิดเห็นผิดไปจากธรรม

๒. หมายความว่า เต็ม คือ ทำใจให้เต็มด้วยการท ำ การพูด การคิดที่สุจริตหรือที่ เรียกว่าความดี

๓. หมายความว่า กรอง คือ กรองกิเลสอย่างหยาบที่แสดงออกมาให้ปรากฏแก่ตาผู้อื่น เช่น ความโกรธออกเสีย กรองกิเลสอย่างกลาง เช่น ความพอใจในกามคุณ คือ หลงผิดในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสออกเสีย และกรองกิเลสอย่างละเอียดที่เรียกว่าอาสวะ ซึ่งหมักตองอยู่ในใจออกเสีย

๔. หมายเอาเหตุให้เกิดความสุข คือ สุขกายเพราะไม่ต้องถูกจำจอง ไม่ต้องถูกตีให้ร่างกาย บอบช้ำ ไม่ต้องถูกฆ่า สุขใจเพราะไม่ต้องสะดุ้งกลัวความผิดจะตามมาสนอง

สุขภาพที่ขำระให้เกิดความสะอาด – กรองกิเลสออกจากใจ – ทำใจให้เต็มด้วยความดี – เหตุให้เกิดความสุข ทั้ง ๔ ประการนี้คือ บุญ^{๑๐๑}

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” คือการ กระทำความดีตามหลักคำสอนในศาสนา ความดี คุณงามความดี^{๑๐๒}

พจนานุกรม บาลี – ไทย ฉบับภูมิพโลภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” ศัพท์บาลีว่า ปุญญ แปลว่าว่า กรรมดี ความดี กุศล^{๑๐๓}

พจนานุกรมบาลี – ไทย อังกฤษ – สันสกฤต ได้กล่าวไว้ว่า “บุญ” หรือ ปุญญะ หมายถึง กุศลกรรมหรือธรรมชาติด้านชำระ^{๑๐๔}

สรุปได้ว่า บุญ คือ เครื่องชะ กาย วาจา และใจ ให้สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสหรือ เครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย เป็นกรรมดี (กุศลกรรม) อันประกอบด้วยเจตนาบริสุทธิ์ ส่งผลให้เกิด ความสุขความเจริญ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

๒.๓.๓ ความสำคัญของบุญ

บุญมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะบุญเป็นเครื่องชำระล้างจิตใจให้ สะอาดบริสุทธิ์จากเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย เปรียบเหมือนน้ำสะอาดชำระล้างสิ่งโสโครกให้สะอาด ส่งผลให้จิตใจมีคุณภาพดีขึ้น สะอาดบริสุทธิ์ ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว มีเจตนากระทำแต่กรรมอันดีงาม และเป็นประโยชน์ ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงนิพนธ์เรื่องความสำคัญของบุญไว้หลายประการ ดังนี้

^{๑๐๑} ๖. ธรรมศรี (นามแฝง), อาณิสงค์ ๑๐๘ กัณฑ์, (กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียงจงเจริญ, มปป.), หน้า ๕๒๗-๕๒๘.

^{๑๐๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นาม มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๓๐.

^{๑๐๓} พจนานุกรม บาลี – ไทย ฉบับภูมิพโลภิกขุ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิพโล ภิกขุ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๗.

^{๑๐๔} กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘๐.

บุญ ๒ นั้น คือ (๑) กุศลมูล ได้แก่ อโลภะ อโทสะ อโมหะ (๒) กุศล ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา อธิบายว่า คนผู้ไม่โลภแล้วย่อมบริจาคทาน ไม่ดูร้ายจึงอาจรักษาศีล ไม่หลงแล้วย่อมเจริญภาวนา

บุญ ๓ นั้น คือ (๑) เป็นกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม (๒) เป็นกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต (๓) เป็นบุญกิริยาวัตถุ คือ ฐานสำหรับทำบุญ ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา

บุญ ๔ นั้น คือ (๑) บุญ อันเป็นภูมิของสามัญสัตว์ผู้เสพกาม (กามาวจร) (๒) บุญ อันเป็นภูมิของท่านผู้ได้มามีอุปมาเป็นอารมณ์ (อรุปาวจร) (๔) บุญ อันเป็นภูมิของพระอริยะบุคคล (โลกุตตระ)

บุญในพระคานี้ หมายเอาบุญอันเป็นส่วนโลกียะ ไม่ถึงโลกุตตระ กล่าวโดยเฉพาะทรงเจาะจงเอาบุญเป็นกามาวจร บุคคลผู้ตั้งใจทำบุญจริง ๆ ย่อมไม่มุ่งผลภายนอก เช่น ลาภ ยศ และสรรเสริญ ย่อมอิมใจด้วยผลภายใน กล่าวคือ ความรู้สึกว่าได้ทำความดีไว้^{๑๐๕}

ดังนั้น บุญจึงเป็นเครื่องชำระล้างจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นเครื่องเกื้อหนุนกันและกัน เพราะเมื่อบุคคลได้ทำบุญแล้ว ย่อมเบิกบานใจแจ่มใส ไม่เดือดร้อน จิตจึงเกิดสมาธิ ย่อมได้รับความสุข บุญจึงเจริญขึ้นได้

นอกจากนี้ พระมหาภัสกร คุณุตตโร ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของบุญที่บุคคลทั้งหลายได้ทำไว้แล้ว ย่อมมีความปรารถนาถึงผลประโยชน์อยู่ ๓ ประการ คือ (๑) ทำบุญเพื่อผลในชาตินี้และชาติหน้า (๒) ทำบุญเพื่อไปสู่ความหลุดพ้น และ (๓) ทำบุญเพื่ออุทิศแก่ผู้ตาย^{๑๐๖} โดยผู้วิจัยได้นำมาอธิบายขยายความเพิ่มเติมมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ทำบุญเพื่อความสุขในชาตินี้และชาติหน้า

การทำบุญเพื่อให้ได้มีความสุข ถือเป็นความหวังของมนุษย์ทุกคน ที่ต้องแสวงหามาประกอบกับการดำเนินชีวิต โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งความสุขของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนามีกล่าวไว้ ๔ ประการ คือ

๑. อัตติสุข (สุขเกิดจากความมีทรัพย์)
๒. โภคสุข (สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์)
๓. อานันยสุข (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้)
๔. อนวัชสุข (สุขเกิดจากความประพาสที่ไม่มีโทษ)^{๑๐๗}

^{๑๐๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนาประมวลจากพระนิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๒๖๓-๒๖๔.

^{๑๐๖} ดูรายละเอียดใน พระมหาภัสกร คุณุตตโร, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องบุญในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘-๒๑.

^{๑๐๗} อด.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕.

* อริยทรัพย์ มี ๗ ประการ คือ ๑. สัทธานะ (ทรัพย์คือศรัทธา) ๒. สีลนนะ (ทรัพย์คือศีล) ๓. หิริณนะ (ทรัพย์คือหิริ) ๔. โอตตปปนนะ (ทรัพย์คือโอตตปปะ) ๕. สุตถนนะ (ทรัพย์คือสุตะ) ๖. จาคณนะ (ทรัพย์คือจาคะ) ๗. ปัญญาณนะ (ทรัพย์คือปัญญา) (ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๑.)

ดังนั้น คำสอนของพระพุทธศาสนาจึงเน้นสอนให้กระทำแต่ความดี (กุศลกรรม) เพื่อให้ได้รับประโยชน์สุขต่อการดำเนินชีวิต หมายถึง การปฏิบัติตนให้มุ่งมั่นต่อการทำบุญ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา มีความสำรวมกาย วาจา และใจ ฝึกตนให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของบุญอยู่เสมอ เพราะบุญที่ได้ทำนั้นเป็นทรัพย์ภายในอันประเสริฐ หรือเรียกว่า “อริยทรัพย์”^{*} ที่ใคร ๆ ก็ขโมยหรือแย่งชิงเอาไปไม่ได้ เมื่อผู้ใดได้ทำบุญอย่างสมบูรณ์ดีแล้ว บุญก็ย่อมส่งผลให้ผู้นั้นได้รับประโยชน์สุข ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ดังมีพระพุทธพจน์ตรัสกับภิกษุหนึ่งว่า

ขุมทรัพย์ที่ผู้ใดจะเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม ผีงไว้ดีแล้ว ด้วยทาน ศีล สัจจญมะ และทมะ** ขุมทรัพย์นี้ชื่อว่าผีงไว้ดีแล้ว คนอื่นขนเอาไปไม่ได้ จะติดตามคนผีงตลอดไป บรรดาทรัพย์สมบัติที่เขาจำต้องละไป เขาพาไปได้เฉพาะขุมทรัพย์นี้เท่านั้น ขุมทรัพย์นี้ไม่ทั่วไปแก่คนเหล่าอื่น ทั้งโจรก็ลักเอาไปไม่ได้ ผู้มีปัญญาควรทำแต่บุญที่จะเป็นขุมทรัพย์ติดตามตนตลอดไป ความมีผิวพรรณงดงาม ความมีเสียงไพเราะ ความมีทรวดทรงสมส่วน ความมีรูปสวย ความเป็นใหญ่ ความมีบริวาร ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้ บุคคลอาศัยมิตตสัมปทา ประกอบความเพียรโดยแยบคาย ก็จะเป็นผู้ชำนาญในวิชาและวิมุตติ ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้ ปฏิสัมภิยา วิโมกข์ สวากขารมีปัจเจกโพธิ์ และพุทธภูมิ ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้ บุญสัมปทานี้มีประโยชน์มาก อย่างนี้ เพราะฉะนั้น บัณฑิตผู้เป็นปราชญ์ จึงสรรเสริญภาวะแห่งบุญที่ทำไว้แล้ว^{๑๐๘}

๒. ทำบุญเพื่อความหลุดพ้น

การทำบุญเพื่อความหลุดพ้น ถือเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง (พระนิพพาน) อันจะส่งผลให้ผู้กระทำได้รับประโยชน์สุขอย่างแท้จริง ซึ่งผู้หวังความหลุดพ้นต้องอาศัยบุญเป็นเหมือนเรือข้ามไปสู่ฝั่ง หมายความว่า การทำบุญในเบื้องต้น ต้องอาศัยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ให้พ้นจากอำนาจของกิเลสทั้งหลาย นั่นคือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง เพราะการให้ทานเป็นการกำจัดกิเลสอย่างกลางและการเจริญภาวนาเป็นการกำจัดกิเลสอย่างละเอียด นั่นคือการฝึกปัญญา มองให้เห็นถึงคุณและโทษในสิ่งทั้งหลาย จึงจะส่งผลให้ผู้กระทำได้รับประโยชน์สุขแห่งความหลุดพ้นอย่างแท้จริง ดังมีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ในนิคคหสูตรว่า “สมบัติของมนุษย์ก็ดี ความยินดีในเทวโลกก็ดี สมบัติ คือนิพพานก็ดี ทั้งหมดจะได้ด้วย ขุมทรัพย์นี้”^{๑๐๙}

นอกจากนี้ การทำบุญให้ทานของบุคคลทั้งหลาย ก็ยังมีส่วนต่อความปรารถนา เพื่อความหลุดพ้นได้เช่นกัน ดังมีคำกล่าวไว้ในบทรวदनว่า

ด้วยการทำบุญนี้ และด้วยการอุทิศส่วนบุญนี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้บรรลุพระนิพพาน ซึ่งตัดขาดตัณหาและอุปาทาน โดยง่าย โดยเร็วเถิด กว่าจะลุลึงนิพพาน บรรดาสิ่งเลวร้ายทั้งหลายเหล่าใดที่มีอยู่ในสันดานของข้าพเจ้า ขอให้บรรดาสิ่งเลวร้ายทั้งหลายเหล่านั้น จงสูญสิ้นไปทุกๆ ขณะด้วยเถิด

^{*} สัจจญมะ หมายถึง การห้ามจิตมิให้ตกไปในอารมณ์ต่างๆ คำนี้เป็นชื่อของสมาธิและอินทริยสังวรทมะ หมายถึง การฝึกตน ได้แก่ การเข้าไประงับกิเลส คำนี้เป็นชื่อของปัญญา

^{๑๐๘} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๘/๑๘-๒๐.

^{๑๐๙} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๓/๑๙.

ข้าพเจ้าไปเกิดในภพใดๆ ขอให้ม่จิตใจซื่อตรง มีสติปัญญา มีความเพียรขัดเกลากิเลส และขอให้ศัตรูหมู่มารทั้งหลาย จงอย่าได้โอกาสทำการรบกวน ในเวลาข้าพเจ้าทำความเพียรเลย^{๑๑๐}

๓. ทำบุญเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตาย

ในสังคมไทยปัจจุบันนี้ มีระเบียบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่นิยมปฏิบัติต่อการทำบุญเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตาย เช่น การทำบุญสวดศพ การทำบุญครบรอบ ๗ วันบ้าง ๑๐๐ วันบ้าง หลังจากวันตาย การบุญเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายนี้ ได้มีการกล่าวแล้วถึงผลทานที่มีการอุทิศไปให้สัตว์ผู้ตายไปแล้วว่าเปรตทั้งหลายเหล่านั้นได้บริโภคอาหารหรือไม่ มีความปลาบปลื้มยินดีหรือไม่ ดังมีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ในติโรกฐทสูตรว่า

ในเปตวิสัยนั้น ไม่มีกสิกรรม (การท ไร่ไถนา) ไม่มีโครักษกรรม (การเลี้ยงวัวไ้ขาย) ไม่มีพาณิชยกรรม (การค้าขาย) เช่นนั้น การแลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยเงิน ก็ไม่มีผู้ที่ตายไปเกิดเป็นเปรตในเปตวิสัยนั้น ดำรงชีพด้วยผลทานที่พวกญาติอุทิศให้จากมนุษย์โลกนี้ น้ำฝนที่ตกลงมาในที่ดอนย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉนใด ทานที่ทายกอุทิศให้จากมนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จผลแน่นอนแก่พวกเปรต ฉนนั้นเหมือนกัน ห้วงน้ำที่เต็มย่อมยังสมุทรสาครให้เต็มเปี่ยม ฉนใด ทานที่ทายกอุทิศให้จากมนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่เปรตทั้งหลาย ฉนนั้นเหมือนกัน กุลบุตรเมื่อระลึกถึงอุปการะที่ญาติผู้ละไปแล้ว (เปรต) เคยทำไว้ในกาลก่อนว่า ผู้นั้นได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ได้ทำสิ่งนี้แก่เรา ได้เป็นญาติ มิตร และสหายของเรา ก็ควรถวายทักษิณาทานอุทิศให้แก่ญาติผู้ละไปแล้วการร้องให้ ความเศร้าโศก หรือความร่ำไห้คร่ำครวญอย่างอื่นใด ใครๆ ไม่ควรทำเลย เพราะการร้องให้ เป็นต้นนั้น ไม่เป็นประโยชน์แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วญาติทั้งหลายก็ยังคงสภาพอยู่อย่างนั้น^{๑๑๑}

สรุปได้ว่า บุญมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะบุญเป็นเครื่องชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์จากเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย เป็นอาหารหล่อเลี้ยงจิตใจ ให้ชุ่มชื้นยกระดับจิตใจสูงขึ้น ลดความเห็นแก่ตัว ทำให้มีความรักความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่กันและกัน สร้างกุศลกรรมที่งดงามต่างๆ ออกมาทั้งทางกาย วาจา และใจ อันส่งผลนำไปสู่จุดหมายที่ดีได้ ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “ผู้ทำบุญไว้ ย่อมเพลิดเพลินใจในโลกนี้ ตายไปแล้วก็ยังเพลิดเพลินใจในโลกหน้า ชื่อว่าเพลิดเพลินใจในโลกทั้งสอง เขาย่อมเพลิดเพลินใจว่า เราได้ทำบุญไว้แล้ว ครั้นไปสู่สุคติ เขายังเพลิดเพลินใจมากขึ้น”^{๑๑๒} ดังนั้น บุคคลที่หมั่นบำเพ็ญบุญอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา อย่างบริบูรณ์ดีแล้ว ย่อมได้รับความสุขความเจริญได้ในชาตินี้ และเมื่อตายไปย่อมไปสู่สุคติภพภูมิที่ดี อันเป็นประโยชน์สุขในชาติหน้า ตลอดถึงการได้ประโยชน์อย่างยิ่ง (พระนิพพาน) อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดนั้นนั่นเอง

๒.๓.๔ ประเภทของบุญ

การทำบุญในพระพุทธศาสนา ถือว่ามีส่วนต่อการทำประโยชน์ให้แก่บุคคลทั้งหลาย เช่น สงเคราะห์เกื้อกูล เสียสละแบ่งปัน ลดความเห็นแก่ตัว เสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว เพื่อบูชาผู้มีคุณ เพื่อเป็นปัจจัยให้บรรลุมรรคผล

^{๑๑๐} ธนิต อยู่โพธิ์, *อานภาพระปริตต์*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๖.

^{๑๑๑} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๖-๘/๑๖.

^{๑๑๒} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘/๒๙.

นิพพาน เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ทำบุญจะมีความประสงค์อย่างไร ดังนั้น การทำบุญในทางพระพุทธศาสนา จึงมีวิธีการทำบุญโดยการใช้หลักของ “บุญกิริยาวัตถุ” คือ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ หรือ หลักการทำความดี”^{๑๑๓} ซึ่งบุญกิริยาวัตถุเมื่อกล่าวโดยย่อมี ๓ ประการ คือ

๑. ทานมัย	บุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน
๒. สีลมัย	บุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล
๓. ภาวนามัย	บุญที่สำเร็จด้วยการเจริญภาวนา ^{๑๑๔}

แต่เมื่อกล่าวโดยขยายความแล้วมี ๑๐ ประการ คือ

๑. ทานมัย	บุญสำเร็จด้วยการให้ทาน
๒. สีลมัย	บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
๓. ภาวนามัย	บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา
๔. อปจายนมัย	บุญสำเร็จด้วยการประพุดถ่อมตนแก่ผู้ใหญ่
๕. เวยยาวัจจมัย	บุญสำเร็จด้วยการชวนชวาย ในกิจที่ชอบ
๖. ปัตติทานมัย	บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ
๗. ปัตตานโมทนามัย	บุญสำเร็จด้วยการอนโมทนาส่วนบุญ
๘. ัมมเทศนามัย	บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม
๙. ัมมสวนมัย	บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม
๑๐. ทิฏฐชุกัมม	การทำความเห็นให้ตรง ^{๑๑๕}

จากการแยกประเภทของบุญตามหลักของบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ดังกล่าวนี จะให้เห็นว่าบุญกิริยาวัตถุ ๓ ปรากฏในพระไตรปิฎก แต่บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ปรากฏในคัมภีร์รุ่นหลัง ๆ เช่น อรรถกถาที่ทณิกาย และอภิธัมมัตถสังคหะ เป็นต้น การได้ขยายบุญกิริยาวัตถุออกเป็น ๑๐ อย่าง ก็เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รู้จักและเข้าใจหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในคัมภีร์อรรถกถาจารย์ ได้กล่าวถึงบุญกิริยาวัตถุทั้ง ๗ ข้อหลังนั้น สามารถรวมเข้าได้กับบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการข้างต้น^{๑๑๖} คือ

บุญกิริยาวัตถุ ข้อ (๔) อปจายนมัย และข้อ (๕) เวยยาวัจจมัย สงเคราะห์เข้าในศีลมัย เพราะจัดเข้าในลักษณะของความเรียบร้อย

บุญกิริยาวัตถุ ข้อ (๖) ปัตติทานมัย และข้อ (๗) ปัตตานโมทนามัย สงเคราะห์เข้าในทานมัย เพราะจัดเข้าลักษณะการให้

^{๑๑๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๙๓.

^{๑๑๔} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๐๕/๑๙๕., ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๙.

^{๑๑๕} ที.ปา.อ. (ไทย) ๓/๒/๓๑๔., ขุ.อิติ.อ. (ไทย) ๑/๔/๓๙๐., สมุทฺตลวิลาสินี นาม ทิมนิกายกฎฐกปาฎีกาคุณา (ตติโย ภาค), (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๐๖.

^{๑๑๖} ที.ปา.อ. (ไทย) ๓/๒/๓๑๔., ขุ.อิติ.อ. (ไทย) ๑/๔/๓๙๐., อภิธัมมัตถสังคหบาลีและอภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา ฉบับแปลเป็นไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๕, ๒๒๙-๒๓๑.

บุญกิริยาวัตถุ ข้อ (๘) อัมมัสสวนมัย ข้อ (๙) อัมมเทสนามัย สงเคราะห์เข้าในภาวานามัย เพราะจัดเข้าในลักษณะของการอบรมจิต

บุญกิริยาวัตถุ ข้อ (๑๐) ทิฏฐุชุกัมม สงเคราะห์เข้าในบุญกิริยาวัตถุทั้ง ๓ อย่าง

ดังนั้น การทำบุญตามหลักของบุญกิริยาวัตถุ ๓ จึงมีหลักปฏิบัติที่ครอบคลุมถึงบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ด้วย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีขอบเขตแห่งการทำบุญไว้บริบูรณ์ดีแล้ว โดยมีหลักปฏิบัติที่สำคัญเป็นบทพื้นฐาน คือ การให้ทาน สอนให้รู้จักการเสียสละและละความเห็นแก่ตัว การรักษาศีล สอนให้มีความประพฤติตนด้วยการสำรวมกาย วาจา และการเจริญภาวนา สอนให้รู้จักการฝึกจิตใจ หรือการขัดเกลาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์จากเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย โดยการใช้สติปัญญาพิจารณาในสิ่งที่ประโยชน์และดีงาม จึงจะส่งผลให้ผู้ที่ทำบุญได้รับอานิสงส์หรือประโยชน์ที่ควรจะได้รับอย่างครบถ้วนบริบูรณ์

๒.๓.๕ ลักษณะของบุญ

การทำบุญ ถือเป็นการทำกรรมดี (กุศลกรรม) โดยการปฏิบัติตนทางกาย วาจา และ ใจที่ดี บุญก็ย่อมส่งผลให้ผู้ปฏิบัติได้รับความสุข ดังนั้น ลักษณะของบุญจึงมีความสำคัญต่อการปฏิบัติตนเพื่อให้ได้รับความสุข หมายความว่า ลักษณะของบุญ เป็นเรื่องของนามธรรมที่ส่งผลให้จิตใจมีความสุขเป็นผลตอบรับออกมา ดังมีพระพุทธพจน์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกท่านอย่ากลัวบุญเลย คำว่าบุญนี้ เป็นชื่อของความสุข^{๑๑๗} ควรทำบุญที่นำสุขมาให้^{๑๑๘} หากบุคคลทำบุญ ก็ควรทำบุญนั้นบ่อย ๆ ควรทำความพอใจในบุญนั้น เพราะการสั่งสมบุญนำสุขมาให้^{๑๑๙} ผู้หวังประโยชน์สุข ควรฝึกฝนบำเพ็ญบุญนี้เท่านั้น ที่ให้ผลเลิศติดต่อกันไป มีสุขเป็นกำไร^{๑๒๐}

นอกจากนี้ หลวงเทพดรานุศิษฐ์ (ทวี ธรรมธัช) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะ หรือคุณสมบัติของบุญมีอยู่ ๓ คำ คือ (๑) กัลยาณะ (๒) กุสละ และ (๓) สุภา^{๑๒๑} มีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. กัลยาณะ หมายถึง กรรมอันมีโทษไปปราศ กรรมไม่มีโทษ กรรมอันบัณฑิตพึงนับความดี ความงาม^{๑๒๒} ดังนั้น บุญจึงจัดเป็นกัลยาณธรรมอันดีในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นกรรมที่ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีงาม ส่งผลให้บุคคลผู้กระทำความดีคุณธรรม และคุณสมบัติที่พึงประสงค์ นำเอาความดี

๒. กุสละ หรือ กุศล หมายถึง ฉลาด ชำนาญ สบาย เอื้อหรือเกื้อกูล เหมาะ ดีงาม เป็นบุญ คล่องแคล่ว ตัดโรคหรือตัดสิ่งเลวร้ายที่น่ารังเกียจ (เป็นคำที่ใช้แทนความหมายของบุญได้ในบางแง่ โดยกุศลให้ในแง่ของการกระทำคือกรรมก็ได้ มองลึกลงไปถึงตัวสภาวะธรรมก็ได้ ส่วนบุญมักเล็ง

^{๑๑๗} อง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๖๒/๑๒๐., ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๓๖๖.

^{๑๑๘} อง.ทก. (บาลี) ๒๐/๕๒/๙๗., อง.ทก. (ไทย) ๒๐/๕๒/๒๑๔.

^{๑๑๙} ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๙/๓๐., ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๑๘/๖๘.

^{๑๒๐} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๖๐/๔๑๕.

^{๑๒๑} หลวงเทพดรานุศิษฐ์ (ทวี ธรรมธัช), ธาตุப்புติภา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาเมฆราษฎร์วิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๒๔๓.

^{๑๒๒} ประยุทธ์ หลงสมบุญ, พจนานุกรมกรรม - ไทย, (กรุงเทพมหานคร : อักษรการพิมพ์, มปป.), หน้า ๑๗๙.

แต่ในแง่กรรมคือการกระทำ)^{๑๒๓} กุศลเป็นธรรมที่บุคคลควรยึดถือปฏิบัติเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ตน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ชาวเกสปุตตนิคมว่า

เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรเข้าถึง (ธรรมเหล่านั้น) อยู่เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้นั้น เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น^{๑๒๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะหรือคุณสมบัติของความเป็นกุศลนั้น สามารถแยกได้ ๔ คำ คือ

(๑) อโรคะ แปลว่า ความไม่มีโรค คือสภาพจิตที่ไม่มีโรค อย่างที่นิยมเรียกกันบัดนี้ว่าสุขภาพจิต หมายถึงสภาวะหรือองค์ประกอบที่เกื้อกูลต่อสุขภาพจิต ทำให้จิตไม่ป่วยไข้ ไม่ถูกบีบคั้น ไม่กระสับกระส่าย เป็นจิตแข็งแรง คล่องแคล่ว สบาย ใช้งานได้ดีเป็นต้น (๒) อนวัชชะ แปลว่า ไม่มีโทษ หรือไร้ตำหนิ แสดงถึงภาวะที่จิตสมบูรณ์ ไม่บกพร่อง ไม่เสียหายหรือไม่มีของเสีย ไม่มัวหมอง ไม่ขุ่นมัว สะอาดเกลี้ยงเกลา เยี่ยมอ่อง ผ่องแผ้ว เป็นต้น (๓) โกศลสัมภุต แปลว่า เกิดจากปัญญาหรือเกิดจากความฉลาด หมายถึง ภาวะที่จิตประกอบอยู่ด้วยปัญญาหรือมีคุณสมบัติต่างๆ ซึ่งเกิดจากความรู้อย่างเข้าใจ สว่าง มองเห็น หรือรู้เท่าทันความเป็นจริงสอดคล้องกับหลักที่ว่ากุศลธรรมมีโยนิโสมนสิการ คือความรู้จักคิดแยกคายหรือรู้จักทำใจอย่างฉลาดเป็นปทัฏฐาน (๔) สุขวิบาก แปลว่า มีสุขเป็นวิบาก คือเป็นสภาพที่ทำให้มีความสุข เมื่อกุศลธรรมเกิดขึ้นในใจ ย่อมเกิดความสุขสบายคล่องใจในทันทีนั่นเอง ไม่ต้องรอว่าจะมีผลตอบแทนภายนอกหรือไม่ เหมือนกับว่าร่างกายแข็งแรงไม่มีโรค เบียดเบียน (อโรคะ) ไม่มีสิ่งสกปรกเสียหาย ไม่มีมลทินหรือของที่เป็นพิษภัยมาพ้องพาน (อนวัชชะ) และรู้ตัวว่าอยู่ในที่มันคงถูกต้องเหมาะสม (โกศลสัมภุต) ถึงจะไม่ได้เสพสวดยสิ่งใดพิเศษออกไป ก็ย่อมมีความสุขสบาย ได้เสวยความสุขอยู่แล้วในตัว

นอกจากความหมายทั้ง ๔ นี้แล้ว คัมภีร์บางแห่งยังได้แสดงคุณสมบัติของกุศลไว้อีก ๓ คำ คือ เณกะ แปลว่า “ฉลาด” มีความหมายว่า กุศลเป็นภาวะที่ฉลาดประกอบด้วยปัญญา เขมะ หรือเกษม ในภาษาไทย มีความหมายว่า ปลอดภัย มั่นคงปลอดภัย และนิทรรณะ แปลว่า ไม่มีความกระวน กระวาย^{๑๒๕}

๓. สุภาะ หมายถึง ความงาม ความชอบใจ โชคดี เจริญ เป็นที่ชอบใจ^{๑๒๖} คำว่าความงามนี้ใช้แสดงความหมาย ๒ แ่ง คือ ประการแรก หมายถึง ความงามทางรูปกายก็ได้ เช่น มีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ในเวสสันดรชาดกว่า “พระนางมัทรีผู้มีความงามทั่วสรรพางค์กาย”^{๑๒๗} ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าความงามของรูปกายทั้งหมดนั้น เป็นผลของกรรมที่เคยสร้างไว้ในอดีต ดังในมงคลสูตรว่า “การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน”^{๑๒๘} จึงจะส่งผลให้ได้รับความสุข ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “ผู้ที่ต้องการความสุขอันเป็น

^{๑๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, หน้า ๒๔๖, ๒๕๓.

^{๑๒๔} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๖๒.,

^{๑๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, หน้า ๒๔๖-๒๔๗.

^{๑๒๖} ประยูร ห่องสมบูรณ์, **พจนานุกรมมคธ - ไทย**, หน้า ๗๕๙.

^{๑๒๗} ขุ.ชา.ม. (ไทย) ๒๘/๑๘๕๘/๔๗๖.

^{๑๒๘} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๕/๗., ขุ.สุตต. (ไทย) ๒๕/๒๖๓/๕๖๒.

ของมนุษย์ตลอดกาลนาน และปรารถนาความสุขอันเป็นทิพย์ หรือปรารถนาความงาม อันเป็นของมนุษย์ จึงควรถวายข้าวต้ม”^{๑๒๙} และประการที่สอง หมายถึง ความงามทางจิตใจหรือที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตให้ดีขึ้นก็ได้ ดังที่เกนิยพราหมณ์กล่าวไว้ว่า “การฟังพระสัทธรรมเป็นเหตุ นาสุขมาให้”^{๑๓๐} ซึ่งเป็นความงามที่ส่งผลไปสู่จิตใจ ดังนั้นบุคคลที่หมั่นบำเพ็ญบุญอยู่เสมอจึงมีพฤติกรรมที่ดีงามทางกาย วาจา ใจ และด้วยการมี ภาวลักษณะอันดีงามนี้ จึงกลายเป็นที่เคารพรักของบุคคลอื่นไปด้วย

จะเห็นได้ว่า คำว่า “ความสุข” กับคำว่า “บุญ” จึงเป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน ซึ่งเกิดจากการบำเพ็ญบุญ นั่นคือคุณงามความดีต่าง ๆ อันได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ ดังกล่าวแล้ว ซึ่งส่งผลตอบแทนเป็นความสุขได้ (มีสุขเป็นกำไร) และเรื่องความสุขนี้ ในพระพุทธศาสนามีกล่าวไว้อย่างมากมาย ดังมีปรากฏในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ได้จำแนกระดับความสุขไว้เป็นคู่ๆ หลายประเภท เช่น สุขของคฤหัสถ์กับสุขของบรรพชิต สุขกับเนกขัมมสุข สุขที่มีอาสวะกับสุขที่ไม่มีอาสวะ สุขของพระอริยะกับสุขของผู้ไม่ใช่อริยะ^{๑๓๑} เป็นต้น แต่เมื่อกล่าวถึง ลักษณะของความสุขที่เกี่ยวกับบุญนี้ จึงมีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ให้พิจารณา ๒ อย่าง คือ “สุขที่อิงอามิส และสุขที่ไม่อิงอามิส”^{๑๓๒} โดยพระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญสุขที่ไม่อิงอามิสเป็นเลิศกว่า

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ถือว่าความสุขเป็นเรื่องที่สำคัญ สังเกตได้จากพระพุทธเจ้าก็ทรงเน้นสอนให้บุคคลทั้งหลายปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความสุข และให้ยอมรับความสุขตามที่เป็นจริง พระองค์ไม่ทรงสอนให้มุ่งหวังผลตอบแทนเป็นความสุขที่เจือด้วยอามิส คือ กามคุณ หรือกามสุข เช่น โชคลาภ ยศ เกียรติ อำนาจ บริวาร และการไปเกิดในสวรรค์ เป็นต้น^{๑๓๓} แต่พระองค์ทรงเน้นสอนให้ปฏิบัติตนเพื่อชำระกิเลสหรืออกุศลทั้งหลายออกไปจากใจให้หมดสิ้นไป จึงจะทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับประโยชน์แห่งความดีงามทั้งหลาย สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข ไม่มีการสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้น การมุ่งมั่นต่อการฝึกตนด้วยการชำระกาย วาจา และใจให้สะอาดจากอกุศลกรรมทั้งหลายได้ ย่อมได้พบประโยชน์สุขอย่างแท้จริง นั่นคือ การได้บรรลุมรรคผลนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นเอง ดังมีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ในอรรถกถาสุตตนิทเทสว่า

บัณฑิตทั้งหลายย่อมไม่ให้ทาน เพราะเหตุแห่งสุขอันก่ออุปธิเพื่อภพใหม่ แต่บัณฑิตเหล่านั้นย่อมให้ทานเพื่อความหมดสิ้นอุปธิ เพื่อนิพพานอันไม่มีภพใหม่

บัณฑิตทั้งหลายย่อมไม่เจริญฌาน เพราะเหตุแห่งสุขอันก่ออุปธิเพื่อภพใหม่ แต่บัณฑิตเหล่านั้นย่อมเจริญฌานเพื่อความหมดสิ้นอุปธิ เพื่อนิพพานอันไม่มีภพใหม่

^{๑๒๙} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๘๒/๘๙.

^{๑๓๐} ขุ.อป. (ไทย) ๓๒/๒๗๔/๖๑๙.

^{๑๓๑} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๖๕-๗๗/๑๐๒-๑๐๕.

^{๑๓๒} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๖๙/๑๐๓. (สุขที่อิงอามิส หมายถึง สุขอาศัยเหยื่อล่อ เป็นสุขที่ทำให้ใจเศร้าหมอง ทำให้สัตว์อยู่ในวงจรแห่งวิญญะ สุขที่ไม่อิงอามิส หมายถึง สุขที่ไม่ต้องอาศัยเหยื่อล่อ เป็นสุขที่ไม่ทำให้ใจเศร้าหมองพ้นจากวงจรแห่งวิญญะ)

^{๑๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, หน้า ๑,๐๕๖.

บัณฑิตเหล่านั้น มีใจมุ่งนิพพาน มีจิตโน้มไปในนิพพานนั้น มีจิตโน้มไปในนิพพานนั้น ให้ทาน บัณฑิตเหล่านั้นย่อมเป็นผู้มีนิพพานเป็นเบื้องหน้า เหมือนแม่น้ำไหลลงสู่ทะเล ฉะนั้น^{๑๓๔}

ดังนั้น ลักษณะของบุญจึงมีผลเป็นความสุขอย่างแท้จริง นั่นคือ สุขกาย และ สุขใจ แต่ในที่นี้ต้องพิจารณาจิตใจของบุคคลที่บำเพ็ญบุญเป็นอันดับแรก เพราะเมื่อบุญให้ผล ก็ย่อมให้ผลทางใจก่อน หมายความว่า เมื่อผู้ใดทำบุญแล้ว ผลบุญย่อมทำให้ผู้นั้นมีความปลาบปลื้มใจ เอิบอิ่มใจ มีความแช่มชื่น มีความสุขใจ สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้สึกภายในจิตใจ บางครั้งก็แสดงออกทางกาย มีการยิ้มแย้มให้ปรากฏ เป็นต้น ส่วนความรู้สึกภายในจิตนั้น ต้องประสบด้วยตนเองเท่านั้นจึงจะรู้สึกได้ เหมือนกับการรับประทานอาหาร แม้ตนจะบอกผู้อื่นว่าอาหารนี้มีรสดี หรือรสร่อยอย่างไรก็ตาม ผู้อื่นก็ไม่ทราบความรู้สึกของผู้บอกได้ นอกจากเขาจะรับประทานอาหารนั้นด้วยตนเอง จึงจะทราบความรู้สึกได้ว่าอาหารมีรสดีแค่ไหนมีรสร่อยเพียงใด การมีความสุขจากการบำเพ็ญบุญนี้ก็เช่นเดียวกัน บุคคลที่ทำบุญย่อมจะทราบด้วยใจของตนว่ามีความสุขเพียงใด และเมื่อหวนระลึกถึงบุญที่ตนทำเมื่อใด จิตใจก็มีความสุข เอิบอิ่ม มีความสุขใจเมื่อนั้น การที่บุคคลมีความสุขเอิบอิ่มใจอันเกิดจากการบำเพ็ญบุญนี้เอง จึงเรียกบุญว่า เป็นชื่อของความสุข หมายถึงผลหรือวิบากที่น่าปรารถนาของกุศลกรรมคือการทำความดี ดังนั้น จึงชี้ให้เห็นว่า ผลของบุญคือความดีที่ให้ผลเป็นความสุขที่เกิดจากความบริสุทธิ์ใจ เพราะการบำเพ็ญบุญคือความดีโดยตรง มุ่งชำระฟอกล้างจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดจากความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งอกุศลกรรมทั้งหลายดังกล่าวมาแล้ว นี้เรียกว่า บำเพ็ญบุญเพื่อให้ได้บุญ หรือทำความดีเพื่อให้ได้ความดี เป็นความสุขที่บริสุทธิ์ในปัจจุบัน ซึ่งบุญจึงเป็นขุมทรัพย์ที่สามารถติดตามบุคคลผู้ทำบุญมาดีแล้ว ให้ไปสู่สัมปรายภพเบื้องหน้าได้ ตามอำนาจแห่งบุญกุศลที่ได้ทำไว้ นั่นเอง

สรุปได้ว่า ลักษณะของบุญ เป็นกรรมอันดีงาม ไม่มีโทษ เพราะบุญเป็นนามธรรมที่ส่งผลให้จิตใจกระทำแต่สิ่งที่ดีงามอันจะก่อให้เกิดความสุขได้ เมื่อบุคคลใดได้การบำเพ็ญบุญอย่างสม่ำเสมอ บุญก็จะส่งผลให้มีความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป โดยปกติทั่วไปแล้ว เมื่อบุคคลใดมีใจโน้มไปในการทำบุญ ก็ย่อมมีความปรารถนาที่จะสั่งสมบุญไว้มาก เรียกว่าเป็นการพอกพูนบุญหรือเป็นการเสริมบุญบารมีให้แก่ตนเอง เพื่อปรารถนาให้ตนมีความสุขมากยิ่งขึ้นไป เพราะการสั่งสมบุญนำสุขมาให้ทั้งโลกนี้และโลกหน้าได้ ส่วนบุคคลใดที่ไม่พยายามพอกพูนบุญกุศล มีความประมาทบริโภคแต่บุญเก่าของตน เมื่อบุญที่ตนเคยทำไว้หมดสิ้นไป ก็ต้องประสบกับความทุกข์ยาก มีความลำบาก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนา นั่นคือ ความเสื่อมจากโภคสมบัติและบริวารสมบัติ ปราศจากความสุขโดยสิ้นเชิง

๒.๓.๖ ประโยชน์แห่งการบำเพ็ญบุญ

บุคคลผู้หมั่นบำเพ็ญบุญอย่างสม่ำเสมอ ถือว่าได้สร้างความดีให้กับตนเองไว้อย่างมากมาย จึงสมควรที่จะได้รับอานิสงส์หรือผลประโยชน์อันดีงามตอบรับ ซึ่งอานิสงส์หรือผลประโยชน์อันดีงามที่จะพึงได้รับมีหลายประการ ดังนี้

๑. ประโยชน์ในปัจจุบัน

คำว่า “ประโยชน์ในปัจจุบัน” หรือเรียกว่า “ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกัณฺณ” หมายถึงประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้^{๑๓๕} เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของ

^{๑๓๔} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๗๗/๕๐๖-๕๐๗.

^{๑๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๓๐.

มนุษย์ เพื่อความร่มเย็นเป็นสุข สิ่งนั้น ๆ จึงเป็นประโยชน์ทุกอย่าง ดังที่สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้กล่าวไว้ว่า ความสุขที่บุคคลทั้งหลายนั้นปรารถนาไว้ ได้แก่

(๑) ทรัพย์ หรือโภคทรัพย์ (๒) ศิลปวิทยา (๓) ยศ บริวาร และเกียรติ (๔) ไฉยการ ประกอบอาชีพ และ (๕) ผาสุก การประกอบกิจการทุกอย่าง ถ้าร่างกายมีความผาสุก คือมีความ แข็งแรง ไม่มีโรคจึงจะเป็นอุปการะให้ได้ประโยชน์ที่พึงจะได้ทุกอย่าง ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “อาโรคฺยปรมา ลาภา แปลว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง”^{๑๓๖}

ดังนั้น ทรัพย์ ศิลปวิทยา ยศ ไฉย และความผาสุก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งซึ่งบุคคลทั้งหลายแสวงหามานั้น ก็เพื่อใช้ในการประกอบกิจการดำรงชีวิตในประโยชน์ปัจจุบันนั่นเอง^{๑๓๗}

อย่างไรก็ตาม สิ่งต่างๆ ที่อำนวยประโยชน์สุขให้แก่บุคคลทั้งหลายนั้น จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยเหตุปัจจัยในแต่ละอย่างมาเกื้อกูลกัน ซึ่งทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมให้บุคคลทั้งหลายนำไปปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิต เพื่อให้ได้รับประโยชน์ในปัจจุบันนี้ ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “ธรรมที่เป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้แก่กุลบุตร” มี ๔ ประการ คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น)

๒. อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา)

๓. กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี)

๔. สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม)^{๑๓๘}

๑. อุฏฐานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความหมั่น) คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตราหาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

๒. อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา) คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสีย

๓. กัลยาณมิตตตา (คบคนดีเป็นมิตร) คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนา สำนึกศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

๔. สมชีวิตา (มีความเป็นอยู่เหมาะสม) คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย หารายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้^{๑๓๙}

อนึ่ง การดำเนินชีวิตที่จะให้มีความสุขบริบูรณ์นั้น บุคคลทั้งหลายไม่พึงหมกมุ่นในสิ่งที่ เป็นอุบายมุขทั้งหลาย เพราะเป็นทางแห่งความเสื่อมเสียต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ดังมีพระพุทธ พจน์ตรัสไว้ในทิมขานสูตรว่า ทางแห่งความเสื่อมมี ๔ ประการ คือ

(๑) เป็นนักเลงหญิง (๒) เป็นนักเลงสุรา (๓) เป็นนักเลงการพนัน และ (๔) เป็นผู้มีมิตรชั่ว มีสหายชั่ว มีเพื่อนชั่ว เปรียบเหมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษพึง

^{๑๓๖} พุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๒๕/๔๒., พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๔/๙๖.,

^{๑๓๗} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), บุญเป็นหลักใหญ่ของโลก, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๖๖.

^{๑๓๘} อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐-๓๔๒.

^{๑๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๑๖.

ปิดทางไหลเข้า เปิดทางไหลออกของสหรณน้ำนั้น และฝนก็ได้ตกลงตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนี้ สหรณน้ำใหญ่นั้นก็เหือดแห้งไป ไม่เพิ่มปริมาณขึ้นเลยฉันใด โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน^{๑๔๐}

ดังนั้น การดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนจึงต้องมีหลักศีลธรรมอันดีงามเป็นพื้นฐานต่อการปฏิบัติตน เพื่อให้อยู่ในกฎระเบียบของสังคมได้อย่างมีความสุข โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น เมื่อบุคคลใดสามารถปฏิบัติตามได้ครบสมบูรณ์ ย่อมได้พบความสุขแน่นอน

สรุปได้ว่า ประโยชน์ในปัจจุบันที่บุคคลทั้งหลายต้องการ ได้แก่ ทรัพย์ ศีลปวิทยาัยศบรริวาร เกียรติ ไม้ตรี การประกอบอาชีพ และความผาสุก โดยที่พระพุทธศาสนาเน้นสอนให้มีหลักธรรมต่อการดำเนินชีวิตที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เห็นถึงความเป็นจริงของชีวิตเรื่องโลกธรรม* เพราะเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบพบเจออยู่เสมอ คือ ลาภ ยศ สรรเสริญและสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าต่อการดำเนินชีวิตทุกคน เช่น มีคุณภาพชีวิตที่ดี เศรษฐกิจที่ดี และการยอมรับที่ดีจากสังคมรอบข้าง ที่สุดก็เพื่อให้คนเรารู้จักเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันผู้ที่เดือดร้อนก็ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ไม่ถูกทอดทิ้ง มีชีวิตอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมที่มีความสุข เพราะคนเราในโลกต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน รู้จักเอื้ออาทรต่อกัน จะอยู่แบบตัวใครตัวมันไม่ได้ ความปรารถนาต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้บุคคลทั้งหลายแสวงหามาในปัจจุบันนี้ ดังนั้น การแสวงหาทรัพย์สมบัติและเหตุปัจจัยทั้งหลายดังกล่าวแล้ว จึงต้องมีหลักธรรมเป็นองค์ประกอบต่อการดำเนินชีวิตที่ดี นั่นคือ การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมให้ครบบริบูรณ์ จึงจะส่งผลให้ชีวิตมีความสุขความเจริญ เห็นผลประโยชน์ในปัจจุบันนี้ได้ ตลอดถึงได้มีโอกาสสร้างบุญสร้างกุศลเพิ่มบารมีให้กับตนเองไว้ในภพปัจจุบันนี้ด้วย

๒. ประโยชน์ภายนอก

คำว่า “ประโยชน์ภายนอก” หรือเรียกว่า “สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกธรรม” หมายถึงธรรมที่เป็นประโยชน์เบื้องหน้า ธรรมที่เป็นเหตุให้สมหมาย หรือหลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นสูงขึ้นไป^{๑๔๑} เป็นหลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่เน้นสอนให้บุคคลทั้งหลายปฏิบัติตามอยู่เสมอ เพื่อให้ได้รับประโยชน์สุขในภายหน้า ดังที่พระพุทธพจน์ว่า “ธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก” มี ๔ ประการ คือ

๑. สัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)
๒. สีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
๓. จาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการเสียสละ)
๔. ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)^{๑๔๒}

นอกจากนี้ สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒโน) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่าประโยชน์ภายนอก หมายถึง ประโยชน์จะพึงได้ในอนาคต ประโยชน์แผ่ไปถึงคนอื่นก็ได้ หมายถึงความดีก็ได้ แต่ก็มี

^{๑๔๐} ๐ง.อุฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๒-๓๔๓.

* โลกธรรม มี ๘ ประการ คือ ๑. ได้ลาภ ๒. เสื่อมลาภ ๓. ได้ยศ ๔. เสื่อมยศ ๕. นินทา ๖. สรรเสริญ ๗. สุข และ ๘. ทุกข์. (๐ง.อุฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕/๒๐๒., ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๗/๓๔๘.)

^{๑๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๖-๑๔๗.

^{๑๔๒} ๐ง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๑/๑๐๑-๑๐๓.

ความหมายรวมๆ กัน ทั้ง ๒ คือ ความดีที่เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและแก่คนอื่น ตั้งแต่บัดนี้ สืบไปจนถึงภายหน้า โดยมีหลักปฏิบัติที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. สัทธาสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยศรัทธา) คือ เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ คือเชื่อว่าเรื่องความดีความชั่ว เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น สำหรับทางพระพุทธศาสนา คือ เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และเชื่อหลักกรรมตามพระพุทธเจ้าได้สั่งสอนไว้

๒. สิลสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยศีล) คือ รักษากาย วาจาเรียบร้อยดี ไม่มีโทษ เพราะงดเว้นจากโทษนั้นๆ เมื่อมีศรัทธาในหลักของกรรมดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมเว้นจากความชั่วได้ตามความเชื่อของตน

๓. จาคสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการบริจาค) คือ สละให้ เป็นการเฉลี่ยสุขให้แก่ผู้อื่น ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นการทำความดีอย่างหนึ่ง

๔. ปัญญาสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยปัญญา) คือ รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ หรือความดีความชั่ว ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น ปัญญาทำให้รู้จักเปรียบเทียบว่าอะไรเป็นอะไร และให้รู้คุณค่าของบุญหรือคุณความดี ทำให้รู้จักเลือกเช่นในสิ่งที่ควรเชื่อ และทำให้รู้จักเลือกเว้นการที่ควรเว้น เลือกประพฤติกการที่ควรประพฤติ^{๑๔๓}

จะเห็นได้ว่า ประโยชน์ภายนอก จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการบำเพ็ญบุญอันสำคัญไว้ในชาติปัจจุบัน เมื่อบุคคลใดหมั่นบำเพ็ญบุญอยู่เสมอ ย่อมมีเหตุปัจจัยให้เกิดผลบุญ ที่เรียกว่า “พุทฺเพกตบุญตา” คือ “ความเป็นผู้มีบุญที่ได้กระทำไว้ในกาลก่อน” หรือเรียกว่า “วาสนา” หมายถึง บุญที่สั่งสมไว้นานแล้ว^{๑๔๔} ดังนั้น การได้บำเพ็ญบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ ย่อมได้ชื่อว่าได้สั่งสมบุญมาดีแล้ว อาานิสงส์แห่งบุญย่อมอำนวยประโยชน์ให้ผู้บำเพ็ญบุญได้ไปสู่สัมปรายภพที่ดีต่อไป

๓. ประโยชน์อย่างยิ่ง

คำว่า “ประโยชน์อย่างยิ่ง” หรือเรียกว่า “ปรมัตถะ” คือ พระนิพพาน^{๑๔๕} เป็นการได้ประโยชน์อันสูงสุดตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา นั่นคือความพ้นทุกข์ เพราะเป็นประโยชน์ที่เกื้อกูลให้เกิดความสุขอย่างยิ่ง โดยไม่จำกัดกาลเวลาคือเป็นปัจจุบันหรือภายหน้าดังมีเรื่องเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าเมื่อยังมีได้เสด็จออกผนวช กล่าวไว้ว่า

เจ้าชายสิทธัตถะ ประทับอยู่ในกรุงกบิลพัสดุ์ ได้ทรงบริบูรณ์ด้วยประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์ภายนอก คือ ทรงมีทรัพย์บริบูรณ์ มีวิชาความรู้เป็นอย่างดีเยี่ยม เป็นต้น อันนับว่าประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์ภายนอก ทรงประกอบด้วยคุณงามความดี แต่ทรงเห็นว่าประโยชน์ดังกล่าวเกี่ยวกับกาลเวลาอยู่เสมอ กาลเวลาอย่างล่องและเลื่อนกันไปเรื่อยๆ ไป ชีวิตพร้อมกับประโยชน์ทั้งหลายก็ล่องไปเรื่อย ๆ ฉะนั้น จึงทรงเสด็จออกค้นหาประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่มิฉะนั้น ซึ่งพ้นจากปัจจุบันและภายหน้า ไม่อยู่ในอำนาจแห่งความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะให้เกิดความสุขที่แท้จริง ในที่สุดก็ได้ทรงพบประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้น คือ พระองค์ได้ตรัสรู้พระธรรม เรียกว่า วิชชา คือ รู้แจ้ง ถอนพระองค์ออกจากทุกข์ของโลกได้ทั้งหมดเรียกว่า วิมุตติ คือ ความหลุดพ้นจากกองกิเลสและทุกข์ทั้งสิ้น นี่คือนิพพานที่ใหญ่มากที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประสบมา ตามประวัติพระพุทธศาสนาว่า ในชั้น

^{๑๔๓} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), บุญเป็นหลักใหญ่ของโลก, หน้า ๗๗-๗๘.

^{๑๔๔} ปิ่น มุฑกันต์, พ.อ., มงคลชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๒), หน้า ๑๖๘.

^{๑๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๐๔.

แรกพระพุทธเจ้าทรงสอนประโยชน์อย่างยิ่งโดยมาก เพราะทรงมุ่งจะประกาศก่อตั้งพระพุทธศาสนา อันเกี่ยวแก่บรรพชิตคือนักบวช เพราะโดยปกติคือนักบวชย่อมออกบวชด้วยมุ่งประโยชน์อย่างยิ่ง แต่ต่อมา เมื่อพระพุทธศาสนาถึงชาวบ้านก็ทรงสอนผ่อนลงมาถึงประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์ภายนอก เพราะชาวบ้านย่อมมุ่งประโยชน์ทั้ง ๒ ดังกล่าวแล้ว นับว่าเป็นประโยชน์ทางโลก ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงสอนประโยชน์ครบทั้ง ๓ เหมือนอย่างเป็นแหล่งศึกษาแห่งใหญ่ มีทั้งปฐมนศึกษา มัชฌมศึกษา และอุตมศึกษา ครบทุกสาขาทุกแผนก อาจที่จะปฏิบัติให้บังเกิดประโยชน์ได้อย่าง ครบถ้วนบริบูรณ์^{๑๔๖}

ฉะนั้น การบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้าจึงถือเป็นแบบอย่างแห่งการบำเพ็ญบุญที่ดี จนทำให้พระองค์ได้บรรลุผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่ คือ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อยังประโยชน์ แก่บุคคลทั้งหลาย มารับไปปฏิบัติเพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่งตามพระองค์ จึงจะเรียกว่า ได้บำเพ็ญ บุญที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต เช่น การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติ ธรรมดาของโลกและสังขารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตเป็นอิสระปลอดโปร่งและผ่องใส ไม่หวั่นไหวไปกับความผันผวนแปรปรวนของชีวิต หรือการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักในชีวิต ไม่ถูกบีบคั้นโดยความยึดมั่นของตนเอง สงบเย็น สว่างไสวโดยสมบูรณ์

การได้บำเพ็ญบุญอย่างสม่ำเสมอ นั้น บุญย่อมสะสมไว้ในใจและสามารถปรุงแต่งใจให้มี คุณภาพดีขึ้น คือ ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว บริสุทธิ์ผุดผ่อง สว่างไสว โปร่งโล่ง ไม่อึดอัด อึดเอิบ ไม่ กระสับกระส่าย ชุ่มชื้นเบาสบาย ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด นุ่มนวลควรแก่การงาน ดังนั้น บุญจึงส่งผลให้ ผู้กระทำมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ดังที่พระมหาภาสกร คุญุตตโร ได้กล่าวไว้ว่า บุญที่บุคคลได้กระทำ เกิดขึ้นแล้ว ย่อมส่งผลหรืออานิสงส์ให้แก่ผู้กระทำได้ ๔ ระดับ คือ

๑. ระดับจิตใจ เป็นบุญที่เกิดผลทันที มี ๒ ประการ ได้แก่ (๑) สุขภาพทางใจดีขึ้นคือใจ เยือกเย็น ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวต่อคำยกยอหรือตำหนิตีเดียญ ปลอดโปร่ง เบาสบาย เป็นสุข และ (๒) สมรรถภาพของใจดีขึ้น คือเป็นใจที่สะอาดผ่องใส ใช้คิดเรื่องราวต่างๆได้รวดเร็ว ว่องไว ลึกซึ้ง กว้างไกล รอบคอบ เป็นระเบียบ และตัดสินใจ ได้นับพลันถูกต้องไม่ลังเล

๒. ระดับบุคลิกภาพ บุคคลที่ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้มีใจ ที่สงบ ชุ่มชื้น เบิกบาน ชุ่มเย็น นอนหลับสบาย ไม่มีความกังวลหม่นหมองหน้าตาผิวพรรณจึงผ่องใส ใจเปี่ยมไปด้วยบุญ ไม่คิดโลภอยากได้ของใคร ไม่คิดสร้างความเดือดร้อนให้ใคร มีแต่คิดช่วยเหลือเขา จึงมีความมั่นใจในตัวเอง มีความมองอาจสง่างามอยู่ในตัว ไปที่ไหนก็สามารถวางตัว ได้พอเหมาะพอดี บุคลิกภาพย่อมดีขึ้นเป็นลำดับ

๓. ระดับวิถีชีวิต วิถีชีวิตของคนเรา เกิดจากการสรุปผลบุญและผลบาปที่เราได้ทำมา ตั้งแต่ภพชาติก่อนๆ จนถึงภพชาติปัจจุบัน เป็นผลของบุญระดับจิตใจและระดับบุคลิกภาพรวมกัน ชัก นำให้เราได้รับสิ่งที่น่าปรารถนา ตอบสนองมาจากภายนอก เช่น ได้รับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข แต่การ ที่เราทำดี แล้ววิถีชีวิตของเราจะดีขึ้นหรือไม่ขึ้นยังขึ้นอยู่กับบุญเก่าหรือบาปในอดีตที่เราเคยทำไว้ ด้วย เรื่องการให้ผลของบุญและบาปจึงเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน เช่นบางครั้งขณะที่เราตั้งใจทำความดี

^{๑๔๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๗๖/๒๕๕-๓๐๐., ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๓๖/๔๐๕-๔๐๗., สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), บุญเป็นหลักใหญ่ของโลก, หน้า ๘๒-๘๔.

อยู่ แต่ผลบาปในอดีตตามมาทัน ทำให้ถูกใส่ร้ายป้ายสี หรือประสบเคราะห์กรรม บางคนจึงเข้าใจผิด คิดว่าทำดีแล้วไม่ได้ดี ทำให้หมดกำลังใจในการทำความดี

แท้จริงแล้ว ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะในขณะนั้น ผลบาปที่เราเคยทำในอดีตกำลังส่งผลอยู่ แต่บุญที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบันย่อมไม่ไร้ผล เมื่อเราตั้งใจทำบุญต่อไปโดยไม่ย่อท้อ และไม่ทำบาปนั้นอีก เคราะห์กรรมนั้นย่อมหมดสิ้นไป และได้รับผลของบุญคือความสุขความสำเร็จได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยในที่สุด

๔. ระดับสังคม เมื่อเราทำความดีมาแล้วอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะไปอยู่สังคมใด บุญก็จะส่งผล ให้เป็นบุคคลที่สังคมยอมรับนับถือ ได้เป็นผู้นำของสังคมนั้น และจะเป็นผู้ชักนำสมาชิกในสังคมให้ทำความดีตามอย่าง ทำให้เกิดความสงบร่มเย็น และความเจริญก้าวหน้าขึ้นในสังคมนั้นๆ โดยลำดับ^{๑๔๗}

จะเห็นได้ว่า ผลของบุญที่บุคคลได้บำเพ็ญไว้ดีแล้ว ย่อมหล่อหลอมไปรวมอยู่ที่ผู้บำเพ็ญนั้น เหมือนแม่น้ำน้อยใหญ่ทั้งหลายย่อมไหลลงไปรวมอยู่ในมหาสมุทร ดังที่พระมหาเอกรินทร์ เอกนโร ได้กล่าวไว้ว่า อาณิสสของบุญนี้มีลักษณะอยู่ ๔ ประการ คือ (๑) อาณภาพ (๒) อภินิหาร (๓) สิริสมบัติ และ (๔) วาสนา^{๑๔๘} โดยมีสาระสำคัญดังนี้

๑. อาณภาพ บุญฤทธิ์ที่ส่งเสริมผู้บำเพ็ญให้เป็นที่นิยมนับถือของมวลชน โดยจงใจมวลชน เมื่อได้พบเห็นผู้มีบุญ ก็ให้เกิดความชื่นชมยินยมนับถือ ดังมีพระพุทธรพจน์ว่า “ญาติมิตร และผู้มีใจดีทั้งหลาย เห็นคนที่จากบ้านไปนาน กลับจากที่ไกลมาถึงโดยสวัสดิภาพ ย่อมยินดีว่ามาแล้ว เช่นเดียวกันนั้น บุญทั้งหลาย ย่อมต้อนรับคนที่ทำบุญไว้ ซึ่งจากโลกนี้ไปสู่โลกหน้า เหมือนญาติต้อนรับญาติผู้เป็นที่รักที่กลับมาบ้าน ฉะนั้น”^{๑๔๙}

๒. อภินิหาร อำนาจของบุญสามารถเชิดชูผู้บำเพ็ญขึ้นเป็นอัจฉริยะบุคคล บันดาลให้มีผู้คนปรบมือให้หรือยกนิ้วให้ว่า เป็นคนมีน้ำหนักรูปร่างสมควรแก่การบูชายกย่อง อำนาจบุญนี้นับเป็นอิทธิพลจงใจคนให้ชื่นชมยินดี ดังมีพระพุทธรพจน์ว่า “คนมีศรัทธาสมบูรณ์ด้วยศีล เพียบพร้อมด้วยยศและโภคทรัพย์ จะไปสู่ถิ่นใด ๆ ย่อมได้รับการบูชาในถิ่นนั้น ๆ”^{๑๕๐}

๓. ศิริสมบัติ สมบัติคือ มิ่งขวัญสง่าราศีดีเด่นเป็นพิเศษ ที่เกิดแต่บุญ เป็นเสน่ห์ดึงดูดจิตใจคนให้เข้าหาผู้มีบุญ เพราะศิริสมบัตินี้คอยสนับสนุนผู้มีบุญให้เป็นขุมทรัพย์ คือ เป็นที่ไหลมาเทมาแห่งทรัพย์ จากทางบกทางน้ำและทางอากาศ ดังมีพระพุทธรพจน์ว่า “สิริเป็นบ่อเกิดแห่งโภคทรัพย์ทั้งหลาย”^{๑๕๑} ตรงกันข้าม ผู้ไม่มีบุญรวบรวมทรัพย์ไว้ หรือได้รับส่วนแบ่งจากพ่อแม่ หรือคนอื่น ก็ไม่อาจรักษาไว้ได้ ศิริสมบัติจะหาทรัพย์นั้น หนีจากเขาไปรวมอยู่ที่มีบุญ ดังมีพระพุทธรพจน์ว่า “ผู้ไม่มีบุญ

^{๑๔๗} พระมหาภาสกร คุณุตตโร, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องบุญในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๗๔-๗๕.

^{๑๔๘} พระมหาเอกรินทร์ เอกนโร, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^{๑๔๙} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๑๙-๒๒๐/๑๐๑.

^{๑๕๐} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐๓/๑๒๗.

^{๑๕๑} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๗๙/๘๕.

จะมีศิลปะหรือไม่มีศิลปะก็ตามที่ ขวนขวายรวบรวมทรัพย์ได้เป็นจำนวนมาก ทรัพย์นั้นผู้มีบุญย่อมได้ใช้สอย”^{๑๕๒}

๔. วาสนา เป็นกิจที่จิตใจอยู่แนวนานกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนคุ้นเคยติดสันดานสืบต่อมา เรียกว่า วาสนา ส่วนกิจที่จิตใจอยู่แนวนานกับความดี จนคุ้นเคยติดสันดานดีสืบต่อมา เรียกว่า บุญ วาสนา คนมีบุญวาสนา แม้เกิดในถิ่นที่ไม่เจริญ บุญวาสนาก็จะช่วยส่งให้ไปอยู่ในถิ่นที่เจริญ มีการศึกษาดี มีตำแหน่งหน้าที่การงานดี เพราะอาณิสสของบุญที่ได้กระทำไว้จึงส่งเสริมให้เป็นบุคคลที่มีบุญวาสนาดีได้ เหมือนคำโบราณว่า “ช้างเผือกเกิดในป่าต้องจากป่าไปเป็นราชพาหนะอยู่ในเมืองหลวง” ดังมีตัวอย่างเช่น

นางสามาวดี ชาวเมืองภทตดี เดิมเป็นเด็กหญิงชื่อสามา ครึ่งหนึ่งพ่อแม่พานางไปเมืองโกสัมพี บังเอิญพ่อแม่ทั้งสองตายไป ตกเป็นกำพร้า แต่บุญวาสนาส่งให้มิตกภูมิพิริบเลี้ยงเป็นลูก เธอเป็นคนฉลาดทำไร่ทำนาให้มีช่องเข้าทางออกทาง จึงได้รับสมญานามว่าสามาวดี เมื่อโสมกเศรษฐีทราบว่าเป็นคนดีก็รับเอาเป็นลูกของตน ต่อมาบุญวาสนาส่งขึ้นเป็นอัศวมเหสีของพระเจ้าอุเทน^{๑๕๓}

ด้วยเหตุนี้ บุคคลที่มีบุญ จึงได้ชื่อว่า ภัพพบุคคล* เพราะเป็นบุคคลที่ได้เกิดมามีความสมบูรณ์พร้อม ด้าน อุตตสมบัติ คือ มีอวัยวะครบ ๓๒ ประการ ได้แก่ มีตา หู จมูก ลิ้น ปาก คิ้ว คาง ผิวพรรณ มือ และเท้า เป็นต้น ล้วนแต่ประณีต สะอาด งดงาม น่าทัศนา มีปัญญาสมบัติคือ ความเฉลียวฉลาด อาจหาญ มีอายุสมบัติ ที่ยืนยืยาวนาน และมีโภคสมบัติอันบริบูรณ์ เมื่อบุญเก่ามีกำลังมาก ย่อมส่งผลให้บุญใหม่มีกำลังเพิ่มขึ้นได้ ซึ่งอาจส่งผลให้สำเร็จมรรคผลนิพพานได้ ส่วนบุคคลที่ไม่มีบุญ ย่อมได้ชื่อว่า อภัพพบุคคล** หรือเกิดมาขาดอุตตสมบัติ เป็นคนมีอวัยวะไม่ครบ ๓๒ ประการ หรือมีตา หู จมูก ลิ้น ปาก คิ้ว คาง ผิวพรรณ มือ และเท้า เป็นต้น ไม่สมประกอบหรือพิการ เป็นต้น ขาดปัญญาสมบัติ คือ เป็นคนโง่ ใ้บ้า เสียดสี ปัญญาอ่อน เป็นต้น ขาดอายุสมบัติ คือ เกิดมามีอายุสั้น หรือมีโรครุมเร้าอยู่เสมอ ขาดโภคสมบัติ คือ เกิดมาในตระกูลอดอยาก ยากจนถึงกับขอทานเขากิน ประกอบอาชีพที่ไม่รุ่งเรือง หรือค้าขายก็ขาดทุน จะพึงพาอาศัยบุญบารมีผู้อื่น ก็ไม่ได้ผล เรียกได้ว่า ไร้อาติขาดมิตร จึงนับได้ว่าเป็นบุคคลที่เกิดมาแล้วไม่มีความสุข หรือเป็นคนอาภัพนั่นเอง

ดังนั้น การได้เกิดมาเป็นภัพพบุคคล จึงถือได้ว่าเป็นบุญมากก่อนแล้ว นั่นคือ การได้บำเพ็ญบุญมาถูกต้องและสมบูรณ์ดีแล้ว บุญนั้นย่อมเกิดผลดี มีคุณค่า มีอาณิสสหรือมีประโยชน์ต่อบุคคลที่ได้กระทำไว้แล้วนั่นเอง ดังมีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ในนิคคณสูตรว่า

ขุมทรัพย์ที่ผู้ใดจะเป็นสัตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม ผิงไว้ดีแล้ว ด้วยทาน ศีล สัจจะ และทมะ... ในพระเจดีย์ พระสงฆ์ บุคคล แหกที่มาหาในมารดา บิดา หรือพี่ชาย... ขุมทรัพย์นี้ชื่อว่าผิงไว้ดีแล้ว คนอื่นขนเอาไปไม่ได้ จะติดตามคนผิงตลอดไป บรรดาทรัพย์สมบัติที่เขาจำต้องละไป เขาพาไปได้เฉพาะขุมทรัพย์นี้เท่านั้น.....ขุมทรัพย์นี้ไม่ทั่วไปแก่คนเหล่าอื่น ทั้งโจรก็ลักเอาไปไม่ได้ ผู้มีปัญญา

^{๑๕๒} ชุ.ชา.ติก. (ไทย) ๒๗/๑๐๐/๑๔๓.

^{๑๕๓} เอก.ทุก.อ. (ไทย) ๑/๒/๑๑๒-๑๑๕.

* ภัพพบุคคล คือ บุคคลผู้ควรตรัสรู้มรรคผล หรือบุคคลที่ควรบรรลุลหรรณพิเศษได้

* อภัพพบุคคล คือ ผู้ที่มีอุปนิสัยบารมียังไม่สมบูรณ์ แม้จะพากเพียรสัก เพียงไร ก็ไม่อาจที่จะรู้ธรรมพิเศษในชาตินั้นได้เลย แต่ก็จะเป็นนิสัยปัจจัยต่อไปใน ภายภาคหน้า เปรียบบุคคลจำพวกนี้ว่า เหมือนดอกบัวที่ยังไม่ทันจะได้โผล่พ้นเปลือก ตมขึ้นมาด้วยซ้ำไป รังแต่จะเป็นอาหารของเต่าปลา

ควรทำแต่บุญที่จะเป็นขุมทรัพย์ติดตามตนตลอดไปขุมทรัพย์นี้ให้ผลอันน่าปรารถนาทุกประการ แก่เทวดา และมนุษย์ คือเทวดาและมนุษย์ปรารถนาผลใดๆความมีผิวพรรณงดงาม ความมีเสียงไพเราะ ความมีทรวดทรงสมส่วน ความมีรูปสวย ความเป็นใหญ่ ความมีบริวารความเป็นพระราชอาคันตุกะในประเทศ ความเป็นอิสระ ความสุขของความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิอันน่าพอใจ และแม้ความเป็นเทวราชของเทวดาในหมู่เทพสมบัติของมนุษย์ก็ดี ความยินดีในเทวโลกก็ดี สมบัติคือนิพพานก็ดี บุคคลอาศัยมิตตสัมปทา ประกอบความเพียรโดยแยบคาย ก็จะเป็นผู้ชำนาญในวิชา และวิมุตติปฏิสัมภิทา วิโมกข์ สวากขารมี ปังเจกโพธิ และพุทธภูมิ ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้บุญสัมปทานี้มีประโยชน์มากอย่างนี้ เพราะฉะนั้น บัณฑิตผู้เป็นปราชญ์ จึงสรรเสริญภาวะแห่งบุญที่ทำไว้แล้ว^{๑๕๔}

นอกจากนี้ ในมงคลสูตร ก็ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของบุญที่ส่งผลให้ได้รับประโยชน์ไว้หลายประการ คือ

๑. บุญเป็นต้นเหตุของความสุกทุกอย่าง (สุขานํ นิทานํ)
๒. บุญเป็นรากเหง้าของสมบัติทั้งปวง (สมปตฺตินํ มূলํ)
๓. บุญเป็นที่ตั้งอาศัยของโภคะทั้งปวง (โภกานํ ปตฺติฐานํ)
๔. บุญเป็นเครื่องป้องกันสำหรับบุคคลผู้เดินทางในวิญญูสงสาร (วิสมคตสฺส ตาณํ)
๕. ที่พึ่งอาศัยเช่นเดียวกับบุญไม่มี (ทานสทิสํ อวสฺสโย)
๖. บุญเป็นเช่นกับที่อยู่ของราชสีห์ (สีหาสนสทิสํ)
๗. บุญเป็นเช่นกับพื้นแผ่นดิน เพราะเป็นที่พึ่งพาอาศัย (มหาปฐฺวีสทิสํ)
๘. บุญเป็นเช่นกับเชือก เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของใจ (รชฺชสทิสํ)
๙. บุญเป็นเช่นกับเรือ เพราะพาข้ามโอฆสงสาร (นาวาสทิสํ)
๑๐. บุญเป็นเช่นกับบุคคลผู้แก้แค้นในสงคราม (สงครามสฺมโร)
๑๑. บุญเป็นเช่นกับพระนครที่บุคคลตกแต่งดีแล้ว (สุสงขตนครํ)
๑๒. บุญเป็นเช่นกับดอกปทุม เพราะหอม ไม่เปราะเปื้อนด้วยของสกปรก (ปทุมสทิสํ)
๑๓. บุญเป็นเช่นกับไฟ เพราะเผาบาปให้หมดไปจากชั้นธันดาน (อคฺคิสทิสํ)
๑๔. บุญเป็นเช่นอรสพิษ เพราะตัดบาปออกทั้ง (อาสีวิสทิสํ)
๑๕. บุญเป็นเช่นกับราชสีห์ เพราะทำให้องอาจกล้าหาญ (สีหสทิสํ)
๑๖. บุญเป็นเช่นกับโคอุสุภราช เพราะประเสริฐวิเศษสุด (เสตวภสทิสํ)
๑๗. บุญเป็นเช่นกับพญาช้าง เพราะมีกำลังมาก (หตถิสทิสํ)
๑๘. บุญเป็นเช่นกับม้าลาหก ตัวประเสริฐ เพราะพาข้ามวิญญูสงสารได้อย่างรวดเร็ว ดุจม้าอัสตร ซึ่งมีฝีเท้าดี ฉะนั้น (วลาหอสฺสราษสทิสํ)
๑๙. บุญเป็นหนทางที่นักปราชญ์ได้เดินไปแล้ว (คตมคฺคํ)
๒๐. บุญเป็นวงศ์ของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ (พุทธวํสํ)^{๑๕๕}

^{๑๕๔} ชุ.ช. (ไทย) ๒๕/๘/๑๗-๑๙.

^{๑๕๕} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๑๑๐-๑๑๑., ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๑/๑๕๒-๑๕๓., พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริทฺธิเถร), มงคล ๓๘ ประการ, หน้า ๕๐-๕๒.

ด้วยอานิสงส์ของบุญดังกล่าวนี้ ชี้ให้เห็นว่า การบำเพ็ญบุญ ย่อมส่งผลให้ได้รับประโยชน์ สุขอันยิ่งใหญ่ไพศาล ดังมีตัวอย่างกล่าวไว้ว่า

ในบุญกิริยาวัตรสูตร สูตรว่าด้วยการบำเพ็ญบุญหรือหลักการทำบุญ พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงบุคคลที่เกิดเป็นเทวดาในชั้นต่าง ๆ และเหตุที่ทำให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองสวรรค์ชั้นนั้น ๆ ว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยทานนิตถน้อย ทำบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยศีลนิตถน้อย และไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้โชคร้ายในมนุษย์”^{๑๕๖}

คำว่า ผู้โชคร้ายในมนุษย์ (มนุสฺสโทภคฺย) หมายความว่า ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็ค่อนข้างจะตกยาก และลำบาก เพราะให้ทานนิตถเดียว รักษาศีลนิตถเดียว ส่วนการเจริญภาวนาไม่เคยทำ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นมนุษย์ที่ตกยากและลำบาก นั่นเอง

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยทานพอประมาณ ทำบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยศีลพอประมาณ แต่ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้โชคร้ายในมนุษย์”^{๑๕๗}

คำว่า ผู้โชคร้ายในมนุษย์ (มนุสฺสโสภคฺย) หมายความว่า เกิดเป็นมนุษย์ที่มีโรคภัยพิบัติ ไม่เกิดมาลำบาก เพราะให้ทานพอประมาณ และรักษาศีลก็พอประมาณ คือ ไม่น้อย ไม่มากเกินไป จึงได้เกิดเป็นมนุษย์ในชั้นดีขึ้น มีความสุขความเจริญพอประมาณ

พระพุทธเจ้าตรัสอีกว่า

บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยภาวนาเลยหลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช.....ชั้นดาวดึงส์.....ชั้นยามา.....ชั้นดุสิต.....ชั้นนิมมานรดี.....ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี.....ภิกษุทั้งหลาย ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ในชั้นนั้น.....ท้าวสักกะจอมเทพในชั้นดาวดึงส์.....ท้าวสุยามเทพบุตรในชั้นยามานั้น.....ท้าวสันดุสิตในชั้นดุสิตนั้น.....ท้าวสุณิมิตเทพบุตรในชั้นนิมมานรดีนั้น.....ท้าวสวตตีเทพบุตรในชั้นปรนิมมิตวสวัตตินั้น.....ทำบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยทานให้ยิ่งขึ้นทำบุญกิริยาวัตรที่สำเร็จด้วยศีลให้ยิ่งขึ้น ย่อมครอบงำเทวดาชั้นจาตุมหาราช.....ชั้นดาวดึงส์.....ชั้นยามา.....ชั้นดุสิต.....ชั้นนิมมานรดี.....ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี.....ได้โดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุที่เป็นทิพย์ วรรณะที่เป็นทิพย์ สุขที่เป็นทิพย์ ยศที่เป็นทิพย์ อภิไธยที่เป็นทิพย์ รูปที่เป็นทิพย์ เสียงที่เป็นทิพย์ กลิ่นที่เป็นทิพย์ รสที่เป็นทิพย์ โภกฐัพพะที่เป็นทิพย์ ภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตร ๓ ประการนี้แล^{๑๕๘}

พระสูตรดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า อานิสงส์ของบุญกุศลที่บุคคลกระทำไว้แล้วย่อมส่งผลให้ไปบังเกิดเป็นเทพบนสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ได้ ตามแต่อำนาจแห่งบุญกุศลนั้น ๆ นั่นเอง

หากพิจารณาจากวิธีการบำเพ็ญบุญและอานิสงส์ที่ผู้บำเพ็ญบุญได้รับแล้ว แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการบำเพ็ญบุญของแต่ละบุคคลมีระดับไม่เท่ากัน แม้ว่าจะมีวิธีการทำเหมือนกันก็ตาม ทั้งนี้

^{๑๕๖} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๖/๒๙๔.

^{๑๕๗} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๖/๒๙๕.

^{๑๕๘} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๖/๒๙๕-๒๙๖.

* รสหวาน ๔ ชนิด คือ เนยใส เนยข้น น้ำผึ้ง น้ำอ้อย.

ขึ้นอยู่กับความศรัทธาและเจตนาแข็งกล้าที่ปลูกเร้าใจให้บำเพ็ญบุญ ผู้ที่มีเจตนาแรงกล้าก็ให้ทานมาก รักษาศีลอย่างเคร่งครัด และบำเพ็ญภาวนาอย่างต่อเนื่อง ดังมีตัวอย่างอุบาสกในสมัยพุทธกาล ที่ได้กระทำไว้เป็นแบบอย่างแล้ว ดังนี้

อนาถบิณฑิกเศรษฐี ได้ถวายนิยัตถ์แก่พระสงฆ์จำนวน ๒,๐๐๐ รูป ที่เรือนของตนเป็นประจำทุกวัน รวมไปถึงถวายภัตตาหารและเภสัช ๕ ปานะ ๘ แก่พระพุทธเจ้าเป็นประจำทุกวัน วันละ ๒ ครั้ง ตลอดถึงได้บริจาคทรัพย์สร้างวัดไว้ในพระพุทธศาสนา โดยสร้างพระเชตวันมหาวิหารสี่พันทรัพย์ รวมเป็นจำนวน ๕๔ โกฏิ นอกจากนี้ อนาถบิณฑิกเศรษฐียังได้บำเพ็ญทานอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง และได้รักษาศีล ๕ อย่างเคร่งครัดบริบูรณ์อีกด้วย เนื่องจากได้บรรลุมรรคผลสำเร็จเป็นพระโสดาบันแล้ว แต่ก็ไม่เคยละเลยการรักษาศีลอุโบสถตามวาระ ดังปรากฏว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐี พร้อมทั้งครอบครัวและคนในปกครองทุกคนต่างพากันรักษาศีลอุโบสถเป็นประจำ แม้เด็กเล็กที่ยังดืมนมอยู่ก็ให้บ้วนปาก ให้ใส่ของมีรสหวาน ๔ ชนิด* ลงในปาก ทำให้เป็นผู้รักษาอุโบสถแล้ว^{๑๕๙}

และยังมีอุบาสกคนอื่นๆ ก็ทำในลักษณะเดียวกัน โดยอาศัยความศรัทธาเป็นประการสำคัญ ส่วนอุบาสกที่ได้บรรลุมรรคผลนั้นก็มี เช่น เป็นพระอนาคามีแล้ว ก็ถือว่า เป็นผู้รักษาศีลอุโบสถอยู่ตามปกติโดยไม่ได้อสมาทานไว้ก่อน เพราะศีลอุโบสถของท่านจะสำเร็จสมบูรณ์ด้วยมรรค นั้นเอง ดังมีตัวอย่างที่ปรากฏในขุททกนิกาย ธรรมบทว่า

ฉัตตปาณิ เป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก เป็นอนาคามี อุบาสกนั้น เป็นผู้รักษาอุโบสถแต่เช้าตรู่ ได้ไปยังที่บำรุงของพระศาสดา จริงอยู่ ชื่อว่าอุโบสถกรรม หามิแก่อริยสาวกผู้เป็นอนาคามีทั้งหลาย ด้วยสามารถแห่งการสมาทานไม่ พรหมจรรย์และการบริโภกัตถ์ครั้งเดียวของอริยสาวกผู้เป็นอนาคามีเหล่านั้น มาแล้วโดยมรรคนั้นแหละ เพราะเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า "มหาบพิตร ช่างหม้อชื่อขุฎฎิการแลเป็นผู้บริโภกัตถ์ครั้งเดียว มีปกติประพฤติพรหมจรรย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม" โดยปกติทีเดียว ท่านอนาคามีทั้งหลาย เป็นผู้บริโภกัตถ์ครั้งเดียว และมีปกติประพฤติพรหมจรรย์อย่างนั้น อุบาสกเหล่านั้น ก็เป็นผู้รักษาอุโบสถอย่างนั้นเหมือนกัน เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้วนั่งฟังธรรมภา^{๑๖๐}

ดังนั้น ประโยชน์แห่งการบำเพ็ญบุญ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก ซึ่งบุคคลทั้งหลายควรที่จะหมั่นชวนชวนสร้างไว้อยู่เสมอ เพราะการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาเป็นเหตุแห่งความดีงามที่ส่งผลให้บุคคลทั้งหลายได้รับแต่สิ่งดีงาม นั่นคือ อาณิสสผลบุญย่อมส่งผลให้มีแต่ความสุขความเจริญในชาตินี้ และเมื่อล่วงลับไปแล้ว ก็ได้รับประโยชน์ที่ดีในสัมปรายภพเบื้องหน้า ตลอดถึงได้รับประโยชน์อย่างยิ่ง (นิพพาน) หรือการได้บรรลุมรรคผลอันก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้นั่นเอง

จากการศึกษาดังกล่าวมานี้ สรุปได้ว่า คำสอนเรื่องบุญและประโยชน์แห่งการบำเพ็ญบุญ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มีหลักการที่สำคัญ คือ บุญเป็นเครื่องชำระกายวาจา และใจให้สะอาดบริสุทธิ์จากอกุศลกรรมทั้งหลาย เป็นกรรมดี (กุศลกรรม) อันจะส่งผลให้เกิดความสุขความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต นั่นคือ บุญที่ได้บำเพ็ญไว้แล้วนั้น ย่อมมีอาณิสส ที่อานวยผลให้ผู้บำเพ็ญได้รับประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ภายหน้า ตลอดถึงประโยชน์อย่างยิ่ง (นิพพาน) ด้วยเหตุนี้ การบำเพ็ญบุญจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อบุคคลทั้งหลายที่ควรศึกษาและนำไปปฏิบัติตามให้ถูกต้อง

^{๑๕๙} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๑๐-๑๑, ๒๗๖., อภ.เอก.อ. (ไทย) ๑/๑/๒๕.

^{๑๖๐} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๘๘/๓๔๕., พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๖๖.

โดยยึดหลักการปฏิบัติตามหลักของบุญกิริยาวัตถุเท่านั้น จึงจะเป็นประโยชน์ได้จริง ดังนั้น การบำเพ็ญบุญจึงต้องอาศัยการกระทำอย่างสม่ำเสมอ ไม่ควรประมาทต่อบุญที่ทำในแต่ละครั้ง เพราะเมื่อผู้ใดได้บำเพ็ญบุญไว้ดีแล้ว ยังก็นับได้ว่า เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้แก่บุคคลรุ่นหลังได้ปฏิบัติตาม นั่นคือการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง จึงควรแก่การยกย่อง นำเคารพ เป็นต้น และบุญที่กระทำไปนั้นย่อมส่งผลให้ได้รับความสุขความเจริญอย่างแน่นอน

๒.๓.๗ พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่น

การทำบุญตักบาตร เป็นการทำบุญที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จักและปฏิบัติมากกว่าการทำบุญประเภทอื่น ๆ การตักบาตรนั้น ยังถือว่าเป็นการทำบุญประจำวันของชาวพุทธ และชาวพุทธไทยเชื่อว่า การออกบิณฑบาตของพระสงฆ์เป็นการช่วยโปรดสัตว์ที่อยู่ในอบายภูมิ เช่น เปรตวิสัย ให้ได้รับส่วนบุญ ด้วยเหตุผลทางจริยธรรม ในการทำบุญตักบาตรนั้น พอสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นการสั่งสมบุญในแต่ละวัน เพราะการสั่งสมเป็นเหตุความสุขมาให้
 ๒. เป็นการเริ่มต้นวันใหม่ด้วยการทำบุญทำให้จิตใจแจ่มใส เพื่อให้มีกำลังใจที่เข้มแข็ง เพราะผู้ที่ไม่มียุญเกี่ยวพันอยู่ในใจ ย่อมพ่ายแพ้ต่อบาปได้ง่าย
 ๓. เป็นการทำให้พึ่งคือบุญให้แก่ตนเองในอนาคต
 ๔. เป็นการช่วยรักษาพุทธประเพณี เพราะพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต และที่จะมาตรัสรู้ในอนาคต ด้านแต่ดำรงพระชนม์ชีพด้วยอาหารบิณฑบาต
 ๕. เป็นการช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ศึกษา ปฏิบัติพระธรรมวินัย แล้วนำมาสั่งสอนให้ประชาชน ได้รับรสแห่งพระธรรมด้วย อีกทั้งยังดำรงตนเป็นตัวอย่างด้านความประพฤติ ดีงามของสังคม ฉะนั้น ชาวพุทธควรทำบุญตักบาตรเป็นประจำทุกวัน เพื่อเป็นการสั่งสมบุญให้แก่ตนเองที่จะต้องนำไป ดุจเสบียงเดินทาง ในการท่องเที่ยวเวียนเกิดและเวียนตายอยู่ในวัฏฏสงสาร อันไม่ปรากฏเบื้องต้นและที่สุด และบุญที่สั่งสมไว้นี้ จะช่วยเกื้อกูลให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้
- อนึ่ง ประโยชน์ส่วนรวมที่จะเกิดขึ้น คือ เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำของพุทธบริษัท ที่เป็นฐานกำลังสำคัญแห่งกองทัพธรรมนั้น ท่านดำรงชีพอยู่ได้ด้วยปัจจัยที่ศุภัสถ์จัดถวาย ท่านจึงสามารถมีกำลังกาย กำลังใจที่จะศึกษาพระพุทธพจน์ คือ พระไตรปิฎก ให้เข้าใจ ทรงจำ นำมาประพฤติปฏิบัติ และกล่าวสอนมวมุขได้ การทำบุญตักบาตรจะสมบูรณ์ได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

๑. ต้องเตรียมใจให้พร้อม ขอนี้ถือว่าสำคัญมาก เพราะบุญที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ใจของผู้ถวาย ท่านแนะนำให้รักษาเจตนาให้บริสุทธิ์ทั้ง ๓ ขณะ คือ

๑.๑ ก่อนถวาย ตั้งใจเสียสละอย่างแท้จริง

๑.๒ ขณะถวาย ก็มีใจเลื่อมใส ถวายด้วยความเคารพ

๑.๓ หลังจากถวายแล้ว ต้องยินดีในทานของตัวเองจิตใจเบิกบานเมื่อนี้มาถึงท่านที่ตนเองได้ถวายไปแล้ว

การทำใจให้ได้ทั้ง ๓ ขณะดังกล่าวนี้ นับว่ายากมาก เพราะมีเหตุปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้จิตใจของเราเศร้าหมองในขณะใดขณะหนึ่งได้

๒. ผู้รับ คือ พระภิกษุสามเณร เป็นผู้สำรวมระวัง มีข้อวัตรปฏิบัติที่ดั่งงามตามพระธรรมวินัย ฝึกศึกษาเล่าเรียน พระพุทธพจน์ ทรงจำ นำมาบอกกล่าว สั่งสอนได้ และเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรเทาโรค โทสะ โมหะ จนสามารถละขาดได้อย่างสิ้นเชิง

๓. สิ่งของที่ถวาย จะต้องได้มาด้วยวิธีที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน และที่สำคัญคือสิ่งนั้นต้องเหมาะสมแก่พระภิกษุสามเณรด้วย

๔. ทำบุญตักบาตรให้หมั่นอธิษฐาน

เมื่อองค์ประกอบ ๓ อย่างข้างต้นบริบูรณ์ สิ่งที่จะต้องทำก่อนตักบาตร คือ "การอธิษฐาน" การอธิษฐานนั้นนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะจะทำให้บุญของเราหนักแน่น ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น และยังทำให้เราทราบเป้าหมายในการทำบุญด้วย นอกจากนี้ การอธิษฐานยังสามารถสร้างพลังขึ้นในจิตใจให้มากขึ้น เป็นการส่งสมกำลังแห่งความบากบั่น อดทน เพื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ให้เราก้าวไปสู่สิ่งที่ปรารถนาได้ การอธิษฐานในขณะที่บำเพ็ญบุญนั้น ผลบุญย่อมหนุนส่งให้สำเร็จตามที่ปรารถนาไว้ ถึงแม้จะขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาสบ้างก็ตาม แต่ความดีที่ทำไว้อย่อมไม่เสียหายไปแน่นอน

ฉะนั้น ก่อนตักบาตร ควรอธิษฐานโดยนั่งหรือยืนก็ได้ แล้วแต่สถานที่ที่จะอำนวยความสะดวกที่จะถวายขึ้นเสมอหน้าผาก แล้วอธิษฐานตามที่ต้องการที่ชอบธรรม เป็นภาษาใดก็ได้ จะว่าในใจหรือออกเสียงเบา ๆ ก็ได้ จากนั้นจึงถวายอาหารบิณฑบาตด้วยความเคารพ ถ้ามีดอกไม้ธูปเทียนให้ถวายหลังจากที่ถวายอาหารบิณฑบาตเสร็จแล้ว ถ้าเป็นสตรีให้วางดอกไม้ธูปเทียนไว้บนผ้าบาตร เมื่อพระท่านปิดบาตรแล้ว

คำอธิษฐานก่อนตักบาตร

ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มีเป็นหมายเพื่อให้มนุษย์ปลดปล่อยตนเองจากทุกข์ มีจิตใจเป็นอิสระเหนือทุกข์ทุกอย่าง (พระนิพพาน) หลักการดำเนินชีวิตของชาวพุทธนั้นต้องสอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งพระโบราณจารย์ท่านจึงบัญญัติคำ อธิษฐานที่เป็นสากลนิยมไว้ว่า

อิทัง ทานัง สีละวันตานัง ภิกขุณัง นิยาเทมิ สุทินนัง วัตะเต เม ทานัง นิพพานะปัจจะโย โหตุ อะนาคะเต กาเล ฯ ข้าพเจ้าขอน้อมถวายทานนี้แด่พระสงฆ์ผู้มีศีล ขอท่านที่ข้าพเจ้าถวายดีแล้ว จงเป็นเหตุให้ถึงพระนิพพาน ในอนาคตกาล เบื้องหน้าโน้นเทอญ ฯ

อีกบทหนึ่งเป็นคำอธิษฐานถึงพระสังฆรัตนะ ว่า นัตถิ เม สรรระณัง อัญญัง, สังโฆ เม สรรระณัง วัระรัง, เอเตนะ สังจะวัชเชนะ, โสตถิ เม โหตุ สัพพะทา ฯ ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า ด้วยคำสัตย์ นี้ ขอความสวัสดิ์จงมีแก่ข้าพเจ้าในกาลทุกเมื่อเทอญ ฯ

๒.๔ ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวเอาไว้ในหนังสือ สอนนาค-สอนจิต ชีวิตพระ-ชีวิตพุทธ ว่าวิธีการรักษาพระพุทธศาสนาที่ดีที่สุดก็คือ การบวชเข้ามาประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม คำสั่งสอน ให้พระธรรมและพระวินัยเข้ามาอยู่ในชีวิตจิตใจของตน พระอุปัชฌาย์ก็จะบอกบริหารที่จำเป็นสำหรับเลี้ยงชีพ ว่าการบรรพชาจะต้องอาศัยอาหารจากชาวบ้านโดยการบิณฑบาตและการตอบ

แทนบุญคุณของพ่อแม่ด้วย โดยตั้งใจประพฤติปฏิบัติให้ดีที่สุด พ่อแม่เห็นลูกขายนุ่งห่มผ้าเหลือง
สำรวมระวังเรียบร้อยมาบิณฑบาตก็มีความปีติโสมนัสใจ^{๑๖๑}

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวเอาไว้ในหนังสือ คำสอนสำหรับผู้บวชใหม่ ว่าพระภิกษุจะต้องมี
ชีวิตอยู่ด้วยการพิจารณา คือ ปัจจเวกขณะ บรรพชานี้อาศัยการบิณฑบาต พุดถึงกิจวัตร ๑๐ ประการ
อันมีบิณฑบาตเป็นข้อแรก ว่ามีความมุ่งหมาย อย่างไร มีเจตนารมณ์ถึงการไม่หุงข้าวกิน แม้แต่สะสม
อาหารไว้ก็ไม่ได้ เป็นต้น^{๑๖๒}

วิเชียร มีผลกิจ และสุริย์ มีผลกิจ กล่าวไว้ในหนังสือพุทธกิจ ๔๕ พรรษา กล่าวถึงพุทธ
กิจที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญตลอดระยะเวลา ๔๕ ปี นั้น ในแต่พรรษาประทับอยู่ ณ ที่ใด ทรงแสดง
ธรรมโปรดบุคคลใด ทรงบัญญัติสิกขาบทเรื่องใด ทรงปฏิบัติตนอย่างไร ทรงเสด็จไปยังหมู่บ้านคาม
นิคมน้อยใหญ่เพื่อโปรดสรรพสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ แม้พระพุทธเจ้าจะเป็นศาสดาเอกของโลกก็ตาม
แต่ก็ทรงปฏิบัติเยี่ยงภิกษุโดยทั่วไป คือในเวลาเช้าก็เสด็จออกบิณฑบาตเป็นกิจวัตรประจำวัน เพื่อ
ประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลาย^{๑๖๓}

จ้านงค์ ทองประเสริฐ ได้กล่าวเอาไว้ในหนังสือ พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมืองว่า
อาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างที่สุดของชีวิต ถ้าหากไม่มีอาหารก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เรื่อง
อาหารมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความสุขหรือศีลธรรมในสังคม ตราบใดที่ท้องของประชาชนยังว่าง
อยู่ ยังมีความหิวโหยอยู่ จะให้คนมีศีลธรรมเป็นไปไม่ได้ พระพุทธเจ้าไม่ให้เทศนาสอนแก่คนที่กำลังหิว
เพราะคนที่กำลังหิวนั้นสมาธิไม่มี แต่ก็ไม่ได้ให้กินอาหารอย่างฟุ่มเฟือย ทรงสอนให้พิจารณาก่อนฉัน
ว่าที่ฉันไปนั้นไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อเล่น แต่ว่าเพื่อยังชีวิตให้เป็นไปที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคม
ต่อไปเท่านั้น^{๑๖๔}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือ สอนนาค-สอนจิต ชีวิตพระ ชีวิตชาว
พุทธ ว่านอกจากอุปัชฌาย์อาจารย์แล้ว ก็ยังต้องอาศัยวัตถุปัจจัย ๔ เพื่อเป็นเครื่องเลี้ยงชีพมิฉะนั้นก็
จะไม่มีการเล่าเรียนศึกษา ปัจจัยสำหรับเลี้ยงชีพของพระภิกษุ คือ อาหาร อาหารสำหรับพระภิกษุ
เป็นอาหารที่ต้องอาศัยผู้อื่นเขามีศรัทธาแล้วถวายจึงจะฉันได้ จะไปหาหรือทำเอง โดยเที่ยวประกอบ
อาชีพ หรือแม้แต่ไปเก็บผลไม้ตกหล่นกินเองก็ไม่ได้ ต้องให้ปากท้องขึ้นอยู่กับประชาชน และประพฤติ
ตนให้น่าศรัทธาเลื่อมใส อาหารที่ชาวบ้านถวายเรียกว่า บิณฑบาต จึงต้องใช้ลำแข้งของตัวเองเดินไป
ขอศรัทธาก็ใส่บาตรให้ ต่อมาเมื่อผู้ศรัทธา มาถวายถึงวัดพระพุทธเจ้าก็อนุญาติเพราะเขาถวายด้วย
ศรัทธา เรียกว่าเป็นอดิเรกกลาก^{๑๖๕}

^{๑๖๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), สอนนาค-สอนจิต ชีวิตพระ-ชีวิตชาวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒,
(กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^{๑๖๒} พุทธทาสภิกขุ, คำสอนสำหรับผู้บวชใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓),
หน้า ๕๒-๕๖.

^{๑๖๓} วิเชียร มีผลกิจ สุริย์ มีผลกิจ รวบรวมและเรียบเรียง, พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา, (กรุงเทพมหานคร:
บริษัทคอมฟอร์ม จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

^{๑๖๔} จ้านงค์ ทองประเสริฐ, พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร
: บริษัทต้นอ้อแกรมมีจำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๓.

^{๑๖๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), สอนนาค - สอนจิตชีวิตพระ ชีวิตชาวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๒,
(กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒-๔๓.

สมทรง ปุณฺณฤทธิ ได้กล่าวเอาไว้ในหนังสือ มรยาทชาวพุทธ ว่าชาวพุทธควรปฏิบัติต่อกัน ด้วยมารยาทที่พึงามถูกต้องทั้งทางกายวาจาและใจ ได้บอกวิธีการจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์ การถวายปัจจัยเครื่องไทยธรรม พิธีกรรมกับชาวพุทธ การใส่บาตร การกรวดน้ำ อนุโมทนา และการแผ่เมตตา เป็นต้น การทำบุญใส่บาตรพระสงฆ์นั้น นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะดำรงพระพุทธศาสนาไว้ให้ยั่งยืน ทั้งยังเป็นการสร้างบารมีให้มากขึ้นเฉพาะตนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การทำบุญตักบาตรนั้น จะต้องให้ถูกวิธีด้วย มิฉะนั้นจะกลับเป็นการทำลายพระพุทธศาสนาเสียเองพระพุทธเจ้าทรงสอนว่า สมณะจะต้องเป็นผู้ไม่โลภ ไม่ละสม^{๑๖๖}

สรุปได้ว่าการบิณฑบาตถือว่เป็นกิจวัตรของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ยังเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ไปด้วย เพราะการเดินบิณฑบาตเป็นการสงบกาย สงบใจ สำรวมระวังอินทรีย์ทั้ง ๖ และได้สงเคราะห์อนุเคราะห์ประชาชนที่ต้องการได้บุญกุศลไปในตัว

๑.๔.๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศศิวรรณ กำลังเสริมสิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยมจากการศึกษาพบว่า สังคมไทยมีชีวิตที่อุดมด้วยปัญญา พึ่งพาตนเองได้ อย่างมีความสุข ความพอดี มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ทั้งนอกรอบตัว และภายในจิตใจของตนได้อย่างชัดเจน ไม่ยึดเอาการบริโภคนิยมมาเป็นจุดหมาย แต่อาศัยเครื่องมือ เพื่อยังชีวิตของตนให้อยู่ได้ทั้งกายและจิต ท่ามกลางกระแสโลกบริโภคนิยม คนไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดมาสู่พุทธกระบวนทัศน์ โดย การนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ อย่างจริงจัง จนสามารถฝังรากลึกลงไปในจิตตน จนเป็นนิสัยใฝ่ดี มีสัมมาทิฐิ เพื่อเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนวิถีทั้งด้าน ศิล สมาธิ และปัญญา โดยอาศัยปัจจัยสองด้าน คือ การคบกับภักตยาณมิตรและการคิดอย่างถูกวิธีโดยโยนิโสมนสิการ มีการบริหารทรัพย์ที่หามาได้โดยสุจริต และพิจารณาถึงคุณค่าแท่ก่อนใช้สอยปัจจัย ๔ ด้วยการบริโภคอย่างมีสติ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยมี มัตตัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง มีความสันโดษ พอใจในสิ่งที่ตนมี และยินดีในสิ่งที่ตนได้ ตามสมควรแก่เพศ วัย สถานะที่เป็นอยู่นั้น^{๑๖๗}

พระมหาวัฒนา ปณฺญาทีโป (คำเคน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาเรื่องการบริหารจัดการปัจจัย ๔ ของพระสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กล่าวไว้ว่า การถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร มีส่วนช่วยให้ศีล บริสุทธีได้ง่ายเพราะการเทียวบิณฑบาตยอมได้อาหารที่นับว่าบริสุทธี คือไม่ต้องแสวงหาจากการประจบคฤหัสถ์ หรือประกอบเครื่องจานวิชาวานายทวยทัก ดูดวง บอกใบ้ ทำการซื้อ

^{๑๖๖} สมทรง ปุณฺณฤทธิ, **มารยาทชาวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๙.

^{๑๖๗} ศศิวรรณ กำลังเสริมสิน, “พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๖.

ขายเป็นต้น อีกทั้งยังช่วยให้ได้สงเคราะห์ผู้คนที่หวังบุญกุศลตามบ้านต่างๆ ถึงที่อยู่ เป็นการเปิดโอกาสให้คนทุกคนมีสิทธิ์ทำบุญได้เท่าเทียมกัน^{๑๖๘}

พระสุริยนต์ ทสสนิโย (น้อยสงวน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ บิณฑบาตในฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า บิณฑบาต หมายถึง การตกลงแห่งก้อนข้าว อาหารที่ใส่ลงในบาตรของพระสงฆ์ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิถีในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ สามเณรนั้นขึ้นอยู่กับอาหาร บิณฑบาต การบิณฑบาตจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นกรณีกิจ คือ กิจที่พระภิกษุสามเณรพึงกระทำ เป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นพุทธวงศ์ คือ พระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต ต่างก็มีวิถีชีวิตที่อาศัยอาหาร บิณฑบาตจากผู้อื่นเลี้ยงชีพ เป็นพุทธกิจ คือ กิจที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน เพื่อโปรดสรรพสัตว์ เป็นการเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์สำหรับบรรพชิต และการสมาทานบิณฑบาตเป็นวัตร จัดเป็นอุตุงค์ที่ช่วยขัดเกลากิเลสให้ลดน้อยลง บาตรเป็นบริวารในปัจจัยสี่ บาตรมีก่อนพุทธกาลโดยใช้ผลน้ำเต้า หรือเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ขนาดใหญ่ที่แห้ง ดินเผากระโหลกผี เป็นต้น ของนักบวชสันยาสี เพื่อใช้รับอาหาร ท้าวฆฎิการมหาพรหมถวายบริวารต่อพระพุทธองค์ มีบาตรอยู่ด้วยเป็นใบแรกในพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมในการบิณฑบาตของพระสงฆ์นั้น คือ การบิณฑบาตที่เป็นกิจวัตรประจำวันของพระสงฆ์ สามเณร จึงเป็นระเบียบประเพณีที่ดั่งงามของชาวพุทธที่ตอนเช้าตื่นขึ้นมาได้ ทำบุญให้ทานเป็นวัฒนธรรมที่ดั่งงามอย่างพุทธ และวัฒนธรรมของพระสงฆ์ สามเณร ก่อนออกบิณฑบาตจะต้องตรวจตราความเรียบร้อย มีความว่า ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต เมื่อจะเข้าหมู่บ้าน พึงนุ่งห่มให้เรียบร้อย และปฏิบัติตนตามเสขียวัตถ์ คือ การนุ่งห่มให้ได้ปริณทลอย่างนุ่งผ้าแบบโจงกระเบน นุ่งปล่อยชายเหมือนวงช้าง เหมือนหางปลา นุ่งปล่อยชายสี่แฉก คล้ายยกกลีบตาลตั้งร้อย หากนุ่งเป็นเช่นนั้น ทรงปรับอาบัติทุกกฏผู้ที่ล่วงละเมิด มีบทบัญญัติในสถานที่ที่ไม่ให้เข้าไปบิณฑบาต เรียกว่าที่ อโคจร ที่ป็นต้องห้ามและกิริยามารยาทจะต้องสำรวมระวัง เพื่อจะยังความศรัทธาให้เลื่อมใสเกิดแก่อุบาสก อุบาสิกา และเอื้อเฟื้อต่อพระวินัย การรับอาหารบิณฑบาตก็รับแต่พอดี และพึงสำเหนียกว่า เราจ้กรับบิณฑบาตด้วยความเคารพ รับอาหารตามพุทธานุญาต และฉันอาหารด้วยความเคารพ ไม่ดูหมิ่นดูแคลนอาหารที่รับมาจากญาติโยม เป็นการฝึกพัฒนาตน บิณฑบาตในฐานะเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายในการเผยแผ่อยู่ ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านอัตตประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเองมี ๔ ประการ คือ (๑) เพื่อการดำรงชีพ (๒) เพื่อพัฒนากาย ให้แข็งแรง และให้มีกายสงบสำรวมมีความสง่างาม (๓) เพื่อพัฒนาจิต คือ เกื้อหนุนพัฒนาจิตให้มีสมาธิ มีสติสัมปชัญญะและมีความสันโดษ (๔) เพื่อพัฒนาปัญญา คือ รู้คุณค่าอาหาร ละการสะสม และรู้จักปล่อยวาง ๒) ด้านปรารถนาประโยชน์ คือ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น มี ๒ ประการ (๑) เพื่อแสดงธรรมโปรดชาวบ้าน เป็นหน้าที่เป็นการอนุเคราะห์ชาวบ้านให้มีความรู้ในการดำเนินชีวิต (๒) เพื่อส่งเสริมชาวบ้านบำเพ็ญบุญ ให้ทานลดความตระหนี่ เพื่อความสุขในปัจจุบัน และก่อบุญเพิ่มกุศลในภพหน้า ๓) ด้านศาสนประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ในทางศาสนามี ๒ ประการ คือ (๑) เพื่อสืบทอดพระวินัย โดยการประพฤติ ปฏิบัติตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติเอาไว้ เพื่อความสำรวมและความผาสุก

^{๑๖๘} พระมหาวัฒนา ปณฺญาทีโป (คำเคน), “ ศึกษาเรื่องการบริหารปัจจัย ๔ ของพระสงฆ์ที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา ” , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, Zบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๗๙.

ของหมู่สงฆ์ (๒) เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะการบิณฑบาตเป็นการออกประกาศพระศาสนาทั้งทางตรงทางอ้อม มีโอกาสแสดงธรรมให้ประชาชน ละการทำชั่ว ตั้งอยู่ในความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส^{๑๖๙}

พระครูโพธิชยธรรม (บุปผาสังข์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวดำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการให้ทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น เห็นคนอื่นลำบาก จึงให้เพื่ออนุเคราะห์เขา ให้เขามีความเป็นอยู่ที่ดีสบายให้เพื่อบูชาคุณ เป็นการได้ตอบแทนคุณงามความดีของบุพการีชน ให้เพราะเชื่อว่าอันิสงส์ของชาวทานทำให้ได้ทิพยสมบัติ ที่เป็นด้านลบเช่น ให้เพราะหวังความมีชื่อเสียง สว่นแรงจูงใจของชาวดำบลนาเลิงคือปรารถนาได้ไปเกิดในสวรรค์ หวังตอบแทนบุญคุณพระศาสนา เชื่อว่าการให้ทานทำให้มีโชคลาภ ร่ำรวย และต้องการช่วยเหลือมนุษย์ผู้เดือดร้อน โดยสรุปคือ ให้เพราะแรงจูงใจด้านลบและด้านบวก และให้เพราะถูกความปรารถนาสมบัติในชาติปัจจุบันกระตุ้น ความปรารถนาสมบัติในชาติหน้ากระตุ้น^{๑๗๐}

ศนิกันต์ ศรีมณีและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์และพฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญนั้นมีการรับรู้ประโยชน์ของอาหารที่ตักบาตรหรือถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยรวม และแยกรายด้าน ได้แก่ด้านอาหาร และด้านเครื่องดื่ม จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ของอาหารที่ตักหรือถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ของประชาชน ประเภทของอาหารที่ตักบาตรทัศนคติต่อการทำบุญ ระดับการศึกษาของประชาชน, และอายุของประชาชน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ในเขตภาษีเจริญ ปัจจัยดังกล่าวสามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ ได้ร้อยละ ๒๒.๘ ทั้งนี้พบว่าปัจจัยที่สามารถร่วมอธิบายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การรับรู้ประโยชน์ของอาหารที่ตักบาตรหรือถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ของประชาชน, ประเภทของอาหารตักบาตร, การรับรู้อุปสรรคของพระภิกษุสงฆ์ และการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ การวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและทุกภาคส่วนในชุมชนควรส่งเสริมความรู้หรือจัดโปรแกรมเกี่ยวกับประโยชน์ของอาหารที่ตักบาตรหรือถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ให้แก่ประชาชนและควรส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์มีการรับรู้ประโยชน์ของอาหารเพิ่มขึ้น^{๑๗๑}

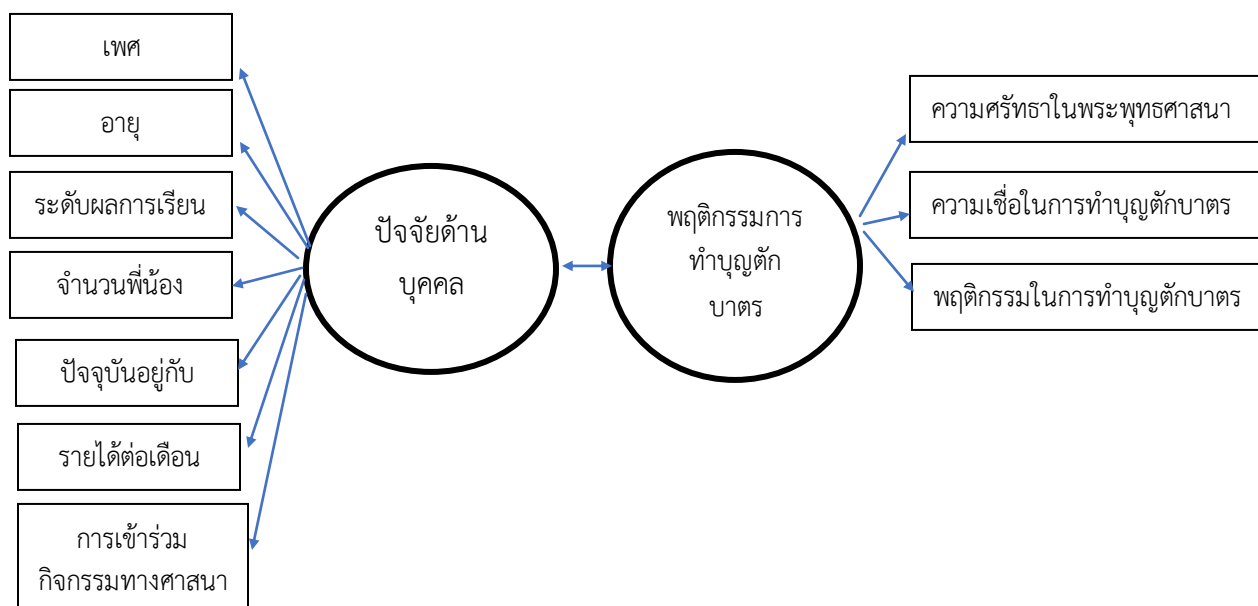
^{๑๖๙} พระสุริยนต์ ทสสนิโย (น้อยสงวน) “การศึกษาวิเคราะห์ บิณฑบาตในฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก.

^{๑๗๐} พระครูโพธิชยธรรม (บุปผาสังข์), “การศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวดำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ข.

^{๑๗๑} ศนิกันต์ ศรีมณีและคณะ, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์และพฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, *รายงานวิจัย*, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๖), หน้า ก – ข.

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยสรุปได้ว่า การบิณฑบาตเป็นวิถีในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ สามเณรนั้นขึ้นอยู่กับอาหารบิณฑบาต การบิณฑบาตจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นกรณียกิจ คือ กิจที่พระภิกษุสามเณรพึงกระทำเป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นพุทธวงศ์ คือ พระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต ต่างก็มีวิถีชีวิตที่อาศัยอาหารบิณฑบาตจากผู้อื่นเลี้ยงชีพ เป็นพุทธกิจ คือ กิจที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน เพื่อโปรดสรรพสัตว์ เป็นการเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์สำหรับบรรพชิต และการสมทานบิณฑบาตเป็นวัตร จัดเป็นธุดงค์ที่ช่วยขัดเกลากิเลสให้ลดน้อยลง บาดรเป็นบริวารในปัจจัย และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีความเชื่อว่าเป็นอนุเคราะห์เขา ให้เขามีความเป็นอยู่ที่ดีสบายให้เพื่อบูชาคุณ เป็นการได้ตอบแทนคุณงามความดีของบุพการีชน ให้เพราะเชื่อว่าอานิสงส์ของชาวทานทำให้ได้ทิพยสมบัติ ที่เป็นด้านลบเช่น ให้เพราะหวังความมีชื่อเสียง สวรรค์แรงใจของชาวตำบลนาเลิงคือปรารถนาได้ไปเกิดในสวรรค์ หวังตอบแทนบุญคุณพระศาสนา เชื่อว่าการการให้ทานทำให้มีโชคลาภ ร่ำรวย และต้องการช่วยเหลือมนุษย์ผู้เดือดร้อน โดยสรุปคือ ให้เพราะแรงใจด้านลบและด้านบวก และให้เพราะถูกความปรารถนาสมบัติในชาติปัจจุบันกระตุ้น ความปรารถนาสมบัติในชาติหน้ากระตุ้น

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ และ ๓) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ มีขั้นตอน คือ (๑) กำหนดประเด็นในการค้นคว้าให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และปัญหาการวิจัยที่ต้องการทราบ (๒) กำหนดฐานข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา อันประกอบด้วย ฐานข้อมูลที่ได้จากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาหรือฎีกา ชั้นรองลงมา และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือเอกสาร บทความวิทยานิพนธ์และสารบรรณอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (๓) สังเคราะห์ข้อมูล โดยการลดทอนข้อมูล เลือกว่าจุดที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ต้องการศึกษาเท่านั้น ตรวจสอบข้อมูลให้มีความถูกต้อง จากข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ซึ่งจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นเดียวกัน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่จากการกลั่นกรองจัดระบบข้อมูล ด้วยการจำแนก และแปลความโดยวิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบด้วยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ และได้กำหนดระยะการศึกษาเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๓.๑ ระยะที่ ๑ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา

เป็นการออกแบบการวิจัยโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพประกอบด้วย การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ แนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา

ก. วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎก อรรถกถา และแนวคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์อื่นๆ และศึกษาเอกสาร บทความ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลและห้องสมุดต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น และจากตำรา วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ

ข. วิธีการวิเคราะห์

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ ความหมาย ความเป็นมา และหลักธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการวิเคราะห์ตีความและอธิบายขยายความข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการอธิบายเพิ่มเติมหรือขยายความเพื่อที่จะให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ค. ผลที่ได้รับ

จะทำให้ทราบรอบความหมาย และความเป็นมาที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา ทั้งจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อื่นๆ และตำราวิชาการ และภาคปฏิบัติของผู้วิจัยในทุกๆ มิติว่า ประเด็นใดที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะวิเคราะห์ และนำไปสู่การเข้าใจถึงกระบวนการในทุกขั้นตอนของแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นฐานความรู้หรือกรอบแนวคิดในการศึกษาในวัตถุประสงค์ต่อไป

๓.๒ ระยะที่ ๒ ศึกษาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัยใช้การศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์โดยการสร้างแบบวัดระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และกรอบการนิยามความหมายเชิงปฏิบัติ เพื่อสร้างแบบสอบถามที่สามารถตอบวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย แสดงรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. สอบถามพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ บ้านชาวพุทธวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๑๗๙,๒๔๘ คน^๑

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชาวพุทธวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๓๘๔ คน โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยตารางของ Krejcie and Morgan^๒ ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

วิธีการสุ่ม การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มแบบ ๒ ขั้นตอน (two-stage random sampling) โดยการใช้วิธีการสุ่มวัยรุ่น โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ตามสัดส่วนของประชากรที่ได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามระเบียบวิธีวิจัย

^๑ วิกิพีเดีย, อำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์, แหล่งที่มา (ออนไลน์) : <https://th.wikipedia.org> (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙).

^๒ Krejcie and Morgan, อ้างใน สุภาพ ฤทธิ์บำรุง, “ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๐”, วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖).

ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับผลการเรียน จำนวนเพื่อนสนิท จำนวนพี่น้องในครอบครัวรวมทั้งตัวเอง ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ ? รายได้ครอบครัว (ต่อเดือน) การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ๓ ด้านคือ ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ด้านความเชื่อในการทำบุญตักบาตรและด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร

๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากแหล่งข้อมูลในการนำมาใช้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกรอบแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวัดตัวแปรและสอบถามความคิดเห็นจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

การจัดทำร่างแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามและพิจารณาว่าข้อคำถามแต่ละข้อเป็นตัวแทนพฤติกรรมที่ต้องการวัดหรือไม่ จากนั้นก็ปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสอบถามฉบับร่าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน ๑ ฉบับ เป็น ๒ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ ปี

๓. ระดับผลการเรียน

☐ คะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า ๒.๐๐ ☐ คะแนนเฉลี่ยสะสมอยู่ระหว่าง

๒.๐๐ – ๒.๙๙

☐ คะแนนเฉลี่ยสะสมสูงกว่า ๓.๐๐

๔. จำนวนพี่น้องในครอบครัวรวมทั้งตัวเอง

☐ ๑ คน

☐ ๒ คน

☐ ๓ คน

☐ มากกว่า ๓ คน

๕. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ

☐ บิดา – มารดา

☐ ปู่ – ย่า ตา – ยาย

☐ ปู่ – ย่า ตา – ยาย

☐ อยู่หอพัก

๖. รายได้ครอบครัว (ต่อเดือน)

๗. การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

☐ ไม่เคยเลยในช่วง ๑ ปีที่ผ่านมา

☐ บางเดือนหรือทุกวันสำคัญทาง

ศาสนา

☐ น้อยกว่า ๔ ครั้งต่อเดือน

☐ มากกว่า ๔ ครั้งต่อเดือน หรือทุก

วันพระ

ตอนที่ ๒ ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน ๓๐ ข้อ

ในการกำหนดระดับการให้คะแนนของแบบสอบถามตอนที่ ๒ นี้ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕ หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

๔ หมายถึง เห็นด้วยมาก

๓ หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

๒ หมายถึง เห็นด้วยน้อย

๑ หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด^๓

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัย ได้นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจำนวน ๕ ท่านได้แก่

๑. ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นแล้วนำมาแก้ไขให้เหมาะสมเพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความครอบคลุมของคำถามและความเป็นปรนัย (Objectivity) พิจารณาความชัดเจนของภาษาและข้อความคำถาม รวมทั้งตรวจสอบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อเป็นตัวแทนพฤติกรรมที่ต้องการวัดหรือไม่ การรายงานผลการตรวจสอบ ได้แก่ ชื่อเรื่องการวิจัย วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้ จำนวน ๕ ท่าน คือ

๑. พระครูสุนทรวิธานจิต, ดร. อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

๒. ดร.ธเนศชัย พัฒนะสิงห์ อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

๓. พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย, ป.ธ.๙ อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

๔. อาจารย์สุทธิวิทย์ วิสัยริด, ป.ธ.๙ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

๕. ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ โดยมีการกำหนดการให้คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

+๑ แทน ข้อคำถามที่มีความสอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในการวิจัย

๐ แทน ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในการวิจัยหรือไม่

-๑ แทน ข้อคำถามที่ไม่สอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในการวิจัย

^๓ ชูติระ ระบอบ และคณะ, *ระเบียบวิธีวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

จากนั้น นำข้อคำถามทั้งหมดไปหาคุณภาพของข้อคำถาม โดยการหาค่าดัชนีความ สอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัดตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ IOC (Index of item objective congruence) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป

ทดลองใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัย ได้นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับ ประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อประเมินแบบสอบถามด้านความชัดเจนของข้อความ ภาษาที่ใช้ ความครอบคลุมของแบบสอบถาม และความเหมาะสมของรูปแบบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ตอบ กับวัยรุ่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน คือวัยรุ่นในเขตเทศบาลอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ เพื่อช่วยในการพิจารณาว่าการวัดนั้นได้ผลแน่นอน สม่าเสมอ คงเส้นคงวา (Consistency) โดยการ ตรวจสอบความเที่ยงแบบวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Reliability) ตามสูตร สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient : α) สำหรับในการประเมิน ความเที่ยงของเครื่องมือครั้งนี้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ .๘๙ มีค่ามากกว่า ๐.๗๐ แสดงว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นค่อนข้างสูง เมื่อได้ดำเนินการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงแล้ว ก็จะนำผลการวิเคราะห์มาเป็นข้อมูลในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไข และจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับ สมบูรณ์ที่เหมาะสม

๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ดำเนินการศึกษาโดยการติดต่อขอแจกแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่ม ตัวอย่าง คือวัยรุ่นในเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเองและได้ชี้แจงข้อมูลใน การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียด จำนวน ๓๘๔ ชุด ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ .๘๗ ซึ่งเมื่อแจก แบบสอบถามไปแล้วมีอัตราการตอบกลับของแบบสอบถามร้อยละ ๑๐๐ แล้วนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์เพื่อนำเสนอต่อไป

๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรม สำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัด บุรีรัมย์ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๓) เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้

เกณฑ์ที่ใช้แปลผลข้อคำถามที่ได้จากการประเมินผล ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ – ๕.๐๐ แปลว่า เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ – ๔.๕๐ แปลว่า เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ – ๓.๕๐ แปลว่า เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ – ๒.๕๐ แปลว่า เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๕๐ แปลว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด^๔

๓.๓ ระยะที่ ๓ แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ระยะที่ ๓ แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อ ๓ เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนำระดับพฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์มีเฉลี่ยน้อยสุด คือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา วัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๔ อยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัย จึงได้ทำจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวม ๕ ประเด็น คือ

๑. แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. แนวทางเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา
๓. แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระสงฆ์
๔. แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์
๕. แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในการทำบุญตักบาตร

โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ๖ รูป/คน คือ

๑. พระครูสุนทรวิโรจน์จิต, ดร. อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว
๒. ดร.ธนนต์ชัย พัฒนะสิงห์ อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว
๓. พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย, ป.ธ.๙ อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว
๔. อาจารย์สุทธิวิทย์ วิลัยวิท, ป.ธ.๙ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
๕. ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
๖. อาจารย์โฆษิต คุ่มท้าว อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างรูปแบบอุปนัย

^๔ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๙๙.

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ และ ๓) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๑ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา

การทำบุญตักบาตร เป็นการทำบุญที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จักและปฏิบัติมากกว่าการทำบุญประเภทอื่นๆ การตักบาตรนั้น ยังถือว่าเป็นการทำบุญประจำวันของชาวพุทธ และชาวพุทธไทยเชื่อว่าการออกบิณฑบาตของพระสงฆ์ เป็นการช่วยโปรดสัตว์ที่อยู่ในอบายภูมิ เช่น เปรตวิสัย ให้ได้รับส่วนบุญ ด้วยเหตุผลทางจริยธรรม ในการทำบุญตักบาตรนั้น พอสรุปได้ คือ ๑) เป็นการสั่งสมบุญในแต่ละวัน เพราะการสั่งสมเป็นเหตุ นำความสุขมาให้ ๒) เป็นการเริ่มต้นวันใหม่ด้วยการทำบุญทำให้จิตใจแจ่มใส เพื่อให้มีกำลังใจที่เข้มแข็ง เพราะผู้ที่ไม่บุญเกื้อหนุนอยู่ในใจ ย่อมพ่ายแพ้ต่อบาปได้ง่าย ๓) เป็นการทำให้พึงคิบุญให้แก่ตนเองในอนาคต ๔) เป็นการช่วยรักษาพุทธประเพณี เพราะพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต และที่จะมาตรัสรู้ในอนาคต ล้วนแต่ดำรงพระชนม์ชีพด้วยอาหารบิณฑบาต ๕) เป็นการช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ศึกษา ปฏิบัติพระธรรมวินัย แล้วนำมาสั่งสอนให้ประชาชน ได้รับรสแห่งพระธรรมด้วย อีกทั้งยังดำรงตนเป็นตัวอย่างด้านความประพฤติดีงามของสังคม ฉะนั้น ชาวพุทธควรทำบุญตักบาตรเป็นประจำทุกวัน เพื่อเป็นการสั่งสมบุญให้แก่ตนเองที่จะต้องนำไป ดุจเสบียงเดินทางในการท่องเที่ยว เวียนเกิด และเวียนตายอยู่ในวัฏฏสงสาร อันไม่ปรากฏเบื้องต้นและที่สุด และบุญที่สั่งสมไว้นี้ จะช่วยเกื้อกูลให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

การทำบุญตักบาตรจะสมบูรณ์ได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ๑) ต้องเตรียมใจให้พร้อม ข้อนี้นับว่าสำคัญมาก เพราะบุญที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ใจของผู้ถวาย ท่านแนะนำให้รักษาเจตนาให้บริสุทธิ์ทั้ง ๓ ขณะ คือ ก่อนถวายตั้งใจเสียสละอย่างแท้จริงขณะถวาย ก็มีใจเลื่อมใส ถวายด้วยความเคารพ หลังจากถวายแล้ว ต้องยินดีในทานของตัวเองจิตใจเบิกบานเมื่อนึกถึงทานที่ตนเองได้ถวายไปแล้ว การทำใจให้ได้ทั้ง ๓ ขณะดังกล่าวนี้ นับว่ายากมาก เพราะมีเหตุปัจจัยหลายอย่างที่จะทำให้จิตใจของเราเศร้าหมองในขณะใดขณะหนึ่งได้ ๒) ผู้รับ คือ พระภิกษุสามเณร เป็นผู้สำรวมระวัง มีข้อวัตรปฏิบัติที่ดีงามตามพระธรรมวินัย ฝึกศึกษาเล่าเรียน พระพุทธพจน์ ทรงจำ นำมาบอกกล่าว สั่งสอนได้ และเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรเทาโรค โทสะ โมหะ จนสามารถละขาดได้อย่างสิ้นเชิง ๓)

สิ่งของที่ถวาย จะต้องได้มาด้วยวิธีที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน และที่สำคัญคือสิ่งนั้นต้องเหมาะสมแก่พระภิกษุสามเณรด้วย

เมื่อองค์ประกอบ ๓ อย่างข้างต้นบริบูรณ์ สิ่งที่จะต้องทำก่อนตักบาตร คือ "การอธิษฐาน" การอธิษฐานนั้นนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะจะทำให้บุญของเราหนักแน่น ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น และยังทำให้เราทราบเป้าหมายในการทำบุญด้วย นอกจากนี้ การอธิษฐานยังสามารถสร้างพลังขึ้นในจิตใจให้มากขึ้น เป็นการสั่งสมกำลังแห่งความบากบั่น อดทน เพื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ให้เราก้าวไปสู่สิ่งที่ปรารถนาได้ การอธิษฐานในขณะที่บำเพ็ญบุญนั้น ผลบุญย่อมหนุนส่งให้สำเร็จตามที่ปรารถนาไว้ ถึงแม้จะขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาสบ้างก็ตาม แต่ความดีที่ทำไว้ย่อมไม่สูญหายไปแน่นอน ฉะนั้น ก่อนตักบาตร ควรอธิษฐานโดยนั่งหรือยืนก็ได้ แล้วแต่สถานที่ที่สะดวก ยกสิ่งของที่ถวายขึ้นเสมอหน้าผาก แล้วอธิษฐานตามที่ต้องการที่ขอขบธรรม เป็นภาษาใดก็ได้ จะว่าในใจหรือออกเสียงเบา ๆ ก็ได้ จากนั้น จึงถวายอาหารบิณฑบาตด้วยความเคารพ ถ้ามีดอกไม้ธูปเทียนให้ถวายหลังจากที่ถวายอาหารบิณฑบาตเสร็จแล้ว ถ้าเป็นสตรีให้วางดอกไม้ธูปเทียนไว้บนฝาบาตร เมื่อพระปิดบาตรแล้ว

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๒ ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ใช้การศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์โดยการสร้างแบบวัดระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และกรอบการนิยามความหมายเชิงปฏิบัติ เพื่อสร้างแบบสอบถามที่สามารถตอบวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย ผลการวิเคราะห์มีข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N= ๓๘๔ คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๖๒	๔๒.๑๙
หญิง	๒๒๒	๕๗.๘๑
รวม	๓๘๔	๑๐๐
อายุ		
๑๒ - ๑๔ ปี	๘๔	๒๑.๘๘
๑๕- ๑๗ ปี	๒๔๕	๖๓.๘๐
๑๘ - ๒๐ ปี	๕๕	๑๔.๓๒
รวม	๓๘๔	๑๐๐
ระดับผลการเรียน		
คะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า ๒.๐๐	๓๐	๗.๘๑
คะแนนเฉลี่ยสะสมอยู่ระหว่าง ๒.๐๐ - ๒.๙๙	๒๐๖	๕๓.๖๕
คะแนนเฉลี่ยสะสมสูงกว่า ๓.๐๐	๑๔๘	๓๘.๕๔
รวม	๓๘๔	๑๐๐
จำนวนเพื่อนสนิท		
ไม่มีเพื่อนสนิท	๗	๑.๘๒
๑ คน	๒๔	๖.๒๕
๒ คน	๔๓	๑๑.๒๐
๓ คน	๙๐	๒๓.๔๔
มากกว่า ๓ คน	๒๒๐	๕๗.๒๙
รวม	๓๘๔	๑๐๐
จำนวนพี่น้องในครอบครัวรวมทั้งตัวเรา		
๑ คน	๔๘	๑๒.๕
๒ คน	๑๗๓	๔๕.๐๕
๓ คน	๑๐๐	๒๖.๐๔
มากกว่า ๓ คน	๖๓	๑๖.๔๑
รวม	๓๘๔	๑๐๐

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N= ๓๘๔ คน)	ร้อยละ
ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ		
บิดา – มารดา	๒๖๓	๖๘.๔๙
ปู่ – ย่า ตา – ยาย	๖๒	๑๖.๑๕
ญาติ	๑๙	๔.๙๕
อยู่หอพัก	๔๐	๑๐.๔๒
รวม	๓๘๔	๑๐๐
รายได้ของครอบครัว (ต่อเดือน)		
น้อยกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๔๓	๑๑.๒๐
๕,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๔๘	๓๘.๕๔
๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท	๙๘	๒๕.๕๒
๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท	๔๙	๑๒.๗๖
มากกว่า ๒๐,๐๐๑ บาท	๔๖	๑๑.๙๘
รวม	๓๘๔	๑๐๐
การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา		
ไม่เคยเลยในช่วง ๑ ปีที่ผ่านมา	๙	๒.๓๔
บางเดือนหรือทุกวันสำคัญทางศาสนา	๒๒๐	๕๗.๒๙
น้อยกว่า ๔ ครั้งต่อเดือน	๘๗	๒๒.๖๖
มากกว่า ๔ ครั้งต่อเดือน หรือทุกวันพระ	๖๘	๑๗.๗๑
รวม	๓๘๔	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๒๒ โดยมีอายุระหว่าง ๑๕ - ๑๗ ปีคิดเป็นร้อยละ ๖๓.๘๐ มีระดับผลการเรียนคะแนนเฉลี่ยสะสมอยู่ระหว่าง ๒.๐๐ - ๒.๙๙ คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๕ ส่วนมากจะมีเพื่อนสนิทมากกว่า ๓ คนคิดเป็นร้อยละ ๕๗.๒๙ มีพี่น้อง ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐๕ อาศัยอยู่กับบิดา – มารดา คิดเป็น ร้อยละ ๖๘.๔๙ รายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาทคิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕๔ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา บางเดือนหรือทุกวันสำคัญทางศาสนา คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๒๙

๒. การวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา วัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ข้อ	คำถามความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	N	Mean	SD	ระดับ
๑	ข้าพเจ้ามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	๓๘๔	๒.๓๔	๐.๖๒๘	น้อย
๒	ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา	๓๘๔	๓.๓๔	๐.๕๙๔	ปานกลาง
๓	ข้าพเจ้ามีความศรัทธาในพระสงฆ์	๓๘๔	๒.๓๙	๐.๕๙๒	น้อย
๔	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์	๓๘๔	๔.๓๕	๐.๖๓๒	มาก
๕	ข้าพเจ้าเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว	๓๘๔	๔.๒๙	๐.๔๘๑	มาก
๖	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทานจะช่วยให้ช่วยให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา	๓๘๔	๓.๓๙	๐.๕๘๘	ปานกลาง
๗	ข้าพเจ้ารู้สึกมีความโชคดีที่ได้นับถือพระพุทธศาสนา	๓๘๔	๓.๙๖	๐.๖๖๔	มาก
๘	ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระสงฆ์จะทำให้ข้าพเจ้าได้ใกล้ชิดกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา	๓๘๔	๔.๔๓	๐.๖๐๓	มาก
๙	ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นเพื่อนบุญควรแก่การถวายความเคารพ	๓๘๔	๓.๕๘	๐.๖๐๗	มาก
๑๐	ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา	๓๘๔	๓.๓๒	๐.๕๐๗	ปานกลาง
	รวม	๓๘๔	๓.๕๔	๐.๕๙๐	

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา วัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์พบว่าความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๔)เมื่อจำแนกเป็นรายด้านจะเห็นได้ว่าด้านที่มีค่าสูงสุดคือข้าพเจ้าเชื่อว่าพระสงฆ์จะทำให้ข้าพเจ้าได้ใกล้ชิดกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๓) รองลงมาคือข้าพเจ้ามีความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๕) ด้านที่มีค่าต่ำสุดคือข้าพเจ้ามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย = ๒.๓๔)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่น
ในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ข้อ	คำถามความเชื่อเรื่องการทำบุญตักบาตร	N	Mean	S.D.	ระดับ
๑	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการทำบุญที่ทำให้ได้ไปสวรรค์	๓๘๔	๓.๓๕	๐.๖๖๖	มาก
๒	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการอุทิศส่วนกุศลแก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว	๓๘๔	๔.๔๔	๐.๖๒๑	มาก
๓	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการตักบาตรช่วยรักษาประเพณีของชาวพุทธ	๓๘๔	๔.๔๗	๐.๕๘๗	มาก
๔	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรจะทำให้ข้าพเจ้าพบกับความสุข	๓๘๔	๒.๓๘	๐.๕๗๒	น้อย
๕	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการสืบทอดพระศาสนา	๓๘๔	๔.๓๓	๐.๖๓๑	มาก
๖	ข้าพเจ้าการทำบุญตักบาตรเป็นการทำบุญที่ได้กุศลมาก	๓๘๔	๔.๒๙	๐.๕๔๙	มาก
๗	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรของพระสงฆ์เป็นการช่วยโปรดสัตว์	๓๘๔	๔.๒๘	๐.๖๘๕	มาก
๘	ข้าพเจ้าเห็นว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการสั่งสมบุญ	๓๘๔	๔.๓๙	๐.๕๘๘	มาก
๙	ข้าพเจ้าเห็นว่าการทำบุญตักบาตรทำให้จิตใจเบิกบาน	๓๘๔	๔.๔๕	๐.๕๘๗	มาก
๑๐	ข้าพเจ้ารู้สึกมีความสุขเมื่อได้ทำบุญตักบาตร	๓๘๔	๔.๒๔	๐.๕๙๘	มาก
	รวม	๓๘๔	๓.๙๗	๐.๖๒๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าสูงสุด คือ ผู้วิจัย เชื่อว่าการตักบาตรช่วยรักษาประเพณีของชาวพุทธ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๗) รองลงมา คือ ผู้วิจัย เห็นว่าการทำบุญตักบาตรทำให้จิตใจเบิกบาน (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๕) และค่าต่ำสุด คือ ผู้วิจัย เชื่อว่าการทำบุญตักบาตรจะทำให้พบกับความสุข (ค่าเฉลี่ย = ๒.๓๘)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ข้อ	คำถามพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร	N	Mean	SD	ระดับ
๑	ข้าพเจ้าจะเตรียมอาหารสำหรับตักบาตรอย่างถูกสุขลักษณะ	๓๘๔	๔.๔๙	๐.๖๒๘	มาก
๒	ข้าพเจ้าแต่งกายสุภาพเพื่อรอตักบาตรพระสงฆ์	๓๘๔	๔.๓๔	๐.๕๙๔	มาก
๓	ข้าพเจ้าจะนำอาหารมารอตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ	๓๘๔	๔.๓๙	๐.๕๙๒	มาก
๔	ก่อนที่จะตักบาตรข้าพเจ้าตั้งใจถวายด้วยความศรัทธา	๓๘๔	๔.๓๕	๐.๖๓๒	มาก
๕	ขณะตักบาตรข้าพเจ้ามีความสำรวม	๓๘๔	๔.๒๙	๐.๔๘๑	มาก
๖	ข้าพเจ้าทำบุญตักบาตรด้วยความเคารพในพระสงฆ์	๓๘๔	๔.๓๙	๐.๕๘๘	มาก
๗	เมื่อตักบาตรเสร็จแล้วข้าพเจ้าแสดงความเคารพพระสงฆ์ด้วยการไหว้	๓๘๔	๓.๙๙	๐.๖๖๔	มาก
๘	ข้าพเจ้าทำบุญตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ	๓๘๔	๓.๔๓	๐.๖๐๓	มาก
๙	เมื่อมีโอกาสข้าพเจ้ามักจะชวนญาติมิตรไปทำบุญตักบาตรเสมอ	๓๘๔	๔.๕๘	๐.๖๐๗	มากที่สุด
๑๐	ข้าพเจ้าทำบุญตักบาตรเพราะเห็นว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการทำความดี	๓๘๔	๔.๓๒	๐.๕๐๗	มาก
	รวม	๓๘๔	๔.๒๕	๐.๕๙๐	มาก

จากตาราง ๔.๔ พบว่า ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าสูงสุดคือเมื่อมีโอกาสข้าพเจ้ามักจะชวนญาติมิตรไปทำบุญตักบาตรเสมอ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๕๘) รองลงมาคือข้าพเจ้าจะเตรียมอาหารสำหรับตักบาตรอย่างสุกสุลักษณะ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๙) และค่าต่ำสุดคือ ข้าพเจ้าจะทำบุญตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๓๔)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวม

พฤติกรรมการทำบุญตักบาตร	Mean	SD	ระดับ
ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	๓.๕๔	๐.๕๙	ปานกลาง
ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร	๓.๙๗	๐.๖๒	มาก
พฤติกรรมการทำบุญตักบาตร	๔.๒๕	๐.๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่าระดับระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าสูงสุดคือด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๕) รองลงมาคือด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๗) และค่าต่ำสุดคือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๔)

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ ๓ แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ระยะที่ ๓ แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อ ๓ เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนำระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์มีเฉลี่ยน้อยสุดคือความศรัทธาในพระพุทธศาสนา วัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๔ อยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงได้ทำจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวม ๕ ประเด็นคือ

๑. แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. แนวทางเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา
๓. แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระสงฆ์
๔. แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์
๕. แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในการทำบุญตักบาตร

โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ๖ รูป/คนคือ

๑. พระครูสุนทรวิธานิต, ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา
๒. ดร.ธเนศชัย พัฒนะสิงห์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา
๓. พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย, ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา
๔. อาจารย์สุทธิวิทย์ วิลัยริด, ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา
๕. ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา

๖. อาจารย์โฆษิต คุ่มท้าว
มีรายละเอียด ดังนี้

๑. แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาพบว่า การให้ความรู้โดยมีพระสงฆ์ ซึ่งเป็นแกนนำในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรทำงานในเชิงรุก คือการเข้าไปสั่งสอนธรรมกับวัยรุ่นแบบบูรณาการในโรงเรียนและชุมชน ดังปรากฏในการสนทนากลุ่ม ดังนี้

ศรัทธาจัดเป็นธรรมเบื้องต้น ในอันที่จะทำให้บุคคล ได้ประกอบคุณงามความดี เป็นบุญกุศลขึ้นมา และศรัทธาที่จะเกิดขึ้นได้นั้น ย่อมต้องอาศัยวัตถุนั้นเป็นที่ตั้งแห่งความเชื่อ ได้แก่ พระรัตนตรัย ผลของกรรม เป็นต้น^๑

ศรัทธานั้น เมื่อเกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดความผ่องใส ไม่ขุ่นมัว สามารถดำเนินไปจนเข้าถึงปิติได้ เหตุอันเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา ได้แก่ รูปูปมาณ เลื่อมใสศรัทธาเพราะเห็นรูปสมบัติสวยงาม รูปูปมาณ เลื่อมใสศรัทธาเพราะเห็นความประเสริฐบริบูรณ์ในธรรมวินัย โสสูปมาณ เลื่อมใสศรัทธาเพราะได้ฟังเสียงอันไพเราะ ธรรมูปมาณ เลื่อมใสศรัทธาเพราะได้สดับฟังธรรมของผู้ที่ฉลาดในการแสดง^๒

ศรัทธาตามแบบคำสอนของพระพุทธเจ้ามีสองแบบ สองระดับ คือ ระดับปุถุชน ผู้ที่เป็นพุทธบริษัท เป็นอุบาสกอุบาสิกา ที่ยังไม่ได้เป็นพระอริยเจ้า ก็จะมีศรัทธาแบบหนึ่ง ขั้นที่สองก็คือ ศรัทธาระดับพระอริยเจ้า คือ พระโสดาบัน ศรัทธาที่เป็นระดับพระอริยเจ้า ระดับพระโสดาบันนี้ เป็นศรัทธาที่สมบูรณ์บริบูรณ์เต็มที่แล้ว แต่สมาธิและปัญญา และหลักธรรมอื่นๆ ยังไม่เต็มที่^๓

ศรัทธาความเชื่อ มีบ่อเกิดจากสาเหตุใหญ่ ๆ อยู่ ๔ ประการ ดังได้แสดงมาบุคคลบางคนอาศัยเพียงการได้เห็นรูปหรือสดับเสียงจากผู้อื่นก็เชื่อ บุคคลบางคนยังไม่เชื่อในทันทีแต่จะเชื่อหลังจากได้คิดตรองด้วยตนเองเป็นอย่างดีแล้ว และบางคนแม้สดับมาจากคนอื่นก็ยังไม่เชื่อ แม้คิดตรองด้วยตนเองเป็นอย่างดีแล้วก็ยังไม่เชื่อ แต่จะเชื่อก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติทดลองดูผลที่เกิดขึ้นเป็นเช่นไร จึงจะยอมเชื่อต่อผลที่ปรากฏ ซึ่งบุคคลประเภทหลังนี้ เป็นบุคคลที่ไม่เชื่อง่าย มีศรัทธาตั้งอยู่บนฐานของปัญญาอย่างแท้จริง เพราะยังไม่ได้พิสูจน์ ทดลองความรู้ที่ตนได้สดับรับฟังมา หรือได้คิดค้นด้วยตนเอง จนรู้ด้วยใจ รู้ด้วยปัญญา ก็จะไม่เชื่อในทันที^๔

การที่จะส่งเสริมให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาในวัยรุ่นนั้น พระสงฆ์ซึ่งเป็นแกนนำในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรทำงานในเชิงรุก คือการเข้าไปสั่งสอนธรรมกับวัยรุ่นแบบบูรณาการในโรงเรียนและชุมชน”^๕

^๑ สนทนากลุ่ม อาจารย์สุทธีวิทย์ วิลัยริด, ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๒ สนทนากลุ่ม ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๓ สนทนากลุ่ม พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย, ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๔ สนทนากลุ่ม อาจารย์โฆษิต คุ่มท้าว ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๕ สนทนากลุ่ม ดร.ธเนศชัย พัฒนะสิงห์, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

จากสนทนากลุ่มแนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาในพระธรรมวินัยได้กำหนดชัดเจน คือ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้พระภิกษุสามเณรนั่งห่มให้เรียบร้อย เป็นปริณทล คือ ให้นั่งสงบ โดยด้านบนจะต้องปิดสะดือด้านล่างจะอยู่ตรงกลางระหว่างแข้ง ส่วนการห่มจีวร ต้องห่มคลุมให้เรียบร้อย ไม่เปิดไหล่ ชายจีวรด้านล่างต้องไม่กวัดพ่น โดยทา ชายจีวรทั้ง ๒ ข้างให้เสมอกัน เวลาออกไปบิณฑบาต และทรงอนุญาตให้ใช้ประคดเอวเพื่อกันไม่ให้ผ้าที่นุ่งหลุด บทบัญญัติเกี่ยวกับการโคจรบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุ สามเณรเข้าไปบิณฑบาตยังสถานที่ที่เรียกว่า โอโคจร หมายถึง สถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่บรรพชิตเสี่ยงต่อการเสียหายที่จะเกิดขึ้น เช่น ร้านขายสุรา ที่อยู่ของหญิงขายบริการ บ่อนก่อนพนัน เป็นต้น สถานที่ใดเสี่ยงต่อการทำหิ ดิเตียนและ โพนทะนาของชาวบ้าน ล้วนเป็นท้อโคจรทั้งสิ้น ลักษณะการโคจรบิณฑบาต จะต้องมีความสำรวมระวัง คุ่มครองทวารทั้ง ๖ สายตามองทอดลงเบื้องต่ำ สติสัมปชัญญะอยู่ทุกขณะแห่งการก้าวเดินบิณฑบาต

บทบัญญัติเกี่ยวกับกิริยามารยาทในการรับบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้พระภิกษุสามเณรรับบิณฑบาตด้วยความเคารพ ให้ความสำคัญในบาตรขณะรับบิณฑบาต ให้รู้จักประมาณในการรับอาหาร ไม่รับจนล้นขอบบาตร ให้รับพอเหมาะทั้งข้าวแกงและกับ ให้เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายที่จะเป็นอยู่ได้ภายในวันหนึ่ง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการรับอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงอนุญาตเนื้อที่ประกอบด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ เนื้อที่ตนไม่เห็น เนื้อที่ตนไม่ได้ยิน และเนื้อที่ตนไม่สงสัย อาหารที่ทำด้วยแป้งทุกชนิด ผักสดทุกชนิด อาหารจำพวกน้ำมัน น้ำผลไม้คั้น ทรงห้ามไม่ให้พระภิกษุรับอาหารจากมือของภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ผู้เข้าไปในละแวกบ้าน จากสกุลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสชะ ทรงกำหนดไม่ให้พระภิกษุสามเณรรับอาหารมากเกินไป ๓ บาตร ในที่นั้นๆ แล้วให้นามาแบ่งปันกันให้รู้จักประมาณโดยการรับ คือ รับพออิ่มท้อง รับเพื่อความเอ็นดู เพื่อการรักษา เพื่อการอนุเคราะห์ตระกูล

บทบัญญัติเกี่ยวกับการแบ่งปันอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามเณรนำอาหารบิณฑบาตมาแบ่งปันกันได้ แบ่งปันให้กับพระอุปัชฌาย์ได้ นำไปแจกแก่พวกคนกินเดนได้ ถวายแก่สงฆ์ได้ ให้เป็นของส่วนบุคคลได้ ให้ภิกษุณีได้ และทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุสามเณรภิกษุณีให้ของเคี้ยวหรือของฉันแก่โจรคนประพฤติก ปริพาชิตด้วยมือของตน ห้ามไม่ให้แก่นักแสดงละคร นักฟ้อน เป็นต้น เพื่อให้เขาสรรเสริญคน ห้ามไม่ให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตนแก่คฤหัสถ์ แก่นักบวชชาย นักบวชหญิง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการฉันอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงห้ามการฉันปริมปรโภชนะเมื่อบอกเลิกแล้วห้ามเคี้ยวหรือฉันอาหารอีก ห้ามไม่ให้พระภิกษุฉันอาหารในเวลาวิกาล ห้ามฉันอาหารที่ยังไม่มีผู้ถวาย ห้ามฉันอาหารที่เก็บไว้ค้างคืน ทรงบัญญัติเกี่ยวกับกิริยามารยาทในการฉันอาหารบิณฑบาตเอาไว้ในเสขียวัตตรมาก เช่น ฉันบิณฑบาตโดยเคารพ ฉันบิณฑบาตพอเหมาะกับแกง ไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่เกิน ไม่ฉันทำเสียงดังจ๊ับๆ เป็นต้น ทั้งนี้ ก็เพื่อต้องการฝึกให้มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา และเป็นการรักษาสุขภาพอนามัยด้วย

บทบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตร บาตรเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีพของพระภิกษุสามเณร จึงต้องมีการดูแลรักษาเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการฝึกหัดพัฒนาจิตให้มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา ทรงบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตรเอาไว้ ไม่ให้ใช้บาตรรองรับเศษอาหาร ให้เช็ด

บาตรเสียก่อนแล้ว จึงค่อยผึ่งแดดเก็บไว้ ให้ผึ่งแดดสักชั่วครู่แล้วจึงค่อยเก็บ ทรงอนุญาตที่วางบาตรไม่ผึ่งวางบาตรไว้ที่ริมตั่งไม้ ทรงอนุญาตให้ใช้ถลกบาตร ไม่ผึ่งแขวนบาตรไว้ ไม่ผึ่งเก็บบาตรไว้บนเตียง ไม่ผึ่งวางบาตรไว้บนตัก ไม่ผึ่งเก็บบาตรไว้บนกลด ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามารถใช้บาตรครองได้เพียงใบเดียว หากมีรอยซ่อมไม่เกิน ๕ แห่งห้ามออกปากขอบาตรใบใหม่ ไม่ให้ทำการสะสมบาตร เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา

๒. แนวทางเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาพบว่า การให้การศึกษาอบรมในพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ได้แก่ ปัจจัยภายนอก คือสิ่งแวดล้อมภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต เช่นบุคคลต่าง ๆ รอบข้าง มีพ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ เรียกว่าปรโตโฆสะ ที่มีส่วนต่อการพัฒนาชีวิตของบุคคล ตลอดจนถึงสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันการศึกษา มีแหล่งความรู้ที่ดี เป็นต้น ปัจจัยภายใน คือการคิดไตร่ตรองพิจารณาใคร่ครวญด้วยตัวเอง ในสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจต่อปรากฏการณ์หรือสภาวะนั้นตามความเป็นจริง การคิดลักษณะนี้เรียกว่าโยนิโสมนสิการ ได้แก่ การคิดในใจแยกกาย คิดเป็นระบบและนำมาฝึกฝนปฏิบัติ ดังปรากฏในการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“การที่วัยรุ่นจะมีความเชื่อมั่นก็ด้วยการเรียนธรรมะ ศึกษาธรรมะ เพราะธรรมะนี้เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ เมื่อศึกษาเรียนรู้แล้วก็เชื่อมั่นว่าเป็นอย่างนั้น เชื่อว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อมั่นในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คือเชื่อมั่นในหลักธรรมที่พระองค์เอามาสอน เพราะหลักธรรมที่พระองค์ทรงนำมาสอนนั้น เป็นหลักธรรมที่ตรัสรู้ด้วยปัญญาแล้วเอามาบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย และทำให้ง่าย ๆ เมื่อฟังแล้วก็มีความศรัทธาในหลักธรรมคำสอน โดยเชื่อมั่นว่ามาจาก การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า^๖

เรียนธรรมะหมวดไหนหมวดนี้ แล้วก็มั่นใจว่าเป็นอย่างนั้นแหละ โลกนี้เป็นทุกข์เราก็เชื่อ นี่เรียกว่ามั่นใจหรือศรัทธาในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้านั่นเอง เรียกตามชื่อที่ว่า ตถาคตโพธิศรัทธา มีคำสอนเป็นทางสายกลางทั้งในแง่ของความคิดและในทางปฏิบัติ ในทางความคิดเช่น คนเรามักจะมีความคิดเอียงสุดไปด้านใดด้านหนึ่ง และด่วนสรุปตามความคิดของตนเอง พระพุทธศาสนา mong เป็นทางสายกลาง โดยมองที่เหตุปัจจัย เช่น เรื่องชีวิตหลังตายบ้างก็มีความคิดว่า ตายแล้วต้องเกิดแน่นอน บ้างก็ว่าตายแล้วสูญไปเลย แต่พุทธศาสนาไม่มองสุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง แต่มองว่าแล้วแต่เหตุปัจจัย เช่น พระอรหันต์ได้สร้างเหตุปัจจัยที่เรียกว่านิพพานแล้วก็ไม่ต้องเกิด ส่วนคนที่ยังไม่บรรลุนิพพานยังต้องเกิดอีก เป็นต้น ส่วนในทางปฏิบัติก็มุ่งความพอดี เช่น การกินอาหาร ก็กินให้พอดี ไม่กินจนอึดเกินไป หรือกินเพียงน้อยนิดจนร่างกายทุกข์ทรมาน แต่กินให้พอดีที่ร่างกายต้องการให้ร่างกายดำรงชีพอยู่ได้^๗

แนวทางเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ได้แก่ ปัจจัยภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต

^๖สนทนากลุ่ม พระครูสุนทรวิจิตร, ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๗สนทนากลุ่ม อาจารย์สุทธิวิทย์ วิสัยริต, ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

เช่น บุคคลต่าง ๆ รอบข้าง มี พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ เรียกว่า โปรโตไทป์ ที่มีส่วนต่อการพัฒนาชีวิตของบุคคล ตลอดจนถึงสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันการศึกษา มีแหล่งความรู้ที่ดี เป็นต้นปัจจัยภายใน คือ การคิดไตร่ตรองพิจารณาใคร่ครวญด้วยตัวเอง ในสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจต่อปรากฏการณ์หรือสภาวะนั้นตามความเป็นจริง การคิดลักษณะนี้เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ได้แก่การคิดในใจแยกกาย คิดเป็นระบบ^๔

การศึกษาเรียนรู้ การฝึกฝนปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนผ่านชีวิตที่เดือดร้อนวุ่นวาย ไปสู่ชีวิตที่สุขสงบเย็น ซึ่งจะให้ประโยชน์สุข อันเป็นผลที่เนื่องมาจากการปฏิบัติของมนุษย์เองเป็นต้น ดังนั้นคนที่ จะเดินบนทางสายนี้ ต้องมีความสนใจในการศึกษาเรียนรู้ชีวิตที่ละเอียดลึกซึ้ง และเชื่อมั่นในความเพียรที่จะปฏิบัติแก้ปัญหาด้วยตนเอง และมีความหวัง มีความสุขกับการได้รับผลแห่งการปฏิบัติ”^๕

จากการสนทนากลุ่มตรงกับหลักคำสอนเพราะคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงเน้นสอนให้ กระทำแต่ความดี (กุศลกรรม) เพื่อให้ได้รับประโยชน์สุขต่อการดำเนินชีวิต หมายถึง การปฏิบัติตนให้ มุ่งมั่นต่อการทำบุญ อย่างสม่ำเสมอ เช่น การให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา มีความสำรวมกาย วาจา และใจ ฝึกตนให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของบุญอยู่เสมอ เพราะบุญที่ได้ทำนั้นเป็นทรัพย์ ภายในอันประเสริฐ หรือเรียกว่า “อริยทรัพย์”^{*} ที่ใคร ๆ ก็ขโมยหรือแย่งชิงเอาไปไม่ได้ เมื่อผู้ใดได้ ทำบุญอย่างสมบูรณ์ดีแล้ว บุญก็ย่อมส่งผลให้ผู้นั้นได้รับประโยชน์สุข ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ดังมี พระพุทธพจน์ตรัสกับภุมมพิศคนหนึ่งว่า

ขุมทรัพย์ที่ผู้ใดจะเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม ผิงไว้ดีแล้ว ด้วยทาน ศีล สัจญมะ และ ทัมมะ^{**} ขุมทรัพย์นี้ชื่อว่าผิงไว้ดีแล้ว คนอื่นขโมยเอาไปไม่ได้ จะติดตามคนผิงตลอดไป บรรดาทรัพย์ สมบัติที่เขาจำต้องละไป เขาพาไปได้เฉพาะขุมทรัพย์นี้เท่านั้น ขุมทรัพย์นี้ไม่ทั่วไปแก่คนเหล่าอื่น ทั้ง โจรก็ลักเอาไปไม่ได้ ผู้มีปัญญาควรทำแต่บุญที่จะเป็นขุมทรัพย์ติดตามตนตลอดไป ความมีผิวพรรณ งดงาม ความมีเสียงไพเราะความมีทรวดทรงสมส่วน ความมีรูปสวย ความเป็นใหญ่ ความมีบริวาร ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้ บุคคลอาศัย มิตรสัมปทา ประกอบความเพียรโดยแยกกาย ก็จะเป็นผู้ ชำนาญในวิชาและวิมุตติ ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้ ปฏิสัมภทา วิโมกข์ สวากบารมีปัจเจกโพธิ และพุทธภูมิ ทั้งหมดจะได้ด้วยขุมทรัพย์นี้ บุญสัมปทานี้มีประโยชน์มาก อย่างนี้ เพราะฉะนั้น บัณฑิต ผู้เป็นปราชญ์ จึงสรรเสริญภาวะแห่งบุญที่ทำไว้แล้ว^๖

จากการสนทนากลุ่มการทำบุญในพระพุทธศาสนา ถือว่ามีส่วนต่อการทำประโยชน์ให้แก่ บุคคลทั้งหลาย เช่น สงเคราะห์เกื้อกูล เสียสละแบ่งปัน ลดความเห็นแก่ตัว เสียสละผลประโยชน์ส่วน ตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว เพื่อบูชาผู้มีคุณ เพื่อเป็นปัจจัยให้ บรรลุผลนิพพาน เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ทำบุญจะมีความประสงค์อย่างไร ดังนั้น การทำบุญ

^๔ สนทนากลุ่ม ดร.ธันต์ชัย พัฒนะสิงห์, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๕ สนทนากลุ่ม อาจารย์โฆสิต คุ่มท้าว ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{**} สัจญมะ หมายถึง การห้ามจิตมิให้ตกไปในอารมณ์ต่างๆ คำนี้เป็นชื่อของสมาธิและอินทริยสังวร ทัมมะ หมายถึง การฝึกตน ได้แก่ การเข้าประทับกิเลส คำนี้เป็นชื่อของปัญญา

^๖ ขุ.ขุ (ไทย) ๒๕/๘/๑๘-๒๐.

ในทางพระพุทธศาสนา จึงมีวิธีการทำบุญโดยใช้หลักของ “บุญกิริยาวัตถุ” คือ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ หรือหลักการทำความคิด^{๑๑} ซึ่งบุญกิริยาวัตถุเมื่อกล่าวโดยย่อมี ๓ ประการ คือ

๑. ทานมัย	บุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน
๒. สีลมัย	บุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล
๓. ภาวนามัย	บุญที่สำเร็จด้วยการเจริญภาวนา ^{๑๒}
- แต่เมื่อกล่าวโดยขยายความแล้วมี ๑๐ ประการ คือ

๑. ทานมัย	บุญสำเร็จด้วยการให้ทาน
๒. สีลมัย	บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
๓. ภาวนามัย	บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา
๔. อปจายนมัย	บุญสำเร็จด้วยการประพุดถ่อมตนแก่ผู้ใหญ่
๕. เวยยาวัจจมัย	บุญสำเร็จด้วยการชวนชวน ในกิจที่ชอบ
๖. ปัตติทานมัย	บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ
๗. ปัตตานุโมทนามัย	บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ
๘. อัมมเทสนามัย	บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม
๙. อัมมสวณมัย	บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม
๑๐. ทิฏฐุชุกัมม	การทำความเห็นให้ตรง ^{๑๓}

จากการแยกประเภทของบุญตามหลักของบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ดังกล่าวนี้ จะให้เห็นว่าบุญกิริยาวัตถุ ๓ ปรากฏในพระไตรปิฎก แต่บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ปรากฏในคัมภีร์รุ่นหลัง ๆ เช่น อรรถกถา ทีฆนิกาย และอภิธัมมัตถสังคหะ เป็นต้น การได้ขยายบุญกิริยาวัตถุออกเป็น ๑๐ อย่าง ก็เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รู้จักและเข้าใจหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนาให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในคัมภีร์อรรถกถาจารย์ ได้กล่าวถึงบุญกิริยาวัตถุทั้ง ๗ ข้อหลังนั้น สามารถรวมเข้าได้กับบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการข้างต้น^{๑๔} คือ

บุญกิริยาวัตถุ ข้อ (๔) อปจายนมัย และข้อ (๕) เวยยาวัจจมัย สงเคราะห์เข้าในศีลมัย เพราะจัดเข้าในลักษณะของความเรียบร้อย

บุญกิริยาวัตถุ ข้อ (๖) ปัตติทานมัย และข้อ (๗) ปัตตานุโมทนามัย สงเคราะห์เข้าในทานมัย เพราะจัดเข้าลักษณะการให้

บุญกิริยาวัตถุ ข้อ (๘) อัมมสวณมัย ข้อ (๙) อัมมเทสนามัย สงเคราะห์เข้าในภาวนามัย เพราะจัดเข้าในลักษณะของการอบรมจิต

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๙๓.

^{๑๒} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๐๕/๑๙๕., ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๙.

^{๑๓} ที.ปา.อ. (ไทย) ๓/๒/๓๑๔., ชุ.อิติ.อ. (ไทย) ๑/๔/๓๙๐., สมุทฺตวิลาสินี นาม ทีฆนิกายอรรถกถา ปาฐกถาคุณนา (ตติโย ภาค), (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๐๖.

^{๑๔} ที.ปา.อ. (ไทย) ๓/๒/๓๑๔., ชุ.อิติ.อ. (ไทย) ๑/๔/๓๙๐., อภิธัมมัตถสังคหบาลีและอภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา ฉบับแปลเป็นไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๕, ๒๒๙-๒๓๑.

บุญกิริยาวัตถุ ข้อ (๑๐) ทิฏฐุชุกัมม์ สงเคราะห์เข้าในบุญกิริยาวัตถุทั้ง ๓ อย่าง

ดังนั้น การทำบุญตามหลักของบุญกิริยาวัตถุ ๓ จึงมีหลักปฏิบัติที่ครอบคลุมถึงบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ด้วย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีขอบเขตแห่งการทำบุญไว้บริบูรณ์แล้ว โดยมีหลักปฏิบัติที่สำคัญเป็นบทพื้นฐาน คือ การให้ทาน สอนให้รู้จักการเสียสละและละความเห็นแก่ตัว การรักษาศีล สอนให้มีความประพฤติดนด้วยการสำรวมกาย วาจา และการเจริญภาวนา สอนให้รู้จักการฝึกจิตใจ หรือการขัดเกลาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์จากเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย โดยการใช้สติปัญญาพิจารณาในสิ่งที่เป็นประโยชน์และดีงาม จึงจะส่งผลให้ผู้ทำบุญได้รับอานิสงส์หรือประโยชน์ที่ควรจะได้รับอย่างครบถ้วนบริบูรณ์

๓. แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระสงฆ์

แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระสงฆ์พบว่า การสร้างความตระหนักและปลูกฝังให้วัยรุ่นมีศรัทธา มีศีล เชื่อกรรม มุ่งกรรม มีศรัทธาโดยพระสงฆ์ควรมีวิธีการในการอบรมสั่งสอนและเข้าถึงวัยรุ่น มีวิธีการสั่งสอนที่หลากหลายและนำเสนอมิติดีมีมาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแบบเชิงรุกคือการให้บ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนเอื้อต่อกันคือทั้งบ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังปรากฏในการสนทนากลุ่มคือ

“สร้างความตระหนักและปลูกฝังให้วัยรุ่นมีศรัทธา มีศีล เชื่อกรรม มุ่งกรรม มีศรัทธาเข้ามาเกี่ยวข้อง มีศรัทธาเข้ามาเป็นตัวนำอยู่ แม้คนที่จะประพฤติปฏิบัติเพื่อที่จะได้ทรัพย์สมบัติหรือได้สิ่งที่ดีงามตามต้องการ ได้ความสุขในอนาคต ก็ต้องมีทรัพย์ ทรัพย์ที่เป็นด้านนามธรรม คุณงามความดีทั้งหลายก็เริ่มต้นที่ศรัทธา ทรัพย์คือศรัทธา ศรัทธาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศรัทธาก็เป็นข้อแรกทั้งนั้นเลย ทั้งๆ ที่ทางพุทธนี้เป็นศาสนาแห่งปัญญา แต่ศรัทธาก็มาเป็นข้อแรกๆ อยู่เสมอ พระสงฆ์ก็ควรที่จะรักษาและประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย”^{๑๕}

พระสงฆ์ควรมีวิธีการในการอบรมสั่งสอนและเข้าถึงวัยรุ่น มีวิธีการสั่งสอนที่หลากหลายและนำเสนอมิติดีมีมาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน^{๑๖}

พระสงฆ์ควรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแบบเชิงรุกคือการให้บ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนเอื้อต่อกันคือทั้งบ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน”^{๑๗}

จากการสนทนากลุ่มหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ถือว่าความสุขเป็นเรื่องที่สำคัญสังเกตได้จากพระพุทธเจ้าก็ทรงเน้นสอนให้บุคคลทั้งหลายปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความสุข และให้ยอมรับความสุขตามที่เป็นจริง พระองค์ไม่ทรงสอนให้มุ่งหวังผลตอบแทนเป็นความสุขที่เจือด้วยอามิส คือ กามคุณหรือความสุข เช่น โชคลาภ ยศ เกียรติ อำนาจ บริวาร และการไปเกิดในสวรรค์ เป็นต้น^{๑๘} แต่พระองค์ทรงเน้นสอนให้ปฏิบัติตนเพื่อชำระกิเลสหรืออกุศลทั้งหลายออกไปจากใจให้หมดสิ้นไป จึงจะทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับประโยชน์แห่งความดีงามทั้งหลาย สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข ไม่มีการสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้น การมุ่งมั่นต่อการฝึกตนด้วยการชำระกาย วาจา และใจให้สะอาดจากอกุศลกรรมทั้งหลายได้ ย่อมได้พบ

^{๑๕} สนทนากลุ่ม พระครูสุนทรวิจิตรบัณฑิต, ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สนทนากลุ่ม ดร.ธเนศชัย พัฒนะสิงห์, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สนทนากลุ่ม ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, หน้า ๑,๐๕๖.

ประโยชน์สุขอย่างแท้จริง นั่นคือ การได้บรรลุผลนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั่นเอง ดังมีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ในอรรถกถาสุตตนิทเทสว่า

บัณฑิตทั้งหลายย่อมไม่ให้ทาน เพราะเหตุแห่งสุขอันก่ออุปธิเพื่อภพใหม่ แต่บัณฑิตเหล่านั้นย่อมให้ทานเพื่อความหมดสิ้นอุปธิ เพื่อนิพพานอันไม่มีภพใหม่

บัณฑิตทั้งหลายย่อมไม่เจริญฌาน เพราะเหตุแห่งสุขอันก่ออุปธิเพื่อภพใหม่ แต่บัณฑิตเหล่านั้นย่อมเจริญฌานเพื่อความหมดสิ้นอุปธิ เพื่อนิพพานอันไม่มีภพใหม่

บัณฑิตเหล่านั้น มีใจมุ่งนิพพาน มีจิตโน้มไปในนิพพานนั้น มีจิตโน้มไปในนิพพานนั้น ให้ทาน บัณฑิตเหล่านั้นย่อมเป็นผู้มีนิพพานเป็นเบื้องหน้า เหมือนแม่น้ำไหลลงสู่ทะเล ฉะนั้น^{๓๙}

ดังนั้น ลักษณะของบุญจึงมีผลเป็นความสุขอย่างแท้จริง นั่นคือ ความสุขกาย และความสุขใจ แต่ในที่นี้ต้องพิจารณาจิตใจของบุคคลที่บำเพ็ญบุญเป็นอันดับแรก เพราะเมื่อบุญให้ผลก็ย่อมให้ผลทางใจก่อน หมายความว่า เมื่อผู้ใดทำบุญแล้ว ผลบุญย่อมทำให้ผู้นั้นมีความปลาบปล้ำใจ เอิบอิ่มใจ มีความแช่มชื่น มีความสุขใจ สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้สึกภายในจิตใจ บางครั้งก็แสดงออกทางกาย มีการยิ้มแย้มให้ปรากฏ เป็นต้น ส่วนความรู้สึกภายในจิตนั้น ต้องประสบด้วยตนเองเท่านั้นจึงจะรู้สึกได้ เหมือนกับการรับประทานอาหาร แม้ตนจะบอกผู้อื่นว่าอาหารนี้มีรสดี หรือรสอร่อยอย่างไรก็ตาม ผู้อื่นก็ไม่ทราบความรู้สึกของผู้บอกได้ นอกจากเขาจะรับประทานอาหารนั้นด้วยตนเอง จึงจะทราบความรู้สึกได้ว่าอาหารมีรสดีแค่ไหนมีรสอร่อยเพียงใด การมีความสุขจากการบำเพ็ญบุญนี้ก็เช่นเดียวกัน บุคคลที่ทำบุญย่อมจะทราบด้วยใจของตนว่ามีความสุขเพียงใด และเมื่อระลึกถึงบุญที่ตนทำเมื่อใด จิตใจก็มีความสุข เอิบอิ่ม มีความสุขใจเมื่อนั้น การที่บุคคลมีความสุขเอิบอิ่มใจอันเกิดจากการบำเพ็ญบุญนี้เอง จึงเรียกบุญว่า เป็นชื่อของความสุข หมายถึงผลหรือวิบากที่น่าปรารถนาของกุศลกรรมคือการทำความดี ดังนั้น จึงชี้ให้เห็นว่า ผลของบุญคือความดีที่ให้ผลเป็นความสุขที่เกิดจากความบริสุทธิ์ใจ เพราะการบำเพ็ญบุญคือความดีโดยตรง มุ่งชำระฟอกล้างจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดจากความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งอกุศลกรรมทั้งหลายดังกล่าวมาแล้ว นี้เรียกว่าบำเพ็ญบุญเพื่อให้ได้บุญ หรือทำความดีเพื่อให้ได้ความดี เป็นความสุขที่บริสุทธิ์ในปัจจุบัน ซึ่งบุญจึงเป็นขุมทรัพย์ที่สามารถติดตามบุคคลผู้ทำบุญมาดีแล้ว ให้ไปสู่สัมปรายภพเบื้องหน้าได้ ตามอำนาจแห่งบุญกุศลที่ได้ทำไว้ นั่นเอง

สรุปได้ว่า ลักษณะของบุญ เป็นกรรมอันดีงาม ไม่มีโทษ เพราะบุญเป็นนามธรรมที่ส่งผลให้จิตใจกระทำแต่สิ่งที่ดีงามอันจะก่อให้เกิดความสุขได้ เมื่อบุคคลใดได้การบำเพ็ญบุญอย่างสม่ำเสมอ บุญก็จะส่งผลให้มีความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป โดยปกติทั่วไปแล้ว เมื่อบุคคลใดมีใจโน้มไปในการทำบุญ ก็ย่อมมีความปรารถนาที่จะสั่งสมบุญไว้มาก เรียกว่าเป็นการพอกพูนบุญหรือเป็นการเสริมบุญบารมีให้แก่ตนเอง เพื่อปรารถนาให้ตนมีความสุขมากยิ่งขึ้นไป เพราะการสั่งสมบุญนำสุขมาให้ทั้งโลกนี้และโลกหน้าได้ ส่วนบุคคลใดที่ไม่พยายามพอกพูนบุญกุศล มีความประมาทบริโภคแต่บุญเก่าของตน เมื่อบุญที่ตนเคยทำไว้หมดสิ้นไป ก็ต้องประสบกับความทุกข์ยาก มีความลำบาก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนา นั่นคือ ความเสื่อมจากโภคสมบัติและบิรวารสมบัติ ปราศจากความสุขโดยสิ้นเชิง

^{๓๙} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๗๗/๕๐๖-๕๐๗.

๔. แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์

แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์พบว่า การที่จะทำให้วัยรุ่นเกิดความเข้าใจในวัตรปฏิบัตินั้น ควรที่จะให้คณะสงฆ์มีมาตรการในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมพระสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยให้เป็นระบบควรมีการจัดให้เรียนธรรมศึกษาในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีการเสริมแรงในด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรมและเชิงประจักษ์ ควรมีช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารด้านที่ดีของพระสงฆ์อย่างทั่วถึงและเป็นระบบแบบแผนโดยความร่วมมือของชุมชนดังปรากฏในการสนทนากลุ่มคือ

“ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยที่เริ่มมองว่าพระสงฆ์ที่เคร่งครัดและน่าศรัทธาในปัจจุบันมีน้อยลง บางเห็นว่พระสงฆ์ในปัจจุบันมีข่าวที่เสื่อมเสียปรากฏให้เห็นบ่อยๆ ดังนั้นการที่จะทำให้วัยรุ่นเกิดความเข้าใจในวัตรปฏิบัตินั้น ควรที่จะให้คณะสงฆ์มีมาตรการในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมพระสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยให้เป็นระบบ”^{๒๐}

ควรมีการจัดให้เรียนธรรมศึกษาในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีการเสริมแรงในด้านนี้
อย่างเป็นรูปธรรมและเชิงประจักษ์”^{๒๑}

ควรมีช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารด้านที่ดีของพระสงฆ์อย่างทั่วถึงและเป็นระบบแบบ
แผนโดยความร่วมมือของชุมชน”^{๒๒}

จากการสนทนากลุ่มแนวทางการเสริมสร้างความเข้าใจในพระพุทธศาสนา การบิณฑบาตมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของพระภิกษุสามเณร พระพุทธองค์ทรงตรัสให้พระภิกษุสามเณรเป็นอยู่ด้วยอาหารบิณฑบาตที่ชาวบ้านเขาถวาย เพราะฉะนั้น การออกบิณฑบาตจึงเป็นวิถีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมสำหรับบรรพชิต จึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเป็นกรณีศึกษาของบรรพชิต ที่พึงประพฤติปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันเพื่อการดำรงชีพ สร้างอัตตโยชน์ ปรัตถประโยชน์ และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ตามพุทธานุญาตพระพุทธเจ้าในอดีตทุก ๆ พระองค์ก็ประพฤติปฏิบัติกิจวัตรข้อบิณฑบาตนี้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นพระที่ปึงกรพุทธเจ้า พระโกณฑัญญะพุทธเจ้า พระมังคลพุทธเจ้า พระสุมนพุทธเจ้า โสภิตพุทธเจ้า เป็นต้น ทรงถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ต่างก็ดำรงชีวิตด้วยอาศัยอาหารที่ผู้อื่นถวาย เพื่อสร้างประโยชน์สุข แก่กุลแก่สรพสัตว์ทั้งปวง การบิณฑบาตจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพุทธวงศ์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นถึงศาสดา ก็ให้ความสำคัญกับการบิณฑบาตในฐานะเป็นพุทธกิจ คือกิจที่พระองค์ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน ไม่ว่าพระองค์จะเสด็จไปประทับ ณ แห่งหนตำบลใดก็ได้ทรงละกิจข้อบิณฑบาตนี้ การเสด็จออกบิณฑบาตของพระองค์นั้นมีประโยชน์มากมาย ทรงถือว่าการบิณฑบาตเป็นการโปรดสัตว์ ช่วยให้ชาวบ้านได้มีโอกาสบำเพ็ญทาน ได้ฟังธรรมการบิณฑบาตมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอาชีวปริสุทธิ กล่าวคือเป็นอาชีพที่บริสุทธิ์สำหรับนักบวช ผู้ละบ้านเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับบ้านเรือนแล้ว พระภิกษุสงฆ์ต้องไม่ดำรงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพคฤหาสน์บ้าน ด้วยการหลอกลวงหรือด้วยอาการอื่นใดที่ไม่เอื้อต่อพระธรรมวินัย มีความ

^{๒๐} สนทนากลุ่ม อาจารย์เฒะจิต คุ้มท้าว ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สนทนากลุ่ม ดร.ธเนศชัย พัฒนะสิงห์, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} สนทนากลุ่ม พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย, ปธ.๔ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

เป็นอยู่ที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ สันโดษด้วยปัจจัย ๔ มุ่งกระทำกิจอย่างสูงคือการฝึกจิตให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง นอกจากนี้การบิณฑบาตยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นธุดงค์วัตร อันเป็นการฝึกหัดพัฒนาทางจิต ได้แก่ การสมาทานองค์แห่งผู้ถือเทวบิณฑบาตเป็นวัตร สมาทานองค์แห่งผู้ถือเทวบิณฑบาตไปตามลำดับเป็นวัตร สมาทานองค์แห่งผู้ถือนั่งฉัน ณ อาสนะเดียวเป็นวัตร สมาทานองค์แห่งผู้ถือฉันเฉพาะในบาตรเป็นวัตร สมาทานองค์แห่งผู้ถือห้ามภตที่ถวายเป็นวัตร เป็นต้น เพื่อความเป็นอยู่อย่างสมณะ เรียบง่าย มกน้อย สันโดษ เกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการบิณฑบาตจะมีความสำคัญในหลายๆ ด้าน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่การบิณฑบาตก็เป็นวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร ไม่ใช่เป็นศีล ไม่ใช่เป็นข้อบังคับ ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามเณรสามารถรับนิมนต์ได้ การรับนิมนต์ไปฉันอาหารที่บ้านของคฤหัสถ์ก็เรียกว่า การรับบิณฑบาต ต่างกันแต่ไม่ได้อุ้มบาตรออกไปเดินตามบ้านของคนนั้นคนนี้นั่น^{๒๓}

๕. แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในการทำบุญตักบาตร

แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในการทำบุญตักบาตรพบว่าบิดา มารดาควรปลูกฝังให้วัยรุ่นเข้าวัดทำบุญตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เกิดความรักและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โรงเรียนควรมีกิจกรรมที่ตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาเพื่อที่ครูและนักเรียนจะได้ทำบุญและเป็นแบบอย่างให้กับวัยรุ่นในการทำบุญตักบาตร วันสำคัญทางศาสนาก็มักจะพากันไปทำบุญตักบาตรที่วัด แต่บางครั้งเช่นในเทศกาลปีใหม่ และตรุษสงกรานต์ จะมีการชุมนุมตามที่กำหนดไว้ เช่น ในโรงเรียน ในสถาบัน หรือในบริเวณใดบริเวณหนึ่งแล้วแต่จะนัดหมายกัน นอกจากนี้ยังมีการตักบาตรที่มีชื่อเฉพาะอีก เช่น ตักบาตรเทโว ตักบาตรข้าวสาร ตักบาตรดอกไม้ธูปเทียน พระสงฆ์ควรที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร การถวายสังฆทานเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันดังปรากฏในการสนทนากลุ่มดังนี้

“บิดา มารดาควรปลูกฝังให้วัยรุ่นเข้าวัดทำบุญตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เกิดความรักและศรัทธาในพระพุทธศาสนา”^{๒๔}

โรงเรียนควรมีกิจกรรมที่ตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาเพื่อที่ครูและนักเรียนจะได้ทำบุญและเป็นแบบอย่างให้กับวัยรุ่นในการทำบุญตักบาตร”^{๒๕}

วันสำคัญทางศาสนาก็มักจะพากันไปทำบุญตักบาตรที่วัด แต่บางครั้งเช่นในเทศกาลปีใหม่ และตรุษสงกรานต์ จะมีการชุมนุมตามที่กำหนดไว้ เช่น สนามหลวง พุทธมณฑล ในโรงเรียน ในสถาบัน หรือในบริเวณใดบริเวณหนึ่งแล้วแต่จะนัดหมายกัน นอกจากนี้ ยังมีการตักบาตรที่มีชื่อเฉพาะอีก เช่น ตักบาตรเทโว ตักบาตรข้าวสาร ตักบาตรดอกไม้ธูปเทียน”^{๒๖}

พระสงฆ์ควรที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร การถวายสังฆทานเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน”^{๒๗}

^{๒๓}พระราชญาณวิสิฐ และคณะ, รวบรวมและเรียบเรียง, “คู่มือการศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา” พิมพ์ครั้งที่ ๕, (นครปฐม : พิมพ์ที่ บริษัท เพชรเกษม พรินตติ้ง กรุ๊ป จำกัด นครปฐม, ๒๕๕๓), หน้า๔๔ -๕๐.

^{๒๔}สนทนากลุ่ม ดร.ธเนศชัย พัฒนะสิงห์, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕}สนทนากลุ่ม พระครูสุนทรวิจิตร, ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖}สนทนากลุ่ม อาจารย์โมเชิด คุ่มท้าว ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗}สนทนากลุ่ม ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

จากการสนทนากลุ่มแนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในการทำบุญตักบาตร คือการทำ ความเข้าใจในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการบิณฑบาตของพระภิกษุ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้พระภิกษุ สามเณรนั่งห่มให้เรียบร้อย เป็นปริณทล คือ ให้นั่งสงบ โดยด้านบนจะต้องปิดสะดือด้านล่างจะอยู่ ตรงกลางระหว่างแข้ง ส่วนการห่มจีวร ต้องห่มคลุมให้เรียบร้อย ไม่เปิดไหล่ ชายจีวรด้านล่างต้องไม่ กวดพื้น โดยทา ชายจีวรทั้ง ๒ ข้างให้เสมอกันเวลาออกไปบิณฑบาต และทรงอนุญาตให้ใช้ประคดเอว เพื่อกันไม่ให้ผ้าที่นุ่งหลุด บทบัญญัติเกี่ยวกับการโคจรบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงบัญญัติห้ามไม่ให้ พระภิกษุ สามเณรเข้าไปบิณฑบาตยังสถานที่ที่เรียกว่า อโคจร หมายถึง สถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่ บรรพชิตเสี่ยงต่อการเสียหายที่จะเกิดขึ้น เช่น ร้านขายสุรา ที่อยู่ของหญิงขายบริการ บ่อนก่อนพนัน เป็นต้นสถานที่ใดเสี่ยงต่อการตำหนิ ตีเตียนและโพนทะนาของชาวบ้าน ล้วนเป็นที่อโคจรทั้งสิ้น ลักษณะการโคจรบิณฑบาต จะต้องมีความสำรวม ระวัง คุ่มครองทวารทั้ง ๖ สายตามองทอดลงเบื้อง ต่ำสติสัมปชัญญะอยู่ทุกขณะแห่งการก้าว เดินบิณฑบาต

บทบัญญัติเกี่ยวกับกิริยามารยาทในการรับบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้ พระภิกษุสามเณรรับบิณฑบาตด้วยความเคารพ ให้ความสำคัญในบาตรขณะรับบิณฑบาต ให้รู้จัก ประมาณในการรับอาหาร ไม่รับจนล้นขอบบาตร ให้รับพอเหมาะกันทั้งข้าวแกงและกับ ให้เพียงพอแก่ ความต้องการของร่างกายที่จะเป็นอยู่ได้ภายในวันหนึ่ง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการรับอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงอนุญาตเนื้อที่ประกอบด้วย เหตุ ๓ ประการ คือ เนื้อที่ตนไม่เห็น เนื้อที่ตนไม่ได้ยิน และเนื้อที่ตนไม่สงสัยอาหารที่ทำด้วยแปงทุก ชนิด ผักสดทุกชนิด อาหารจำพวกน้ำมัน น้ำผลไม้คั้น ทรงห้ามไม่ให้พระภิกษุรับอาหารจากมือของ ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ผู้เข้าไปในละแวกบ้าน จากสกุลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสขะทรงกำหนดไม่ให้พระภิกษุ สามเณรรับอาหารมากเกินไป บาตรในที่นั่งนั้นๆ แล้วให้นามมาแบ่งปันกันให้รู้จักประมาณโดยการรับ คือ รับพออิ่มท้อง รับเพื่อความเอ็นดู เพื่อการรักษา เพื่อการอนุเคราะห์ตระกูล

บทบัญญัติเกี่ยวกับการแบ่งปันอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุ สามเณรนำอาหารบิณฑบาตมาแบ่งปันกันได้ แบ่งปันให้กับพระอุปัชฌาย์ได้ นำไปแจกแก่พวกคนกิน เเดนได้ ถวายแก่สงฆ์ได้ ให้เป็นของส่วนบุคคลได้ ให้ภิกษุณีได้ และทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุ สามเณรภิกษุณีให้ของเคี้ยวหรือของฉั่นแก่อะเจลกปริพาชกปริพาชิกาด้วยมือของตน ห้ามไม่ให้แก่ นักแสดงละคร นักฟ้อน เป็นต้น เพื่อให้เขาสรรเสริญคน ห้ามไม่ให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตน แก่คฤหัสถ์ แก่นักบวชชาย นักบวชหญิง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการฉันอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงห้ามการฉันปริมปรโภชนะ เมื่อบอกเลิกแล้วห้ามเคี้ยวหรือฉั่นอาหารอีก ห้ามไม่ให้พระภิกษุฉันอาหารในเวลาวิกาลห้ามฉันอาหาร ที่ยังไม่มีผู้ถวาย ห้ามฉันอาหารที่เก็บไว้ค้างคืน ทรงบทบัญญัติเกี่ยวกับกิริยามารยาทในการฉันอาหาร บิณฑบาต เอาไว้ในเสขียวัตตรมากมาย เช่น ฉันทบิณฑบาตโดยเคารพ ฉันทบิณฑบาตพอเหมาะกับแกง ไม่ ทำคำข้าวให้ใหญ่เกิน ไม่ฉันท่าเสียงดังจ๊ับๆ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการฝึกให้มีสติสัมปชัญญะอยู่ ตลอดเวลา และเป็นการรักษาสุขภาพอนามัยด้วย

บทบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตร บาตรเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีพของพระภิกษุ สามเณร จึงต้องมีการดูแลรักษาเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการฝึกหัดพัฒนาจิตให้มีสติสัมปชัญญะอยู่ ตลอดเวลา ทรงบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตรเอาไว้ ไม่ให้ใช้บาตรรองรับเศษอาหาร ให้เช็ด

บาตรเสียก่อนแล้วจึงค่อยผึ่งแดดเก็บไว้ ให้ผึ่งแดดสักชั่วครู่แล้วจึงค่อยเก็บ ทรงอนุญาตที่วางบาตรไม่ผึ่งวางบาตรไว้ที่ริมตมไม้ ทรงอนุญาตให้ใช้ถลกบาตร ไม่ผึ่งแขวนบาตรไว้ ไม่ผึ่งเก็บบาตรไว้บนเตียง ไม่ผึ่งวางบาตรไว้บนตัก ไม่ผึ่งเก็บบาตรไว้บนกลด ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามารถใช้บาตรครองได้เพียงใบเดียว หากมีรอยซ่อมไม่เกิน ๕ แห่งห้ามออกปากขอบาตรใบใหม่ ไม่ให้ทำการสะสมบาตร

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

การบิณฑบาตมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของพระภิกษุสามเณร พระพุทธรองค์ทรงตรัสให้พระภิกษุสามเณรเป็นอยู่ด้วยอาหารบิณฑบาตที่ชาวบ้านเขาถวายเพราะฉะนั้น การออกบิณฑบาตจึงเป็นวิถีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมสำหรับบรรพชิต จึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นกรณีกิจของบรรพชิต ที่พึงประพฤติปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันเพื่อการดำรงชีพ สร้างอัตตประโยชน์ ปรีตประโยชน์ และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ตามพุทธานุญาตของพระพุทธเจ้าในอดีตทุกๆ พระองค์ ก็ประพฤติปฏิบัติกิจวัตร ข้อบิณฑบาตนี้บัพัญญัติเกี่ยวกับการบิณฑบาต สรุปได้ว่า พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติให้พระภิกษุสามเณรนั่งห่มให้เรียบร้อย เป็นปริณทล คือ ให้นั่งสงบ โดยด้านบนจะต้องปิดสะดือด้านล่างจะอยู่ตรงกลางระหว่างแข้ง ส่วนการห่มจีวร ต้องห่มคลุมให้เรียบร้อย ไม่เปิดไหล่ ชายจีวรด้านล่างต้องไม่กวัดพื้น โดยทำชายจีวรทั้ง ๒ ข้างให้เสมอกันเวลาออกไปบิณฑบาต และทรงอนุญาตให้ใช้ประคดเอวเพื่อกันไม่ให้ผ้าที่นุ่งหลุด บทบัญญัติเกี่ยวกับการโคจรบิณฑบาต พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุ สามเณรเข้าไปบิณฑบาตยังสถานที่ ที่เรียกว่า อโคจร หมายถึง สถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่บรรพชิตเสี่ยงต่อการเสียหายที่จะเกิดขึ้น เช่น ร้านขายสุรา ที่อยู่ของหญิงขายบริการ บ่อนก่อนพนัน เป็นต้น สถานที่ใดเสี่ยงต่อการดำเนินคดีและโพนทะนาของชาวบ้าน ล้วนเป็นที่อโคจรทั้งสิ้น ลักษณะการโคจรบิณฑบาต จะต้องมีความสำรวมระวัง คุ่มครองทวารทั้ง ๖ สายตามองทอดลงเบื้องต่ำ มีสติสัมปชัญญะอยู่ทุกขณะแห่งการก้าวเดินบิณฑบาต

บทบัญญัติเกี่ยวกับกิริยามารยาทในการรับบิณฑบาต พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติให้พระภิกษุสามเณรรับบิณฑบาตด้วยความเคารพ ให้ความสำคัญในบาตรขณะรับบิณฑบาต ให้รู้จักประมาณในการรับอาหาร ไม่รับจนล้นขอบบาตร ให้รับพอเหมาะกันทั้งข้าวแกงและกับ ให้เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายที่จะเป็นอยู่ได้ภายในวันหนึ่ง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการรับอาหารบิณฑบาต พระพุทธรองค์ทรงอนุญาตเนื้อที่ประกอบด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ เนื้อที่ตนไม่เห็น เนื้อที่ตนไม่ได้ยิน และเนื้อที่ตนไม่สงสัยอาหารที่ทำด้วยแปงทุกชนิด ผักสดทุกชนิด อาหารจำพวกน้ำมัน น้ำผลไม้คั้น ทรงห้ามไม่ให้พระภิกษุรับอาหารจากมือของภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ผู้เข้าไปในละแวกบ้าน จากสกุลที่สงฆ์สมมติว่าเป็นเสขะทรงกำหนดไม่ให้พระภิกษุสามเณรรับอาหารมากเกินไป บาตรในที่นั้นๆ แล้วให้นำมาแบ่งปันกันให้รู้จักประมาณโดยการรับ คือ รับพออิ่มท้อง รับเพื่อความเอ็นดู เพื่อการรักษา เพื่อการอนุเคราะห์ตระกูล

บทบัญญัติเกี่ยวกับการแบ่งปันอาหารบิณฑบาต พระพุทธรองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามเณรนำอาหารบิณฑบาตมาแบ่งปันกันได้ แบ่งปันให้กับพระอุปัชฌาย์ได้ นำไปแจกแก่พวกคณิกินเดนได้ ถวายแก่สงฆ์ได้ ให้เป็นของส่วนบุคคลได้ ให้ภิกษุณีได้ และทรงบัญญัติห้ามไม่ให้พระภิกษุสามเณรภิกษุณีให้ของเคี้ยวหรือของฉั่นแกล่แจกปริพาชกปริพาชิกาด้วยมือของตน ห้ามไม่ให้แก่

นักแสดงละคร นักฟ้อน เป็นต้น เพื่อให้เขาสรรเสริญคน ห้ามไม่ให้ของเคี้ยวของบริโภคด้วยมือของตน แก่คฤหัสถ์ แก่นักบวชชาย นักบวชหญิง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการฉันอาหารบิณฑบาต พระพุทธองค์ทรงห้ามการฉันปริมปรโภชนะ เมื่อบอกเลิกแล้วห้ามเคี้ยวหรือฉันอาหารอีก ห้ามไม่ให้พระภิกษุฉันอาหารในเวลาวิกาลห้ามฉันอาหารที่ยังไม่มีผู้ถวาย ห้ามฉันอาหารที่เก็บไว้ค้างคืน ทรงบทบัญญัติเกี่ยวกับกิจกรรมารยาทในการฉันอาหารบิณฑบาต เอาไว้ในเสขียวัตตรมากมาย เช่น ฉันบิณฑบาตโดยเคารพ ฉันบิณฑบาตพอเหมาะแก่กับแกง ไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่เกิน ไม่ฉันทำเสียงดังจ๊ับๆ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการฝึกให้มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา และเป็นการรักษาสุขภาพอนามัยด้วย

บทบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตร บาตรเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีพของพระภิกษุสามเณร จึงต้องมีการดูแลรักษาเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการฝึกหัดพัฒนาจิตให้มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา ทรงบัญญัติเกี่ยวกับการดูแลรักษาบาตรเอาไว้ ไม่ให้ใช้บาตรรองรับเศษอาหาร ให้เช็ดบาตรเสียก่อนแล้วจึงค่อยผึ่งแดดเก็บไว้ ให้ผึ่งแดดสักชั่วครู่แล้วจึงค่อยเก็บ ทรงอนุญาตที่วางบาตรไม่พียงวางบาตรไว้ที่ริมตั่งไม้ ทรงอนุญาตให้ใช้ถลกบาตร ไม่พียงแขวนบาตรไว้ ไม่พียงเก็บบาตรไว้บนเตียง ไม่พียงวางบาตรไว้บนตัก ไม่พียงเก็บบาตรไว้บนกลด ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสามารถใช้บาตรครองได้เพียงใบเดียว หากมีรอยซ่อมไม่เกิน ๕ แห่งห้ามออกปากขอบาตรใบใหม่ ไม่ให้ทำการสะสมบาตร

ตามธรรมชาติของวัยรุ่นนั้น วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองสิ่งใหม่ๆ ที่ตนสนใจ ทั้งในเรื่องหลักการและแนวคิดต่างๆ เรื่องที่ทำหาย รวมถึงเรื่องเร้นลับ นอกจากนี้ วัยรุ่นยังมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเอง แก้ไขข้อบกพร่องของตน และมีความมุ่งมั่น ในงานที่รับผิดชอบ วัยรุ่นจึงมักใช้เวลาว่าง ในการตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ทางเลือกของวัยรุ่นในการใช้เวลาว่างอาจเป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์ หรือเกิดโทษต่อตัววัยรุ่นเอง หรือต่อสังคม พรพิมล เจียมนาคินทร์ กล่าวว่า กิจกรรมบันเทิงที่วัยรุ่นเลือกปฏิบัติ นั้น เกิดขึ้นจากเหตุผลเพียงข้อเดียว นั่นคือ เพื่อให้ร่างกายผ่อนคลายความตึงเครียด และความกดดันที่เกิดขึ้นในโรงเรียน หรือจากงานที่ได้รับมอบหมายจากที่บ้าน กิจกรรมนันทนาการต่างๆ ที่วัยรุ่นสนใจ มักจะเกี่ยวข้องกับความถนัดของตัววัยรุ่นเอง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านของวัยรุ่น อันได้แก่ ทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การทำงานพิเศษหรือการทำกิจกรรมนันทนาการของวัยรุ่นอาจเกิดผลกระทบต่อการเรียน หรือเกิดผลเสียต่อตัวของวัยรุ่นเองได้ หากวัยรุ่นไม่รู้จักรจัดการสรรเวลาที่เหมาะสม หรือมีการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด สิ่งผิดกฎหมาย หรือคบเพื่อนที่ไม่ดี ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมาดังที่ปรากฏเป็นข่าวบ่อยครั้ง

การทำบุญตักบาตร เป็นการทำบุญที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จักและปฏิบัติมากกว่าการทำบุญประเภทอื่นๆ การตักบาตรนั้น ยังถือว่าเป็นการทำบุญประจำวันของชาวพุทธ และชาวพุทธไทยเชื่อว่าการออกบิณฑบาตของพระสงฆ์เป็นการช่วยโปรตสัตว์ที่อยู่ในอบายภูมิ เช่น เป็ด กล้วย ให้ได้รับส่วนบุญ ด้วยเหตุผลทางจริยธรรม การทำบุญตักบาตรจะสมบูรณ์ได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ๑) ต้องเตรียมใจให้พร้อม มีเจตนาให้บริสุทธิ์ทั้ง ๓ ขณะ คือ ก่อนถวาย ตั้งใจเสียสละอย่างแท้จริง ขณะถวายก็มีใจเลื่อมใส ถวายด้วยความเคารพ หลังจากถวายแล้ว ต้องยินดีในทานของตนเองจิตใจเบิกบานเมื่อนึกถึงทานที่ตนเองได้ถวายไปแล้ว การทำใจให้ได้ทั้ง ๓ ขณะดังกล่าวนี้ นับว่ายากมาก เพราะมีเหตุปัจจัยหลายอย่างที่อาจทำให้จิตใจของเราเศร้าหมองในขณะใดขณะหนึ่งได้ ๒) ผู้รับ คือ พระภิกษุ

สามเณร เป็นผู้สำรวมระวัง มีข้อวัตรปฏิบัติที่ดั่งตามพระธรรมวินัย ฝึกศึกษาเล่าเรียน ๓) สิ่งของที่ถวาย จะต้องได้มาด้วยวิธีที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทำให้เขาได้รับความเดือดร้อน และที่สำคัญคือสิ่งนั้นต้องเหมาะสมแก่พระภิกษุสามเณรด้วย

การที่จะเสริมสร้างพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร นั้น ควรปลูกฝังให้วัยรุ่นเข้าวัดทำบุญตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เกิดความรักและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โรงเรียนควรมีกิจกรรมที่ตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา เพื่อที่ครูและนักเรียนจะได้ทำบุญและเป็นแบบอย่างให้กับวัยรุ่น ในการทำบุญตักบาตร วันสำคัญทางศาสนาก็มักจะพากันไปทำบุญตักบาตรที่วัด แต่บางคราว เช่น ในเทศกาลปีใหม่ และตรุษสงกรานต์ จะมีการชุมนุมตามที่กำหนดไว้ เช่น ในโรงเรียน สถาบัน หรือในบริเวณใดบริเวณหนึ่งแล้วแต่นัดหมายกัน นอกจากนี้ ยังมีการตักบาตรที่มีชื่อเฉพาะอีก เช่น ตักบาตรเทโว ตักบาตรข้าวสาร ตักบาตรดอกไม้ธูปเทียน พระสงฆ์ควรที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร การถวายสังฆทานเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์” มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ และ ๓) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีขั้นตอน คือ (๑) กำหนดประเด็นในการค้นคว้าให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและปัญหาการวิจัยที่ต้องการทราบ (๒) กำหนดฐานข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา อันประกอบด้วยฐานข้อมูลที่ได้จากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาหรือฎีกา ชั้นรองลงมา และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือเอกสาร บทความวิทยานิพนธ์และสารบรรณอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (๓) สังเคราะห์ข้อมูล โดยการลดทอนข้อมูล เลือกหาจุดที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ต้องการศึกษาเท่านั้น ตรวจสอบข้อมูลให้มีความถูกต้อง จากข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ซึ่งจะดำเนินการ เก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นเดียวกัน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่จากการกลั่นกรองจัดระบบข้อมูล ด้วยการจำแนก และแปลความโดยวิเคราะห์ผล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ เพื่อให้ได้ปัจจัยที่ส่งเสริมความผาสุกทางจิตวิญญาณและแนวทางเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบด้วยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ และได้กำหนดระยะการศึกษาเป็น ๓ ระยะ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ สรุปผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการทำบุญตักบาตรในพระพุทธศาสนา

การทำบุญตักบาตร เป็นการทำบุญที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จักและปฏิบัติมากกว่าการทำบุญประเภทอื่นๆ การตักบาตรนั้น ยังถือว่าการทำบุญประจำวันของชาวพุทธ และชาวพุทธไทยเชื่อว่าการออกบิณฑบาตของพระสงฆ์เป็นการช่วยโปรดสัตว์ที่อยู่ในอบายภูมิ เช่น เปรตวิสัย ให้ได้รับส่วนบุญ ด้วยเหตุผลทางจริยธรรม ในการทำบุญตักบาตรนั้น พอสรุปได้ คือ ๑) เป็นการสั่งสมบุญในแต่ละวัน เพราะการสั่งสมเป็นเหตุความสุขมาให้ ๒) เป็นการเริ่มต้นวันใหม่ด้วยการทำบุญทำให้จิตใจแจ่มใส เพื่อให้มีกำลังใจที่เข้มแข็ง เพราะผู้ที่ไม่มียศ เกียรติยศอยู่ในใจ ย่อมพ่ายแพ้ต่อบาปได้ง่าย ๓) เป็นการทำให้พึ่งคือบุญให้แก่ตนเองในอนาคต ๔) เป็นการช่วยรักษาพุทธประเพณี เพราะพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต และที่จะมาตรัสรู้ในอนาคต ด้วนแต่ดำรงพระชนม์ชีพด้วยอาหารบิณฑบาต ๕) เป็นการช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนา เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ศึกษา ปฏิบัติพระธรรมวินัย

แล้วนำมาสั่งสอนให้ประชาชน ได้รับรสแห่งพระธรรมด้วย อีกทั้งยังดำรงตนเป็นตัวอย่างด้านความประพฤติ ดีงามของสังคม ฉะนั้น ชาวพุทธควรทำบุญตักบาตรเป็นประจำทุกวัน เพื่อเป็นการสั่งสมบุญให้แก่ตนเองที่จะต้องนำไป ดุจเสบียงเดินทาง ในการท่องเที่ยวเวียนเกิดและเวียนตายอยู่ในวัฏฏสงสาร อันไม่ปรากฏเบื้องต้นและที่สุด และบุญที่สั่งสมไว้นี้ จะช่วยเกื้อกูลให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

การทำบุญตักบาตรจะสมบูรณ์ได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ๑) ต้องเตรียมใจให้พร้อม ข้อนี้นับว่าสำคัญมาก เพราะบุญที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ใจของผู้ถวาย ท่านแนะนำให้รักษาเจตนาให้บริสุทธิ์ทั้ง ๓ ขณะ คือ ก่อนถวาย ตั้งใจเสียสละอย่างแท้จริง ขณะถวาย ก็มีใจเลื่อมใส ถวายด้วยความเคารพ หลังจากถวายแล้ว ต้องยินดีในทานของตัวเองจิตใจเบิกบานเมื่อนึกถึงทานที่ตนเองได้ถวายไปแล้ว การทำใจให้ได้ทั้ง ๓ ขณะดังกล่าวนี้ นับว่ายากมาก เพราะมีเหตุปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้จิตใจของเราเศร้าหมองในขณะใดขณะหนึ่งได้ ๒) ผู้รับ คือ พระภิกษุสามเณร เป็นผู้สำรวมระวัง มีข้อวัตรปฏิบัติที่ดีงามตามพระธรรมวินัย ฝึกศึกษาเล่าเรียน พระพุทธพจน์ ทรงจำ นำมาบอกกล่าวสั่งสอนได้ และเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรเทาโรค โทสะ โมหะ จนสามารถละขาดได้อย่างสิ้นเชิง ๓) สิ่งของที่ถวาย จะต้องได้มาด้วยวิธีที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน และที่สำคัญคือสิ่งนั้นต้องเหมาะสมแก่พระภิกษุสามเณรด้วย

เมื่อองค์ประกอบ ๓ อย่างข้างต้นบริบูรณ์ สิ่งที่จะต้องทำก่อนตักบาตร คือ "การอธิษฐาน" การอธิษฐานนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะจะทำให้บุญของเราหนักแน่น ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น และยังทำให้เราทราบเป้าหมายในการทำบุญด้วย นอกจากนี้ การอธิษฐานยังสามารถสร้างพลังขึ้นในจิตใจให้มากขึ้น เป็นการสั่งสมกำลังแห่งความบากบั่น อดทน เพื่อเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ให้เราก้าวไปสู่สิ่งที่ปรารถนาได้ การอธิษฐานในขณะที่บำเพ็ญบุญนั้น ผลบุญย่อมหนุนส่งให้สำเร็จตามที่ปรารถนาไว้ ถึงแม้จะขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาสบ้างก็ตาม แต่ความดีที่ทำไว้อย่อมไม่สูญหายไปแน่นอน ฉะนั้น ก่อนตักบาตร ควรอธิษฐานโดยนั่งหรือยืนก็ได้ แล้วแต่สถานที่ที่สะดวก ยกสิ่งของที่ถวายขึ้นเสมอหน้าผาก แล้วอธิษฐานตามที่ต้องการที่ขอธรรม เป็นภาษาใดก็ได้ จะว่าในใจหรือออกเสียงเบา ๆ ก็ได้ จากนั้น จึงถวายอาหารบิณฑบาตด้วยความเคารพ ถ้ามีดอกไม้ธูปเทียนให้ถวายหลังจากที่ถวายอาหารบิณฑบาตเสร็จแล้ว ถ้าเป็นสตรีให้วางดอกไม้ธูปเทียนไว้บนฝ่าบาตร เมื่อพระปิดบาตรแล้ว

๒. ศีลาระดับระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

การศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษา ๓ ด้านคือ ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตรและด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร ผลการศึกษาพบว่า ระดับระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าสูงสุดคือด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๕) รองลงมาคือด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๗) และค่าต่ำสุดคือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๔) เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า

๑. ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา วัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๔) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านจะเห็นว่าด้านที่มีค่าสูงสุดคือข้าพเจ้าเชื่อว่าพระสงฆ์จะทำให้ข้าพเจ้าได้ใกล้ชิดกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๓) รองลงมาคือข้าพเจ้ามีความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๕) ด้านที่มีค่าต่ำสุดคือข้าพเจ้ามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย = ๒.๓๔)

๒. ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าสูงสุดคือข้าพเจ้าเชื่อว่าการตักบาตรช่วยรักษาประเพณีของชาวพุทธ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๗) รองลงมาคือข้าพเจ้าเห็นว่าการทำบุญตักบาตรทำให้จิตใจเบิกบาน (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๕) และค่าต่ำสุดคือ ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการทำบุญที่ทำให้ได้ไปสวรรค์ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๓๕)

๓. ด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าสูงสุดคือเมื่อมีโอกาสข้าพเจ้ามักจะชวนญาติมิตรไปทำบุญตักบาตรเสมอ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๕๘) รองลงมาคือข้าพเจ้าจะเตรียมอาหารสำหรับตักบาตรอย่างสุกสุลักษณะ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๙) และค่าต่ำสุดคือ ข้าพเจ้าจะทำบุญตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๓๔)

๓. แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์มีดังนี้คือ

๑) แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาพบว่า การให้ความรู้โดยมีพระสงฆ์ซึ่งเป็นแกนนำในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรทำงานในเชิงรุกคือการเข้าไปสั่งสอนธรรมกับวัยรุ่นแบบบูรณาการในโรงเรียนและชุมชน

๒) แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาพบว่า การให้การศึกษาอบรมในพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ได้แก่ ปัจจัยภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต เช่น บุคคลต่าง ๆ รอบข้าง มี พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ เรียกว่า ปรโตโฆสะ ที่มีส่วนต่อการพัฒนาชีวิตของบุคคล ตลอดจนถึงสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันการศึกษา มีแหล่งความรู้ที่ดี เป็นต้น ปัจจัยภายใน คือ การคิดไตร่ตรองพิจารณาใคร่ครวญด้วยตัวเอง ในสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจต่อปรากฏการณ์หรือสภาวะนั้นตามความเป็นจริง การคิดลักษณะนี้เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ได้แก่ การคิดในใจแยบคาย คิดเป็นระบบและนำมาฝึกฝนปฏิบัติ

๓) แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระสงฆ์พบว่า การสร้างความตระหนักและปลูกฝังให้วัยรุ่นมีศรัทธา มีศีล เชื่อกรรม มุ่งกรรม มีศรัทธาโดยพระสงฆ์ควรมีวิธีการในการอบรมสั่งสอนและเข้าถึงวัยรุ่น มีวิธีการสั่งสอนที่หลากหลายโดยผ่านสื่อมัลติมีเดีย ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแบบเชิงรุกคือการให้บ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนเอื้อต่อกันคือทั้งบ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน

๔) แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์พบว่า การที่จะทำให้วัยรุ่นเกิดความเข้าใจในวัตรปฏิบัตินั้น ควรที่จะให้คณะสงฆ์มีมาตรการในการสอดส่องดูแลพฤติกรรม

พระสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยให้เป็นระบบ ควรมีการจัดให้เรียนธรรมศึกษาในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีการเสริมแรงในด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรมและเชิงประจักษ์ ควรมีช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารด้านที่ดีของพระสงฆ์อย่างทั่วถึงและเป็นระบบแบบแผนโดยความร่วมมือของชุมชน

๕) แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในการทำบุญตักบาตรพบว่าบิดา มารดาควรปลูกฝังให้วัยรุ่นเข้าวัดทำบุญตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เกิดความรักและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โรงเรียนควรมีกิจกรรมที่ตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาเพื่อที่ครูและนักเรียนจะได้ทำบุญและเป็นแบบอย่างให้กับวัยรุ่นในการทำบุญตักบาตร วันสำคัญทางศาสนาก็มักจะพากันไปทำบุญตักบาตรที่วัด แต่บางครั้งเช่นในเทศกาลปีใหม่ และตรุษสงกรานต์ จะมีการชุมนุมตามที่กำหนดไว้ เช่น ในโรงเรียน ในสถาบัน หรือในบริเวณใดบริเวณหนึ่งแล้วแต่จะนัดหมายกัน นอกจากนี้ยังมีการตักบาตรที่มีชื่อเฉพาะอีก เช่น ตักบาตรเทโว ตักบาตรข้าวสาร ตักบาตรดอกไม้ธูปเทียน พระสงฆ์ควรที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร การถวายสังฆทานเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

๕.๒ อภิปรายผล

การทำบุญตักบาตร เป็นการทำบุญที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จักและปฏิบัติมากกว่าการทำบุญประเภทอื่นๆ การตักบาตรนั้น ยังถือว่าการทำบุญประจำวันของชาวพุทธ และชาวพุทธไทยเชื่อว่าการออกบิณฑบาตของพระสงฆ์เป็นการช่วยโปรดสัตว์ที่อยู่ในอบายภูมิ เช่น เปรตวิสัย ให้ได้รับส่วนบุญ ด้วยเหตุผลทางจริยธรรม การทำบุญตักบาตรจะสมบูรณ์ได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ๑) ต้องเตรียมใจให้พร้อม มีเจตนาให้บริสุทธิ์ทั้ง ๓ ขณะ คือ ก่อนถวาย ตั้งใจเสียสละอย่างแท้จริง ขณะถวายก็มีใจเลื่อมใส ถวายด้วยความเคารพ หลังจากถวายแล้ว ต้องยินดีในทานของตัวเองจิตใจเบิกบานเมื่อนึกถึงทานที่ตนเองได้ถวายไปแล้ว การทำใจให้ได้ทั้ง ๓ ขณะดังกล่าวนี้ นับว่ายากมาก เพราะมีเหตุปัจจัยหลายอย่างที่อาจทำให้จิตใจของเราเศร้าหมองในขณะใดขณะหนึ่งได้ ๒) ผู้รับ คือ พระภิกษุสามเณร เป็นผู้สำรวมระวัง มีข้อวัตรปฏิบัติที่ตรงตามพระธรรมวินัย ฝึกศึกษาเล่าเรียน พระ ๓) สิ่งของที่ถวาย จะต้องได้มาด้วยวิธีที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน และที่สำคัญคือสิ่งนั้นต้องเหมาะสมแก่พระภิกษุสามเณรด้วย สอดคล้องกับ**พระสุริยนต์ทสณีนโย (น้อยสงวน)** วิจัย เรื่องการศึกษาวิเคราะห์ บิณฑบาตในฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า บิณฑบาต หมายถึง การตกลงแห่งก้อนข้าว อาหารที่ใส่ลงในบาตรของพระสงฆ์ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิถีในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์สามเณรนั้นขึ้นอยู่กับอาหารบิณฑบาต การบิณฑบาตจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นกรณียกิจ คือ กิจที่พระภิกษุสามเณรพึงกระทำเป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นพุทธวงศ์ คือ พระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต ต่างก็มีวิถีชีวิตที่อาศัยอาหารบิณฑบาตจากผู้อื่นเลี้ยงชีพ เป็นพุทธกิจ คือ กิจที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน เพื่อโปรดสรรพสัตว์ เป็นการเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์สำหรับบรรพชิต และการสมทานบิณฑบาตเป็นวัตร จัดเป็นธุดงค์ที่ช่วยขัดเกลากิเลสให้ลดน้อยลง บาตรเป็นบริวารในปัจจัยสี่ บาตรมีก่อนพุทธกาลโดยใช้ผลน้ำเต้า หรือเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ขนาดใหญ่ที่แห้ง ดินเผาเกะโหลกผี เป็นต้นของนักบวชสันยาสี เพื่อใช้รับอาหาร ท้าวหมฏิกกรมหาพรหมถวายบริวารต่อพระพุทธองค์ มีบาตรอยู่ด้วยเป็นใบแรกในพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมในการบิณฑบาตของพระสงฆ์ นั้น คือ การบิณฑบาตที่เป็นกิจวัตรประจำวันของพระสงฆ์ สามเณร จึงเป็นระเบียบประเพณีที่ดั่งงามของชาวพุทธที่ตอนเช้าตื่น

ขึ้นมาได้ทำบุญให้ทานเป็นวัฒนธรรมที่ดำรงอย่างพุทธ และวัฒนธรรมของพระสงฆ์ สามเณร ก่อนออกบิณฑบาตจะต้องตรวจตราความเรียบร้อย มีความว่า ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต เมื่อจะเข้าหมู่บ้าน พึงนุ่งห่มให้เรียบร้อย และปฏิบัติตนตามเสขียวัตร คือ การนุ่งห่มให้ได้ปริณทลอย่านุ่งผ้าแบบโจงกระเบน นุ่งปล่อยชายเหมือนงวงช้าง เหมือนหางปลา นุ่งปล่อยชายสีแดง คล้ายยกกลีบตาลตั้งร้อย หากนุ่งเป็นเช่นนั้น ทรงปรับอาบัติทุกกฏผู้ที่ล่วงละเมิด มีบทบัญญัติในสถานที่ที่ไม่ให้เข้าไปบิณฑบาต เรียกว่าที่ โอโคจร ที่ป็นต้องห้ามและกิริยามารยาทจะต้องสำรวมระวัง เพื่อจะยังความศรัทธาให้เลื่อมใสเกิดแก่อุบาสก อุบาสิกา และเอื้อเฟื้อต่อพระวินัย การรับอาหารบิณฑบาตก็รับแต่พอดี และพึงสำเหนียกว่า เราจักรับบิณฑบาตด้วยความเคารพ รับอาหารตามพุทธานุญาต และฉันอาหารด้วยความเคารพ ไม่ดูหมิ่นดูแคลนอาหารที่รับมาจากญาติโยม เป็นการฝึกพัฒนาตน บิณฑบาตในฐานะเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายในการเผยแผ่อยู่ ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านอัตตประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเองมี ๔ ประการ คือ (๑) เพื่อการดำรงชีพ (๒) เพื่อพัฒนากาย ให้แข็งแรง และให้มีกายสงบสำรวมมีความสง่างาม (๓) เพื่อพัฒนาจิต คือ เกื้อหนุนพัฒนาจิตให้มีสมาธิ มีสติสัมปชัญญะและมีความสันโดษ (๔) เพื่อพัฒนาปัญญา คือ รู้คุณค่าอาหาร ละการสะสม และรู้จักปล่อยวาง ๒) ด้านปรารถนาประโยชน์ คือ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น มี ๒ ประการ (๑) เพื่อแสดงธรรมโปรดชาวบ้าน เป็นหน้าที่เป็นการอนุเคราะห์ชาวบ้านให้มีความรู้ในการดำเนินชีวิต (๒) เพื่อส่งเสริมชาวบ้านบำเพ็ญบุญ ให้ท่านลดความตระหนี่ เพื่อความสุขในปัจจุบัน และก่อบุญเพิ่มกุศล ในภพหน้า ๓) ด้านศาสนประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ในทางศาสนามี ๒ ประการ คือ (๑) เพื่อสืบทอดพระวินัย โดยการประพฤติ ปฏิบัติตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติเอาไว้ เพื่อความสำรวมและความผาสุกของหมู่สงฆ์ (๒) เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะการบิณฑบาตเป็นการออกประกาศพระศาสนาทั้งทางตรงทางอ้อม มีโอกาสแสดงธรรมให้ประชาชนละการทำชั่ว ตั้งอยู่ในความดี ทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส^๑ **พระมหาวัฒนา ปณฺญาทีโป (คำเคน)** วิจัยเรื่อง ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการปัจจัย ๔ ของพระสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กล่าวไว้ว่า การถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร มีส่วนช่วยให้ศีลบริสุทธิ์ได้ง่าย เพราะการเที่ยวบิณฑบาตย่อมได้อาหารที่นับว่าบริสุทธิ์ คือไม่ต้องแสวงหาจากการประจบคฤหัสถ์ หรือประกอบเครื่องจานวิชาทำนายนายทัก ดูดวง บอกใบ้ ทำการซื้อขาย เป็นต้น อีกทั้งยังช่วยให้ได้สงเคราะห์ผู้คนที่หวังบุญกุศลตามบ้านต่างๆ ถึงที่อยู่ เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิ์ทำบุญได้เท่าเทียมกัน

ระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าสูงสุด คือด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร (ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๕) รองลงมาคือด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๗) และค่าต่ำสุดคือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๔) ที่ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนามีค่าน้อยเนื่องจากปัจจุบัน

^๑พระสุริยนต์ทสฺสนีโย (น้อยสงวน) “การศึกษาวิเคราะห์ บิณฑบาตในฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก.

มีข่าวสารที่เกี่ยวกับการประเพณีปฏิบัติที่เหมาะสม ดังนั้น ควรที่จะได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ^๒ มีความสอดคล้องกับ **ศนิกานต์ ศรีมณีและคณะ** ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ และพฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ นั้น มีการรับรู้ประโยชน์ของอาหารที่ตักบาตร หรือถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยรวม และแยกรายด้าน ได้แก่ด้านอาหาร และด้านเครื่องดื่ม จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ของอาหารที่ตักหรือถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ของประชาชน ประเภทของอาหารที่ตักบาตร ทักษะต่อการทำบุญ ระดับการศึกษาของประชาชน, และอายุของประชาชน ($r = .067$) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ในเขตภาษีเจริญ ปัจจัยดังกล่าวสามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ ได้ร้อยละ ๒๒.๘ ทั้งนี้ พบว่าปัจจัยที่สามารถร่วมอธิบายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การรับรู้ประโยชน์ของอาหารที่ตักบาตรหรือถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ของประชาชน, ประเภทของอาหารตักบาตร, การรับรู้อุปสรรคของพระภิกษุสงฆ์ และการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ การวิจัยนี้ มีข้อเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและทุกภาคส่วนในชุมชน ควรส่งเสริมความรู้หรือจัดโปรแกรมเกี่ยวกับประโยชน์ของอาหารที่ตักบาตรหรือถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ให้แก่ประชาชน และควรส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์มีการรับรู้ประโยชน์ของอาหารเพิ่มขึ้น^๓

แนวทางการจะเสริมสร้างพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรนั้นควรปลูกฝังให้วัยรุ่นเข้าวัดทำบุญตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เกิดความรักและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โรงเรียนควรมีกิจกรรมที่ตักบาตรในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา เพื่อที่ครูและนักเรียนจะได้ทำบุญ และเป็นแบบอย่างให้กับวัยรุ่นในการทำบุญตักบาตร วันสำคัญทางศาสนาก็มักจะพากันไปทำบุญตักบาตรที่วัด แต่บางครั้ง เช่น ในเทศกาลปีใหม่ และตรุษสงกรานต์ จะมีการชุมนุมตามที่ที่กำหนดไว้ เช่น ในโรงเรียน ในสถาบัน หรือในบริเวณใดบริเวณหนึ่งแล้วแต่จะนัดหมายกัน นอกจากนี้ยังมีการตักบาตรที่มีชื่อเฉพาะอีก เช่น ตักบาตรเทโว ตักบาตรข้าวสาร ตักบาตรดอกไม้ธูปเทียน พระสงฆ์ควรที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร การถวายสังฆทานเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑.วัยรุ่นควรมีการทำกิจกรรมในการทำบุญตักบาตรร่วมกับครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ
- ๒.พระสงฆ์ควรมีการส่งเสริมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นด้วยการขอความร่วมมือกับสถานศึกษา ชุมชน โดยการทำกิจกรรมวัยรุ่น วัยใสร่วมใจใส่บาตร

^๒พระมหาวิพัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน), “ ศึกษาเรื่องการบริหารปัจจัย ๔ ของพระสงฆ์ที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๗๙.

^๓ศนิกานต์ ศรีมณีและคณะ, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์และพฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, **รายงานวิจัย**, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๖), หน้า ก – ข.

๓. เทศบาลควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการทำบุญตักบาตรวันพระร่วมกับชุมชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของวัยรุ่นเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับปานกลางจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ พระสงฆ์และโรงเรียนควรมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบในการปลูกฝังความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่วัยรุ่นในจังหวัดบุรีรัมย์

แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ คือ พระสงฆ์ควรสร้างความตระหนักและปลูกฝังให้วัยรุ่นมีศรัทธา มีศีล เชื่อกรรม มุ่งกรรม โดยพระสงฆ์ควรมีการอบรมสั่งสอนและเข้าถึงวัยรุ่นหลายวิธีการ โดยผ่านสื่อมัลติมีเดียทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแบบเชิงรุก คือการให้บ้าน วัด โรงเรียนมีส่วนเอื้อต่อกัน คือ ทั้งบ้าน วัด และโรงเรียนมีส่วนสนับสนุนกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. เปรียบเทียบพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีตัวแปรต่างกัน

๒. ความสัมพันธ์พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีตัวแปรต่างกัน

๓. ปัจจัยที่ส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมพระจันทบุรีนฤนาท.ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต. กรุงเทพมหานคร:มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

กระทรวงศึกษาธิการ. ชุดการศึกษาด้วยตนเอง: การแนะแนวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับที่ ๒ ครูสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการแนะแนว. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

จำนงค์ ทองประเสริฐ.พระพุทธรูปศาสนากับสังคมและการเมือง.พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทต้นอ้อแกรมมีจำกัด, ๒๕๓๙.

ชุตีระ ระบอบ และคณะ.ระเบียบวิธีวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ชุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.

ธ. ธรรมศรี (นามแฝง). อานิสงค์ ๑๐๘ กัณฑ์. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียงจงเจริญ,มปป..

ธนิต อยู่โพธิ์.อานุภาพประปริตต์, พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ธรรมสภา.อสีติมหาเถระสาวก. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑.

บุญชม ศรีสะอาด.การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

ประยุทธ์ หลงสมบุญ.พจนานุกรมมคร – ไทย. กรุงเทพมหานคร : อาทรการพิมพ์,มปป..

ประยูร ดิษฐานพงศ์.พ.ต.อ..ทำบุญอย่างไรจึงจะได้บุญ.กรุงเทพมหานคร: ไพลิน, ๒๕๔๗.

ปิ่น มุกกันต์.พ.อ..ประมวลศัพท์ ๖ ทาง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สารมวลชน, ๒๕๓๔.

_____.มงคลชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, ๒๕๐๒), หน้า ๑๖๙.

_____.ประมวลศัพท์ ๖ ศาสนา.พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสารมวลชนจำกัด, ๒๕๓๔.

พระเทพสุทธภิเวี (พิจิตร ฐิตวณโณ).โทษของกาม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ).บุญยิ่งกว่าบุญ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง,๒๕๔๘.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิเถร). มงคล ๓๘ ประการ. พิมพ์ครั้งที่ ๙.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สัมปชัญญะ, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **สอนนาค – สอนทิตชีวิตพระ ชีวิตชาวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒.

_____ **.พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘.
กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่การพิมพ์, ๒๕๕๓.

_____ **.พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์** (ชำระเพิ่มเติม ช่วงที่ ๑/เสริม). พิมพ์ครั้งที่ ๑๔.
กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์, ๒๕๕๓.

_____ **.พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระราชญาณวิสิฐ และคณะ. รวบรวมและเรียบเรียง. **“คู่มือการศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา”**. พิมพ์
ครั้งที่ ๕. นครปฐม: พิมพ์ที่ บริษัท เพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด นครปฐม, ๒๕๕๓.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พุทธทาสภิกขุ. **คำสอนสำหรับผู้บวชใหม่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๓.
ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

วศิน อินทสระ. **สาระสำคัญแห่งมงคล ๓๘**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๓๐.

วิเชียร มีผลกิจ สุริย์ มีผลกิจ รวบรวมและเรียบเรียง. **พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา**. กรุงเทพมหานคร:
บริษัทคอมฟอร์ม จำกัด, ๒๕๔๓.

ศรีเรือน แก้วกังวาน. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

สชา จันทน์เอม. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **บุญเป็นหลักใหญ่ของโลก**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและ
สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธมฺมธโร). **มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ธรรมสภา, ๒๕๓๙.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **สารานุกรมพระพุทธศาสนาประมวลจากพระ
นิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมทรง ปุณฺณฤทธิ. **มารยาทชาวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๙.

สมพร เจริญพงศ์. **พจนานุกรมไทยฉบับพิสดาร**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือ
ธรรม, ๒๕๔๘.

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. **จิตวิทยาในห้องเรียน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์
, ๒๕๒๑.

สุชีพ ปุณฺณญาภาพ. **พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ .พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ อังกฤษ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
 สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์.พุทธศาสน์.พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.
 เสถียร โกเศศ.ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๐.
 หลวงเทพรัตนคุณิษฐ์ (ทวี ธรรมธัช).ธาตุปฐพีปิภา. พิมพ์ครั้งที่ ๔.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย

ธีรนนท์วรรณศิริ และสมบัติ ประทักษ์กุลวงศา. การพัฒนาสัมพันธภาพวัยรุ่นและผู้สูงอายุในครอบครัวของชุมชน โพรงมะเดื่อ.วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. ปีที่ ๘. ฉบับที่ ๑.มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙.

นภาพร สังข์กระแสน. ผลการเตรียมมารดาเรื่องเพศศึกษาต่อความรู้ เจตคติ และการสอนเพศศึกษาบุตรสาววัยรุ่นตอนต้น.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๖.

พระครูโพธิชัยธรรม (บุปผาสังข์). “การศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับการให้ทานของชาวตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาเอกนรินทร์ เอกนโร. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระมหาภาสกร คุณุตตโร. “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องบุญในพระพุทธศาสนา”วิทยานิพนธ์ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหาวัฒนา ปณฺญาทีโป (คำเคน). “ ศึกษาเรื่องการบริหารปัจจัย ๔ ของพระสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาสมชาย สิริจินโท (หาซันนัท)”พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธคุณ (สมาน มุเสโอ)”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระวิจิตร ฐานุตตโร (เกิดไผ่ล้อม). “วิเคราะห์การใช้บริหารของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระสุริยนต์ทสสนโย (น้อยสงวน). “การศึกษาวิเคราะห์บิดบาตในฐานะเป็นเครื่องมือหนุนชีวิตและกุศลไถ่บาปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พีรธร บุญยรัตน์ และคณะ. “โครงการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการลดผลกระทบทางสังคมจากสถานการณ์สุราภัยกับเยาวชนไทยในอนาคต กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก”. **รายงานฉบับสมบูรณ์**. ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ๒๕๕๕, .

ศนิกันต์ ศรีมณีและคณะ. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์และพฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๖.

ศศิวรรณ กำลังเสริมสิน. “พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สุภาพ ฤทธิ์บำรุง. “ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๐”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖.

(๓) ออนไลน์

พนม เกตุมาน. **พัฒนาการวัยรุ่น**. สาขาวิชาจิตเวชเด็กและวัยรุ่น ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล. ๒๕๕๐ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.psyclin.co.th/new_page_57.htm, [๑๐ มกราคม ๒๕๕๘].

วิกิพีเดีย. **อำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์**. แหล่งที่มา (ออนไลน์) : <https://th.wikipedia.org> (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙).

(๔) หนังสือภาษาอังกฤษ

Blair ;&Jones. **Psychology of Adolescence for Teacher**. New York: Mc Millin Company, 1964.

Crow. Lester Donald. **Education in The Secondary School**. New York: America. ,1961.

Hall. **Psychology of adolescence**. New York: Holt, Rinchit and Winston , 1964.

Herlock. E.B.. **Adolescence Development**. New York: Mc Graw– Hill Kogakuka Company, 1973.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

**แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง
พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์**

คำชี้แจงแบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ ๓ เป็นข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์เป็นคำถามปลายเปิด (Open ended)

ผู้วิจัย ขอความร่วมมือจากท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง คำตอบของท่านจะเก็บไว้เป็นความลับ โดยจะใช้ประโยชน์ต่อการวิจัยเท่านั้น ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของท่าน

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ ปี

๓. ระดับผลการเรียน

☐ คะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า ๒.๐๐ ☐ คะแนนเฉลี่ยสะสมอยู่ระหว่าง ๒.๐๐ – ๒.๙๙

☐ คะแนนเฉลี่ยสะสมสูงกว่า ๓.๐๐

๔. จำนวนพี่น้องในครอบครัวรวมทั้งตัวเรา

☐ ๑ คน

☐ ๒ คน

☐ ๓ คน

☐ มากกว่า ๓ คน

๕. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ

☐ บิดา – มารดา

☐ ปู่ – ย่า ตา – ยาย

☐ ปู่ – ย่า ตา – ยาย

☐ อยู่หอพัก

๖. รายได้ครอบครัว (ต่อเดือน)

๗. การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

☐ ไม่เคยเลยในช่วง ๑ ปีที่ผ่านมา

☐ บางเดือนหรือทุกวันสำคัญทางศาสนา

☐ น้อยกว่า ๔ ครั้งต่อเดือน

☐ มากกว่า ๔ ครั้งต่อเดือน หรือทุกวันพระ

ตอนที่ ๒ พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

คำชี้แจง แบบสอบถามเพื่อการศึกษาี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ขอให้พิจารณาว่า พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในระดับใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการความคิดเห็นที่เป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

- ๕ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ มาก
- ๓ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ ปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับ น้อย
- ๑ หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

ตัวอย่างการตอบแบบสอบถาม

ข้อ ที่	ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด(๕)	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑	ข้าพเจ้ามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา		✓			

จากตัวอย่างแสดงว่า ข้าพเจ้ามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาในระดับมาก

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	<u>ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา วัดรุ่มในเขตเทศบาล</u> <u>จังหวัดบุรีรัมย์</u>					
๑	ข้าพเจ้ามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา					
๒	ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา					
๓	ข้าพเจ้ามีความศรัทธาในพระสงฆ์					
๔	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์					
๕	ข้าพเจ้าเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว					
๖	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทานจะช่วยให้ช่วยให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา					
๗	ข้าพเจ้ารู้สึกมีความโชคดีที่ได้นับถือพระพุทธศาสนา					
๘	ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระสงฆ์จะทำให้ข้าพเจ้าได้ใกล้ชิดกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา					
๙	ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นเพื่อนบุญควรแก่การถวายความเคารพ					
๑๐	ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา					
	<u>ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตรของวัดรุ่มในเขต</u> <u>เทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์</u>					
๑	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการทำบุญที่ทำให้ได้ไปสวรรค์					
๒	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการอุทิศส่วนกุศลแก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว					
๓	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการตักบาตรช่วยรักษาประเพณีของชาวพุทธ					
๔	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรจะทำให้ข้าพเจ้าพบกับความสุข					
๕	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการสืบทอดพระศาสนา					
๖	ข้าพเจ้าการทำบุญตักบาตรเป็นการทำบุญที่ได้กุศลมาก					
๗	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรของพระสงฆ์เป็นการช่วยโปรดสัตว์					
๘	ข้าพเจ้าเห็นว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการสั่งสมบุญ					
๙	ข้าพเจ้าเห็นว่าการทำบุญตักบาตรทำให้จิตใจเบิกบาน					
๑๐	ข้าพเจ้ารู้สึกมีความสุขเมื่อได้ทำบุญตักบาตร					

ข้อ ที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	<u>ด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล</u> <u>จังหวัดบุรีรัมย์</u>					
๑	ข้าพเจ้าจะเตรียมอาหารสำหรับตักบาตรอย่างถูกสุขลักษณะ					
๒	ข้าพเจ้าแต่งกายสุภาพเพื่อรอตักบาตรพระสงฆ์					
๓	ข้าพเจ้าจะนำอาหารมารอตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ					
๔	ก่อนที่จะตักบาตรข้าพเจ้าตั้งใจถวายด้วยความศรัทธา					
๕	ขณะตักบาตรข้าพเจ้ามีความสำรวม					
๖	ข้าพเจ้าทำบุญตักบาตรด้วยความเคารพในพระสงฆ์					
๗	เมื่อตักบาตรเสร็จแล้วข้าพเจ้าแสดงความเคารพพระสงฆ์ด้วยการไหว้					
๘	ข้าพเจ้าทำบุญตักบาตรอย่างสม่ำเสมอ					
๙	เมื่อมีโอกาสข้าพเจ้ามักชวนญาติมิตรไปทำบุญตักบาตรเสมอ					
๑๐	ข้าพเจ้าทำบุญตักบาตรเพราะเห็นว่าการทำบุญตักบาตรเป็นการกระทำความดี					

ตอนที่ ๓ ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่มีความตรงมาปรับปรุงแก้ไข ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ได้เสนอไปแล้วนั้น ไปทดลองใช้ (Try Out) กับวัยรุ่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเที่ยง โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach) ดังตารางต่อไปนี้

แสดงค่าความเที่ยงของแบบสอบถามการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัย	ค่าความเที่ยง
ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	.๘๗
ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร	.๘๙
ด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร	.๙๐
รวม	.๘๙

จากตาราง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach) ของแบบสอบถามกลุ่มทดลองใช้ มีค่ามากกว่า ๐.๗๐ แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นค่อนข้างสูง

การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามภายหลังจากนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

แบบสอบถามการวิจัย	ค่าความเที่ยง
ด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	.๘๗
ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญตักบาตร	.๘๙
ด้านพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร	.๘๕
รวม	.๘๙

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้ตรวจสอบเครื่องมือและผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม

รายชื่อผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญเครื่องมือจำนวน ๕ ท่านคือ

๑. พระครูสุนทรวิโรจน์จิต, ดร. อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

๒. ดร.ธนนต์ชัย พัฒนะสิงห์ อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

๓. พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย, ปธ.๙ อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

๔. อาจารย์สุทธิวิทย์ วิลัยริด, ปธ.๙ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

๕. ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม

ผู้ทรงคุณวุฒิ ๖ รูป/คน คือ

๑. พระครูสุนทรวิจิตรบัณฑิต, ดร. อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

๒. ดร. ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์ อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

๓. พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย, ป.ธ.๙ อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

๔. อาจารย์สุทธิวิทย์ วิลัยริด, ป.ธ.๙ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

๕. ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

๖. อาจารย์ไฉษิต คุ่มท้าว อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว

ภาคผนวก ง

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
 พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

ประเด็นการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์

แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อ ๓ เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนำระดับพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ มีเฉลี่ยน้อยสุด คือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา วัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๔ อยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัย จึงได้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวม ๕ ประเด็น คือ

๑. แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. แนวทางเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา
๓. แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระสงฆ์
๔. แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์
๕. แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในการทำบุญตักบาตร

โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ๖ รูป/คนคือ

๑. พระครูสุนทรวิโรจน์บัตติ, ดร. ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา
๒. อาจารย์ธำมรงค์ชัย พัฒนะสิงห์ ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา
๓. พระมหาอภิสิทธิ์ วิริโย, ป.ธ.๙ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา
๔. อาจารย์สุทธิวิทย์ วิลัยริด,ป.ธ.๙ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา
๕. ดร.วิรัตน์ ภูทองเงิน ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา
๖. อาจารย์โฆสิต คุ่มท้าว ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างสรุปแบบอุปนัย

.....

.....

.....

ประเด็นที่ ๓ แนวทางเสริมสร้างความศรัทธาในพระสงฆ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ ๔ แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ ๕ แนวทางเสริมสร้างความเข้าใจในการทำบุญตักบาตร

.....

.....

หมายเหตุ

๑. แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ โปรดพิจารณาแนวทางดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง ใน ๔ ประเด็นดังต่อไปนี้

๑.๑ ความชัดเจนครอบคลุม

๑.๒ ความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการดำเนินงานจริง

๑.๓ สิ่งที่ควรเพิ่มเติม

๑.๔ ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

๒. ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับข้อ ๑ จนครบทั้ง ๕ ด้าน

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสนตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ศธ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร รศ.ดร. เลกคัท จารุเมธีชน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุตสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภูษวชิร เขมทสสี, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัท จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปณโย, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ดร.อรรถพร ธรรมสาร
ดร.วิมล งามเกษม
ดร.อรรถพร ธรรมสาร
๒๒ ธ.ค. ๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ๙๐

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระครูสุนทรวิจิตรบวรจิต, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุดสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภักขวัชร เขมเทศลี, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่น ในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโน, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

(พระครูสุนทรวิจิตรบวรจิต, ดร.)
๒๕๘ ค.๑. ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ศธ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระครูสุนทรวิจิตรบัณฑิต, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุตสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภูษวิชัย เขมทสสี, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโณ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

(พระครูสุนทรวิจิตร,ดร.)
๒๑ ธ.ค. ๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ๕๐

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร. วิรัตน์ วุฑทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุดสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๔๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภูษัณห์ เขมทสสี, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่น ในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ๙๐

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร. วิรัตน์ อุทองอิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุตสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภูษวิชัย เขมทสสี, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่น ในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนการติดต่อประสานงานนี้สัปดาห์ต่อไปจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออโนโมนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโย, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ศธ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร. วรวิทย์ อุตทวงเงิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุตสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภูษิต ฐิตฺตมฺหา, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปญโญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ๙๐

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร

ศาสตราจารย์ ดร. ดมัท

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุดสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภูษัฏฐ์ เขมทสสี, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนการติดต่อประสานงานนี้จะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลปโย, ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ได้รับ
(ศาสตราจารย์ ดร. ดมัท)
ขอพระอาจารย์และคณาจารย์ทุกท่าน
สวัสดีครับและขอขอบคุณที่ให้ความช่วยเหลือ

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ศธ

วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ศาสตราจารย์ ดร. ดัมพ์

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุตสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภักดิ์ชัย งามทาสี, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

(ศาสตราจารย์ ดร. ดัมพ์)
อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ศธ

วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร

อาจารย์สมหมาย ปัทมพันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุตสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภูษิต ฐิตฺตฺย และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๗๙๑๖๐๑๑๖

ในโอกาสที่: ๗๙๑๖๐๑๑๖

๗๙๑๖๐๑๑๖

๗๙๑๖๐๑๑๖

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญโล, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓
 ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ๙๐ วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐
 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร อาจารย์มนต์ชัย พลพัฒน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุตสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภูษิต ฐิตฺตฺย, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่น ในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๒๕๖๐๔๖๖๖

๒๕๖๐๔๖๖๖

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลพัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ศธ วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ศาสตราจารย์ ดร. วิไลรัตน์

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุตสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภักดิ์ชัย เขมทสสี, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดีจึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนาในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นายสุทธิวิทย์ วิไลรัตน์)
อาจารย์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิตฯ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ที่ ศธ ๖๑๔๘.๙ / ว ๙๐

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ศาสตราจารย์ ดร. วิจัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวบุญรัตน์ นามสกุล อุตสาห์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๑๘๒๐๕๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาล จังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์คือ พระมหาภูษิณ ชื่นทสฺสี, ดร. และ รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิตฯ พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของวัยรุ่นในเขตเทศบาลจังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานโดยตรง และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นายสุชาติ วิจัย)
อาจารย์

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ โทรศัพท์ ๐๙ ๘๓๒๓ ๑๖๘๓

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	: นางสาวบุญรัตน์ อุตส่าห์
วัน เดือน ปีเกิด	: วันอังคารที่ ๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๖
ภูมิลำเนา	: บ้านเลขที่ ๗๑ หมู่ที่ ๓ บ้านม่วงน้อย ตำบลสระชุด อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๙๐
ชื่อบิดา	: นายเขียว อุตส่าห์
ชื่อมารดา	: นางสมบัติ อุตส่าห์
วุฒิการศึกษา	: สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านม่วงน้อย ตำบลสระชุด อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๙๐ สำเร็จชั้นมัธยมต้น-ปลาย (ม. ๓- ม. ๖) ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๙๐ : พธ.บ. (ครุศาสตร์) สาขาวิชาการสอน พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
หน้าที่การงาน	: ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่นักจัดการงานทั่วไป วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	: บ้านเลขที่ ๗๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลสระชุด อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๙๐
ปี que เข้าศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๕๙
ปีที่สำเร็จศึกษา	: ๑๖ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๑